

TAMPEREEN YLIOPISTO

Laura Peräsalo

PAIKALLISLEHDEN PAIMENTAJA?

Evangelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys Lapuan Sanomissa vuosina 2012–2013

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Kesäkuu 2014

Pohjanmaa kostaa minulle sen, että olen sen jättänyt

Arto Melleri

Yksi 2000-luvun merkittäviä muutoksia myöhäismodernissa länsimaaisessa yhteiskunnassa on ollut yhteiskunnan sekularisoituminen ja uskonnollisen yhteisöllisyyden muuttuminen. Suomessa evankelis-luterilainen kirkko on menettänyt 2000-luvulla jatkuvasti jäseniään, eikä laskusuunta ole pysähtynyt, vaikkakin kato kirkosta käy hitaasti. Syyt ovat moninaisia, mutta yksi syy jäsenmäärän laskuun länsimaissa on yleinen individualismin korostuminen ja yhteisöllisyyden heikentyminen. Evankelis-luterilaisen kirkon tapauksessa sen ilmentämän yhteisöllisyyden heikentyminen on johtanut kirkosta eroamisiin, mutta myös kirkon oman suunnan uudelleen määrittelyyn. Etenkin 2010-luvulla kirkko näyttää jakautuneen sangen jyrkästi kahtia: liberaaleihin ja konservatiiveihin. Erityisen havainnollisesti tämä kahtiajako ja kirkon institutionaalisen aseman muutos ovat esillä mediassa. Jos seuraa Suomen valtakunnallisen median uutisointia kirkosta, viesti on selvä: Suomen evankelis-luterilainen kirkko on konservatiivinen laitos, jonka arvopohja on ristiriidassa länsimaisen yhteiskunnan maallistuneiden arvojen kanssa.

Miten kirkon yhteisöllisyyden muuttuminen sitten näkyy paikallisella tasolla vai näkyykö se lainkaan? Tutkin pro gradu -työssäni Suomen evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyden ilmenemistä paikallislehti Lapuan Sanomissa. Kiinnitän huomiota lehden uutisoinnin yhtymäkohtiin yleisen uskontojournalismin kehityksen kanssa. Lapuan Sanomissa paikallinen seurakunta näkyy lehden sivuilla jatkuvasti, ja lehden kirkkoa koskeva uutisointi on arkista toisin kuin valtakunnallisella medialla, joka nostaa näyttävästi esiin kohupappeja ja kirkon homovastaisia näkemyksiä.

Paikallislehtiä on tutkittu ja tutkitaan journalismintutkimuksen kentällä varsin vähän oletettavasti siksi, että paikallistason journalismia pidetään valtakunnalliselta kannalta usein merkityksettömänä. Myös uskontojournalismin tutkimuksessa paikallinen näkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle. Mielestäni on kuitenkin relevanttia tarkastella myös uskontojournalismin alueellisia eroja ja kysyä, millaisena evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys rakentuu ja näyttäytyy paikallismedian kautta.

Hyödynnän tutkielmassani journalismin tutkimusta ja osittain myös sosiologista tutkimusta. Empiirisesti tarkastelen evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyden ilmenemistä Lapuan Sanomissa erittelemällä laadullisen erittelyn keinoin kielellisiä valintoja lehden kirkkoa koskevassa kirjoittelussa. Tutkimukseni lähtökohta on henkilökohtainen, sillä olen syntynyt ja kasvanut Lapualla ja lukenut Lapuan Sanomia useita vuosia. Lehti valikoitui tarkasteluni kohteeksi myös siksi, että paikallisen seurakunnan asema on Lapualla vahva ja seurakunnan ja paikallislehden suhde tiivis.

Asiasanat: evankelis-luterilainen kirkko, myöhäismoderni, yhteisöllisyys, uskontojournalismi, paikallisjournalismi, paikallislehti, Lapuan Sanomat

Sisällysluettelo

Alkusanat

1. Johdanto	1
1.1 Paikallislehden ja paikallisseurakunnan suhde.....	3
1.2 Tutkimuksellinen kenttä	5
1.3 Kirkon yhteisöllisyys Lapuan Sanomissa	8
1.4 Työn eteneminen.....	9
2. Myöhäismoderni yhteiskunta, kirkko ja media	11
2.1 Mitä kirkko tarkoittaa?	12
2.2 Kirkon asema myöhäismodernissa yhteiskunnassa	16
2.3 Uskonnon leviäminen viestintävälineiden avulla	20
2.4 Uskontojournalismi myöhäismodernina aikana	22
3. Toiminnallisesta symboliseen yhteisöllisyyteen	26
3.1 Yhteisöllisyys sukulaisuutena tai alueellisenä läheisyytenä	27
3.2 Yhteisöllisyyden piirteitä	28
3.3 Evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys.....	32
3.4 Media symbolisen yhteisöllisyyden tuottajana	37
4. Lapuan Sanomat, paikallisuus ja yhteisöllisyys	39
4.1 Lapuan Sanomien vaiheita ja piirteitä	39
4.2 Paikallislehtien yhteisöllisyys.....	42
4.2 Paikallislehden nykytilanne ja haasteet.....	43
5. Tutkimusasetelma, -aineisto ja -metodi	46
5.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	46
5.2 Aineiston tuottaminen ja käsittely	46
5.3 Kirjoittelun laadullinen tarkastelu	48
6. Kirkon esilläolo Lapuan Sanomissa	52
6.1 Kirkon näkyminen eri juttutyypeissä	54
6.2 Yleiskuva Lapuan Sanomien uskontojournalismista.....	62

7. Yhteisöllisyys piispanistuinkirjoittelun tarinan käännteissä	64
7.1 Lapuan hiippakunta uhan alla.....	67
7.2 Pelko hiippakunnan siirrosta johtaa yhteisöllisyyden pauhuun	71
7.3 Konfliktin syvetessä äänenpainot kovenevat	75
7.4 Konfliktin jatkuminen kokoaa lapualaiset kiukkuiseksi yhteisöksi	79
7.5 Yhteisöllisyydestä saarnaaminen loppuu konfliktin raudetessa	83
7.6 Kirkollinen yhteisödraama Lapuan Sanomien näyttämöllä.....	85
8. Loppupäätelmät	89
8.1 Lapuan Sanomien uskontojournalismin luonteesta	90
8.2 Itsearviointi ja kritiikki	92
8.3 Jatkotutkimuksen aiheita.....	94
Lähteet	97
Liitteet	108

Alkusanat

Kun kerron, mistä olen kotoisin, ihmisten mieleen tulee yleensä neljä asiaa: Lapuan liike, Lapuan Patruunatehtaan räjähdys, körttiläisyys ja paini, ammattimainen tai epäammattimainen. Eräs ähtäriläinen nuorimies puolestaan kertoi minulle hiljattain, että muut eteläpohjalaiset ovat kehittäneet ilmaisun *olla lapualaista*. Se tarkoittaa kuulemma väkivaltaista ja mahtailevaa käytöstä julkisilla paikoilla. Monien mielikuvissa eteläpohjalainen pikkukaupunki Lapua on siis 1970-luvun lopulla vakavan onnettomuuden läpikäynyt väkivaltainen ja oikeistoradikaali pikkukaupunki, joka veisaa Siionin virsiä ja on kuuluisa urheilulajista, jossa isot miehet ähkivät toistensa päällä.

Mielikuva vastaa osittain omaani. Isoäitini sukulainen oli se Lapuan liikkeen mies, jonka nimestä muilutus-sana on lähtöisin. Hän otti 1930-luvulla väkisin auton kyytiin kommunisteiksi tai sosialidemokraateiksi katsomiaan ihmisiä ja vei heitä toiselle paikkakunnalle tai itärajan taa. Isoäitini ja monet muut sukulaiseni ovat körttejä, joten kävin aikoinani rippikouluni Aholansaaressa, herännäisten leirikeskuksessa Nilsissä. Sukulaisissani on painijoita, ammattimaisia ja epäammattimaisia. Olen nähnyt lapualaista väkivaltaisuutta ja mahtailua tarpeeksi ja liikaa, myös Lapuan ulkopuolella. Yksi syy käytökseen lienee lapualaisten halu korostaa juuriaan, minne ikinä menevätkin. Joskus juuria korostetaan käyttäytymällä väkivaltaisesti.

Juurien korostamisen tarve liittyyne ainakin osin Lapuan vahvaan yhteisöllisyyteen, jota sisällissodan jälkeen syntynyt oikeistoradikaali Lapuan liikekin ilmensi. Myös herännäisyys eli körttiläisyys on hyvin yhteisöllinen herätysliike, jolla on Etelä-Pohjanmaalla, etenkin Lapualla, paljon kannattajia. Herättäjä-Yhdistyksen tilat sijaitsevat Lapuan keskustassa, yhden Lapuan liikkeen johtohahmon Vihtori Kosolan entisessä kotitalossa, jossa sijaitsee myös Herättäjän kirjakauppa. Kirkko liittyikin tiiviisti Lapuan liikkeen toimintaan, sillä monet pappismiehet tukivat aikoinaan Lapuan liikettä.

Lapsuudessani koulu ja vapaa-aika kytkeytyivät vahvasti paikalliseen seurakuntaan. Lapuan keskuskoulussa kuuntelimme joka aamu hengellisen aamunavauksen ja ruokarukouksen luimme hiljaa kädet ristissä. Kun keräsimme rahaa luokkaretkeä varten, järjestimme Nooan arkki -lastentapahtuman. Seisoimme lakanat yllämme koulun käytävällä ja kerroimme vieraille ihmismiehestä, joka tunki suuren määrän eläimiä rakentamaansa veneeseen. Olin tapahtuman aikaan viidennellä luokalla ja laulanut jo vuosia kirkkokuorossa. Se oli ainoa vaihtoehto, jos halusi ylipäättään laulaa kuorossa.

Kaikkialle, minne lapsena kuljin, kuljin joen rannalla sijaitsevan Kosolan entisen kotitalon ohi. Joen toisella puolella on Lapuan tuomiokirkko. Kuva kirkosta Kosolan talosta päin otettuna oli usein paikallislehti Lapuan Sanomien kannessa. Se oli itsestään selvä kuva siitä, että kirkko ja Lapuan Sanomat kuuluvat yhteen. Se kuva sai minut kirjoittamaan tämän pro gradun.

1. Johdanto

Suomen evankelis-luterilainen kirkko nousi vuosina 2008–2012 valtamediaan muutamien aiheiden ansiosta. Kirkon tutkimuskeskuksen (2011, 266) mukaan niitä olivat

samaa sukupuolta olevien pariskuntien asema kirkossa, lasten hyväksikäyttö ja siihen liittyvä rippisalaisuus uskonnollisissa yhteisöissä sekä uusateismin virittämä keskustelu jumalauksesta. Muita aiheita mediassa olivat kirkkoherran transsukupuolisuus, seurakunnan rakennemuutos, piispanvaalit, seurakuntavaalit, kirkolliskokousvaalit ja kirkon vihkimisoikeus.

Yksi suurimmista evankelis-luterilaista kirkkoa – jatkossa usein vain kirkko – koskeneista mediatapauksista vuonna 2010 oli *Ajankohtaisen Kakkosen* Homoilta. Homoilta oli merkittävä siksi, että ohjelman jälkeen kirkosta erosi noin 40 000 ihmisiä (Kirkon tutkimuskeskus 2011, 267–268). Homoilta synnytti vilkasta keskustelua niin perinteisissä viestimissä kuin verkon sosiaalisessa mediassa. Virinnyttä keskustelua voi tarkastella digitalisoitumisen ajalle tyypillisenä yhteisöllisyyden muodostumisena. Sosiaalisen median alustoilla ohjelma nostatti erilaisia, lyhytaikaisia yhteisöjä, jotka syntyivät hyvin nopeasti ja myös katosivat, kun teema vanheni (emt., 268). Homoiltan jälkeen, loppuvuodesta 2010 silmiini osui Facebookissa Helsingin Sanomien uutinen, jonka evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluva tuttavani oli sinne linkittänyt. Uutinen kertoi lyhyesti ja toteavasti siitä, kuinka moni suomalainen eroaa nykyään evankelis-luterilaisesta kirkosta. Jutun mukaan Homoillan jälkeen kirkosta on eronnut tuhansia suomalaisia ihmisiä ja jäsenmäärät laskevat koko ajan. Lisäksi jutussa tuotiin esiin mahdollisia syitä jäsenmäärän laskuun. (Facebook; STT; Helsingin Sanomat 2010.)

Tuttavani piti uutista malliesimerkkinä siitä, mikä suomalaisen valtamedian uskontojournalismissa on pielessä. Kun evankelis-luterilaisesta kirkosta uutisoidaan, otetaan esille negatiivisia asioita. Jos Homoillan jälkeen kirkosta eroaa liuta suomalaisia, viestimet uutisoivat kirkon konservatiivisesta siivestä ja sen edustajien homovastaisista näkemyksistä. Tuttavani mielestä media kuvaa kirkon kerta toisensa jälkeen ahdasmielisten ja äärikonservatiivisten ihmisten yhteisöksi. Hänen kokemuksensa mukaan kirkkoon mahtuu kuitenkin monia, keskenään erilaisia ääniä.

Helsingin Sanomien Säätiön rahoittamassa Suomalainen uskontojournalismi ja globalisaation haaste -hankkeessa (2013) tutkittiin uskontojournalismia vuosilta 2007–2011. Tutkimuksessa käsiteltiin neljää suurta sanomalehteä, Helsingin Sanomia, Ilkkaa, Kalevaa ja Karjalaista. Hankkeen yksi tulos oli, että kristinusko näkyy Suomessa usein kirkosta

kertovien uutisten kautta. Maakuntalehdet taas liittävätkä kirkosta kertovat uutiset usein paikallisiin seurakuntiin, eivätkä niinkään käsittele uskoa itsessään. Hankkeessa havaittiin myös, että nykyisin evankelis-luterilaisesta kirkosta kertovat uutiset itse asiassa ylläpitävät kuvaa kirkosta yhteiskunnallisena instituutiona, eivät niinkään uskonnollisena yhteisönä. Jos kyseisen tutkimushankkeen tuloksia suhteuttaa valtamedian yleisesti käsittelemiin aiheisiin, näyttää ilmeiseltä, että Suomessa uskontojournalismi jakautuu kahteen leiriin sen mukaan, onko kyseessä valtakunnallinen – vai maakunnallinen – tai paikallinen media.

Uskontojournalismi on pulmallista ainakin sen takia, että media ja kirkko ovat tänä päivänä epäsuhtainen pari. Uskonto ei suhteudu ongelmitta maallistuneeseen mediaan. Nykyisin kirkon edustajat joutuvat jatkuvasti vastaamaan mediassa siihen, miten kirkon uskonnollinen arvopohja soveltuu länsimaiseen, vahvan individualistisena pidettyyn maailmankatsomukseen. Evankelis-luterilaisen kirkon tehtävä on perinteisesti ollut omanlaisensa yhteisöllisyyden tuottaminen sekä sitä koskevien arvojen ja ajattelun ylläpitäminen yhteisön jäsenten kesken. Median tehtäväksi yhteiskunnassa sitä vastoin on muodostunut keskenään eriävien mielipiteiden julkituominen ja julkisen keskustelun herättäminen.

Toinen uskontojournalismin pulma tai haaste on se, että kristinuskon harjoittamisen tavat ovat viime vuosikymmeninä muuttuneet, ja tätä kautta myös evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys on muuttunut. On perusteltua väittää, että 2000-luvulla evankelis-luterilaisessa kirkossa railo konservatiivien ja liberaalien välillä on syventynyt. Tämä kahtiajako ei voi olla näkymättä siinä, millaisia ääniä julkisuuteen pääsee ja miten.

Evankelis-luterilaisen kirkon uusista yhteisöllisyyden muodoista keskusteltiin Haastettu kirkko -seminaarissa vuoden 2013 huhtikuussa Tampereella. Emeritus arkkipiiispa John Vikström pohti seminaarin puheenvuorossaan ”Polarisoituneen kirkon haasteet” sitä, onko evankelis-luterilainen kirkko tulevaisuudessa menossa seurakuntakeskeisyydestä kohti yksilökeskeisyyttä. Kirkon tehtävä ei Vikströmin mukaan enää ole rakentaa paikallista yhteisöllisyyttä vaan olla mukana ihmisten henkilökohtaisessa identiteetin rakentamisessa. Samalla tavoin kuin yhteiskunta on pirstaloitunut, sitä on myös evankelis-luterilainen kirkko. Uskonnon painopiste on siirtynyt institutionaalisesta ja auktoriteettikeskeisestä uskonnollisuudesta individualistiseen uskonnollisuuteen. Uskonto halutaan kokea itselle sopivalla tavalla, ei ylhäältä tai ulkoapäin käskytetysti.

Kolmas asia, joka etenkin kirkon työntekijöiden mielestä vääristää kuvaa kirkosta mediassa, liittyy uutisten luonteeseen journalistisena lajityyppinä. Kun kirkosta kirjoitetaan uutisia, otsikoihin nousevat Marja-Sisko Aallon ja Pirkko Jalovaaran kaltaiset "kohupapit", sillä heissä on jotakin poikkeavaa. Lisäksi 2000-luvun yleisten trendien mukaisesti mediassa myös kirkolliset uutiset henkilöityvät usein yhteen ihmiseen. Tutkija Johanna Sumiala-Seppäsen (2010) mukaan kirkko on medialisoitunut siinä missä muukin yhteiskunta, ja kärjistetyksi ilmaisten suomalaiset kohtaavat kirkon nykyään alttarin asemesta lööpeissä.

Uskontojournalismin problemaattisuus liittyy myös journalismin aikakäsitykseen. Myöhäismodernilla ajalla media kiinnittää usein huomiota menneisyyden sijaan tulevaisuuteen. Tästä ajattelusta saattaa syntyä se ongelma, että juttuja tehdään pelkän ajankohtaisuuden vuoksi (ks. Kunelius 2003, 185; Ridell 2005; Väliaverron 2014), eli niin sanotut kestoaiheet, kuten jumala, eivät nouse uutisiksi. En perehdy työssäni uutiskriteereihin, mutta tämä seikka uutisarvoista ja niiden ajallisuuteen liittyvästä muutoksesta on hyvä ottaa huomioon yhtenä uskontojournalismiakin koskevana kysymyksenä.

1.1 Paikallislehden ja paikallisseurakunnan suhde

Kristinuskon harjoittamisen kansainväliset trendit ja Suomen valtakunnallisen median uskontojournalismi näyttävät kytkeytyvän tiiviisti yhteen. Sitä vastoin uskonnon käsittely suomalaisissa paikallisviestimissä on oma – tutkimisen arvoinen – lukunsa. Usein jo paikallisten lehtien pintapuolinen silmäily tuottaa vaikutelman, että erot kansalliseen valtamediaan ovat suuret. Kun juttelin pro gradu -työni aiheesta tuttavieni kanssa, huomasin, että monet sekoittavat paikallislehden ja maakuntalehden keskenään. Jotkut luulivat, että teen tutkimusta Etelä-Pohjanmaan maakuntalehdestä Ilkasta. Tajusin, että jos jo paikallislehden käsite on monille epäselvä, paikallislehtiä pitäisi tutkia huomattavasti enemmän.

Tässä työssä tutkin Lapuan paikallislehden Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa koskevaa kirjoittelua vuoden ajalta. Lehteä paikkakunnalta pois muuttoni jälkeenkin seuranneena tiedän, että uskonto ei Lapuan Sanomissa näy uutisina kohupapeista, vaan uutisina paikallisesta seurakunnasta. Oman kokemukseni perusteella Lapuan Sanomissa ei myöskään ole nähtävissä kirkon erkanemista seurakuntakeskeisyydestä kohti yksilöllistä uskonnon harjoittamista. Päinvastoin, Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta näyttäisi rakentavan

oman paikkakunnan lehdessä juuri sitä seurakuntakeskeisyyttä, josta nykyinen kansankirkko on siirtymässä pois päin.

Paikallislehden ja paikallisen seurakunnan suhde näyttäytyy varsin tiiviinä myös kirkon suunnasta. Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tuomiorovasti Matti Salomäki kertoo Lapuan Sanomissa 11.10.2012, että

seurakunnallekin paikallislehti on keskeinen tiedonvälittäjä. Seurakuntatapahtumat ja erilaiset tiedotukset saadaan parhaiten koteihin tutun lehden välityksellä. Lehestä löytyy myös sielunravintoa, jota lähiseudun työntekijät ja vapaaehtoiset hartauskirjoitusten muodossa jakavat. Hyvä yhteistyö paikallislehden kanssa tekee tarpeettomaksi erillisen seurakuntalehden tekemisen ja tilanteesta hyötyvät varmasti kaikki osapuolet.

Ei ole suurta liioittelua väittää, että Lapuan Sanomien tapauksessa paikallislehti on kirkolle oikeastaan kuin sen oma lehti. Koska kirkolla ei välttämättä ole varaa kustantaa omaa lehteä, "seurakuntien asioista voidaan lukea tai niistä voidaan kuulla niistä viestimistä, joita paikkakuntalaiset muutenkin seuraavat." (Jääskeläinen 1996, 113). Jääskeläinen (1996) jatkaa, että "Mitä lähemmäksi paikallistasoa tullaan, sitä luontevammin seurakunnat ovat mukana tiedotusvälineiden normaalissa uutis- ja artikkeli- ja ohjelmatarjonnassa." (Emt., 113.) Myös paikallislehtien lukijat näyttäisivät saavan tiedon paikallisen seurakunnan tapahtumista nimenomaan paikallislehden kautta. Valtakunnallisessa Paikallislehtitutkimuksessa (2009) jopa 64 prosenttia vastaajista kertoi vuonna 2009 lukevansa seurakunnan asioista ja päätöksistä paikallislehdestä, kun maakuntalehdestä seurakunnasta sai tietoa vain 7 prosenttia vastaajista.

Suomessa ilmestyy tällä hetkellä 150 paikallislehteä, joista Lapuan Sanomat on yksi. Määrä on huomattava, kun muistetaan, että kaiken kaikkiaan Suomessa ilmestyy noin 200 sanomalehteä (Sanomalehtien liitto 2013). Paikallislehtien merkitystä ei näin ollen ole syytä vähätellä 2010-luvullakaan. Samaan aikaan on selvää, että media ei ole uskontojournalismin tekemisessäkään – eikä etenkin paikallistasolla – pelkkä tiedonvälittäjä: viestimet informoivat, mutta myös rakentavat tietynlaista kuvaa uskonnosta ja kirkosta. Toisaalta kirkko joutuu mukautumaan siihen, miten paljon media antaa sille tilaa. Sumiala-Seppäsen (2010) mukaan kirkko onkin nykyään entistä riippuvaisempi siitä, millaisen tilan media sille antaa. Hänen mielestään median määrittelyvalta on "ennen kaikkea valtaa kontrolloida näkyvyyttä, ja medialisoituneessa yhteiskunnassa siihen on myös kirkon sopeutuminen. Toisaalta medialisoituminen tuo kirkolle myös uusia mahdollisuuksia. Mitä paremmin kirkon toimijat median logiikkaa ymmärtävät, sen

helpommin he saavat näkyvyyttä mediassa." (Emt.) Arkkipiispa Kari Mäkinen¹ mukaan media on kirkolle kuin peili: kirkon erilaiset todellisuudet näkyvät, mutta median ehdoilla. Journalisti-lehden haastattelussa Mäkinen sanoo toisaalta, että jokainen tulkitsee median kirkosta antamaa sirpaleista kuvaa omien ennakkokäsitystensä kautta: "Aamun sanomalehti sen kertoo: sisällön palaset eivät kiinnity toisiinsa" (Journalisti 28.11.2013). Kaiken kaikkiaan voi todeta, että kirkon ja median suhde ja sitä koskevat tulkinnat muuttuvat sitä mukaa, kun yhteiskunta kehittyy. Samaan aikaan muuttuvat tavat, joilla kirkko välittyy median kautta eli näyttäytyy julkisesti sen esityksissä.

1.2 Tutkimuksellinen kenttä

Uskontojournalismia on tutkittu Suomessa verrattain vähän, mutta kansainvälistä tutkimusta löytyy runsaasti (ks. Lundby 2006; Hoover 2005). Stewart M. Hooverin ja Knut Lundbyn (1997) toimittama *Rethinking Media, Religion and Culture* keskittyy medioidun uskonnon tutkimiseen ja on yksi medioiduksi uskonnoksi kutsuttavan tutkimustradition merkittäviä teoksia. Monet po. suuntausta edustavat teokset keskittyvät uskonnon medioitumiseen nimenomaan postmodernilla ajalla, ts. tutkijat käyttävät systemaattisesti modernin ajan jälkeisestä ajasta nimeä postmoderni aika.

Vaikka kansainvälistä tutkimusta onkin tehty varsin paljon, pidin tärkeänä, että tutkielmani päälähteet käsittelevät suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaista uskontojournalismia, sillä evankelis-luterilaisen kirkon asema on täällä erilainen kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Suoranaisesti kirkon ja median suhdetta on tälläkäläisessä kontekstissa pohtinut paljon Johanna Sumiala-Seppänen. Väitöskirjassaan *Nomadit rippituolissa* Sumiala-Seppänen (2001) käsittelee uskontoa sosiologisena ja viestinnällisenä ilmiönä postmodernissa yhteiskunnassa lähtökohdasta, joka on sangen samanlainen kuin itselläni tässä työssä. Toinen uskontojournalismia käsittelevä teos on saman tekijän toimittama *Pyhä Media*, joka tarkastelee uskonnollisten kysymysten sopivuutta mediaan (Sumiala-Seppänen 2005). Valitsin teoksen yhdeksi päälähteeksi siksi, että se käsittelee nimenomaan suomalaista yhteiskuntaa ja enimmäkseen evankelis-luterilaista kirkkoa. Käytän työssä hyväkseni myös muita Sumiala-Seppäsen teoksia, sillä uskontojournalismi on yksi hänen tutkimuksellisia erityisalueitaan. Sumiala-Seppäsen (kuten myös Hooverin ja Lundbyn) teosten "ongelma" kannaltani on se, että ne puhuvat uskosta, eivät varsinaisesti kirkosta, jota itse tutkin. Usko

¹ Lappalainen, Markku Arkkipiispa peilialissa. Journalisti. 28.11.2013.

ja kirkko kuuluvat toki tiiviisti yhteen, mutta en tässä työssä tutki uskon tai pyhien asioiden ilmenemistä mediassa.

Kirkon yhteisöllisyyden valottamisessa hyödynnän Kirkon tutkimuskeskuksen *Haastettu kirkko* -seminaaria, johon osallistuin vuoden 2013 huhtikuussa Tampereella. Käytän hyväkseni paikan päällä tekemiäni muistiinpanoja sekä Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisemaa verkkoaineistoa seminaarista ². Seminaarin aiheena oli kirkon muuttuva yhteisöllisyys, ja puhujien joukossa oli sekä teologeja että evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöitä. Otan seminaarin mukaan tutkimukseeni myös siksi, että pro gradu -työni on osa Kirkon tutkimuskeskuksen *Kirkon muuttuva yhteisöllisyys* -tutkimushanketta, jonka on määrä valmistua vuoteen 2015 mennessä. Tutkimushankkeesta tehdään julkaisu, jossa oma tutkimukseni on mukana.

Päälähteeni yhteisöllisyyden määrittelemisessä sosiologisena ilmiönä on Heikki Lehtosen (1990) teos *Yhteisö*, joka antaa pohjaa sekä yhteisöllisyyden käsitteen avaamiseen että yhteisön historiallisen ilmiötaustan selittämiseen. Muita yhteisöllisyyttä käsitteleviä lähdeoteoksiani ovat Zygmunt Baumanin (1997) *Sosiologinen ajattelu*, joka tuo esiin yhteisöjen toimintatapoja ja yhteisöllisyyden muotoja myöhäismodernissa yhteiskunnassa ja Émile Durkheimin (1912/1980) klassikko *Uskontoelämän alkeismuodot*, joka valottaa uskonnollisen yhteisöllisyyden piirteitä. Yhteisöllisyydestä on toki kirjoitettu mittava määrä kiehtovia teoksia, mutta päädyin mainittuihin teoksiin siksi, että näkökulmani yhteisöllisyyteen nojautuu eritoten klassiseen sosiologiaan. Pidin tätä hedelmällisenä lähtökohtana, koska esimerkiksi Durkheimin käsitys yhteisöllisyydestä ja nimenomaan uskonnollisesta yhteisöllisyydestä on ollut pohjana monille yhteisöllisyyden ja uskonnollisen yhteisöllisyyden tutkijoille. Esimerkiksi Sumiala-Seppänen (2001) käsittelee väitöskirjassaan uskontoa sekä viestintätutkimuksellisesta näkökulmasta, mutta myös uskontososiologisena ilmiönä perustellen Durkheimiin nojautumista juuri sillä, että Durkheim puhuu uskonnon yhteisöllisyydestä.

Durkheimin lisäksi käsittelen yhteisöllisyyttä Ferninand Tönniesin tunnetun Gemeinschaft–Gesellschaft-käsiteparin avulla. Tönniesin otin mukaan myös siitä syystä, että olen jo pitkään ollut kiinnostunut hänen ajatuksistaan ja erityisesti niiden jonkinasteisesta yhteisöllisyyden ihannoinnista. Tällä tarkoitan sitä, että mielestäni Tönnies suhtautuu yhteisöllisyyteen varsin positiivisesti. Samankaltainen (entisaikojen) yhteisöllisyyden

² Viitataan seminaarista tehtyyn verkkoaineistoon seuraavasti: seminaarin kulloisenkin puheenvuoron puhujan nimi/Haastettu kirkko 2013, sivunumero(t).

ihannointi tulee varsin usein esiin myös kirkon työntekijöiden puheissa silloin kun he esiintyvät mediassa. Vaikka Tönnies kehitteli ajatuksensa jo viime vuosisadan alussa, hänen teoriansa ovat mielestäni relevantteja ja keskustelua herättäviä vielä tänäänkin.

Paikallislehtitutkimusta löytyy niukanlaisesti, mikä on yksi syy siihen, että halusin tutkia juuri paikallislehteä. Yksi päälähteistäni tältä osin on Teppo Ylitalon (2012) tuore teos *Lapuan kirjallinen historia*, jossa käsitellään paitsi paikallislehden historiaa myös Lapuan Sanomien historiaa. Seppo Kangaspunnan (1995) toimittama *Lähemmäs vielä - paikallislehtijournalismin täyspakkaus* ja Marjatta Pölläsen (1996) toimittama *Julkisesti palveluksessanne - Paikallisviestinnän tienviittoa* tarjosivat monenlaisia näkökulmia paikallislehtijournalismiin. Marjatta Raution (1990) julkaistu pro gradu -tutkielma *Paikallislehti, yhteisö ja konflikti* -työssä paikallislehden tehtävien ja sidonnaisuuksien tarkastelu Kollis-Lappi-lehden Vuotos-kirjoittelun pohjalta taas sopi lähdekirjallisuudeksi käsittelytapansa vuoksi. Rautio pureutuu yhteisöllisyyden ilmenemiseen paikallislehdessä yhden paikallisesti merkittävän uutisaiheen kautta. Hänen lähestymistapansa paikallislehden ilmentämään yhteisöllisyyteen muistuttaa paljon tässä työssä omaksumaani. Kaikki lähdeokseni paikallislehden tutkimisessa ovat siis verrattain iäkkäitä.

Toissijaisiksi lähteikseni olen valinnut muutamia melko tuoreita tiedotusopin pro gradu -tutkielmia. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella paikallislehtiä on tutkinut muun muassa Joonas Fritze (2012) tutkielmassaan *Paikallislehtien "urheilutoimittajat"*. *Vahtikoiria, urheilun tosiuskovaisia vai paikallisyhteisön puolustajia?*. Paitsi että Fritzen aihe on lähellä omaani, käyttämässäni tutkimusmenetelmässä on samoja piirteitä kuin hänellä. Fritze soveltaa työssään puolistrukturoitua teemahaastattelua ja tutkimusmetodinaan laadullista sisällönanalyysia. Itse en kuitenkaan tehnyt teemahaastatteluja, vaan hyödynnän pelkästään lehtiaineistoa.

Tuukka Välimäen (2010) tiedotusopin pro gradu *Yksityinen uskonto, julkinen keskustelu* käsittelee uskonnon merkitystä Muhammed-pilakuvakeskustelussa Yhdysvalloissa ja Pakistanissa, joten aihe on erilainen kuin omaani, mutta työssä käsitellään silti yhtä kaikki uskonnon ja median suhdetta. Toinen tiedotusopin pro gradu, jota hyödynnän, on Kati Pitkälän (2013) *Uskonnon ja homoseksuaalisuuden Jaakobinpaini valtamediassa*, joka kertoo Ajankohtaisen kakkosen vuoden 2010 Homoillasta. Po. ohjelmassa käsiteltiin muun muassa evankelis-luterilaisen kirkon kantaa homoseksuaalien vihkimisoikeuteen. Pitkälän työ on kannaltani hyödyllinen siksi, että siinä käsitellään uskontojournalismin pulmakohtia.

Yksi asia, joka yllätti uskontojournalismia käsittelevässä lähdekirjallisuudessa, koskee uskonnon eksotisointia eli sitä, että uskontoa katsotaan tutkimuksissa "kaukaa". Tarkoitin sitä, että taustaltaan yhdysvaltalainen tutkija esimerkiksi saattaa tutkia islaminuskoa, joka ei ole hänen kotimaansa valtauskonto. En itse halunnut asettua tällaiseen ”vieraan katseen” sisältävään tutkijaposition. Oikeastaan hieman ihmettelen sitä, miksi monet tutkijat haluavat tutkia muiden maiden ja kulttuurien uskontoihin sen sijaan että tarkastelisivat omien maidensa valtauskontoja. Olen miettinyt, onko taustalla ainakin osittain se, että uskontoa tutkittaessa (aivan kuten uskontojournalismissakin) on aina vaarana astua alueelle, joka on jollekulle pyhä. Toisaalta taas mitä kauemmaksi tutkija menee omasta kulttuuripiiristään, sitä pienempi on vaara pyhien asioiden halventamiseen. Olenkin pohtinut, onko helpompi tutkia uskontoa, joka ei ole lähellä omaa henkilökohtaista suhdetta jumalaan tai kirkkoon? Itse pidän relevanttina ja kiinnostavana tutkia nimenomaisesti Suomen valtauskonnon ja tšekiläisen median jokapäiväistä suhdetta, sillä monet niin sanotut arkisina pidetyt yhteiskunnalliset suhteet ovat usein syvimpään juurtuneita ja siten itsestään selviksi muuttuneita.

1.3 Kirkon yhteisöllisyys Lapuan Sanomissa

Suuntaan tässä työssä sosiologisesti virittyneen huomion uskonnolliseen – tarkemmin ottaen evankelis-luterilaisen kirkon – yhteisöllisyyteen sellaisena kuin se näyttäytyy yhdessä tietyssä paikallislehdessä, Lapuan Sanomissa. Työni keskeinen problematiikka koskee sitä, miten ja millaisena paikallinen media välittää kuvaa evankelis-luterilaisesta kirkosta ja sen yhteisöllisyydestä. Tarkoitukseni on siis tutkia sitä, *miten evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys näkyy paikallislehdessä*.

Erittelen Lapuan Sanomien kirjoittelua vuoden ajalta – toukokuusta 2012 toukokuuhun 2013 – hakien vastausta ensiksikin siihen, millä tavoilla evankelis-luterilainen kirkko ja sen toiminta ovat esillä Lapuan Sanomien kirjoittelussa ja toiseksi siihen, mitä evankelis-luterilaisen kirkon esilläolo Lapuan Sanomissa kertoo lehdestä uskonnollisen yhteisöllisyyden välittäjänä paikallistasolla. Näihin kysymyksiin etsin vastausta tarkastelemalla Lapuan Sanomien aineistoa empiirisesti ja tekemällä päätelmiä lehden uskontojournalismin luonteesta ja suhteuttamalla sen piirteitä yleisempiin uskontojournalismin kehityskulkuihin

Tutkin Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa koskevaa kirjoittelua toukokuusta 2012 toukokuuhun 2013. Halusin valita aineiston sangen pitkältä aikajaksolta, jotta kirjoittelusta olisi mahdollista tunnistaa toistuvuuksia ja tehdä niiden pohjalta tulkintoja ja päätelmiä. Lisäksi kuten Eskola ja Suoranta (1998, 62) huomauttavat, laadullisessa tutkimuksessa aineisto on riittävä, kun "uudet tapaukset eivät tuota enää mitään tutkimusongelman kannalta uutta tietoa" (emt.). Puoli vuotta tuntui tähän liian lyhyeltä ajalta, joskin aineisto olisi tällöin ollut helpommin käsiteltävissä. Kävin ensin läpi kaikki evankelis-luterilaista kirkkoa po. aikavälillä Lapuan Sanomissa käsitelleet jutut hahmotellakseni kirjoittelusta kokonaiskuvan ja muodostaakseni kirjoittelusta varsinaisen tutkittavan aineiston.

Tarkastelen tuottamaani aineistoa laadullisesti kahdessa vaiheessa eli hahmottelen ensin Lapuan Sanomien evankelis-luterilaisesta kirkosta julkaisemista jutuista kokonaiskuvan, ja erittelen sitten tarkemmin ensimmäisen vaiheen tarkastelun pohjalta valikoitunutta uutisaihetta, josta tehtiin Lapuan Sanomissa tutkimusjaksolla useampia juttuja. Aineiston tarkastelun ensimmäisen vaiheen tarkastelulla pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, ja toisessa vaiheessa haen yhden havainnollistavan jutturyppään erittelyn kautta vastausta jälkimmäiseen tutkimuskysymykseen.

Aineistonani ovat nimenomaan Lapuan Sanomien painetut versiot eli en tarkastele Lapuan Sanomien verkkolehteä enkä myöskään Lapuan Sanomien sisarlehteä, sunnuntaisin Lapuan alueella ilmestyvää Lapuan Linkkiä. Aineistoni juttujen kuvituksen olen rajannut käsittelyn ulkopuolelle, koska mielestäni kuvien tarkastelu ei olisi ollut tässä tutkimuksessa hedelmällistä. Tämä siksi, että monissa Lapuan Sanomien kirkkoa käsittelevissä jutuissa ei ollut lainkaan kuvitusta tai kuvitus oli arkistokuva Lapuan Tuomiokirkosta. Toisekseen, loppuissa kirkkoa käsittelevissä jutuissa kuvat olivat lähinnä edestäpäin otettuja "pönötyskuvia", joten ne eivät mielestäni keskustelleet juttujen sisällön kanssa niin paljon, että niitä olisi ollut mielekästä alkaa analysoida. Paikallislehdessä kuvitus tuntuukin olevan monesti välttämätön paha, sillä jutun kuvaa yleensä jutun kirjoittanut toimittaja, joka ei ole ammattilaisvalokuvaaja.

1.4 Työn eteneminen

Etenen tutkimuksessani seuraavasti. Luvussa 2 hahmottelen evankelis-luterilaisen kirkon asemaa myöhäismodernissa yhteiskunnassa, tarkastelen kirkon ja median suhdetta sekä luonnostelen uskontojournalismin piirteitä. Luvussa 3 paneudun yhteisöllisyyteen: sen

monitulkintaisuuteen käsitteenä ja historialliseen taustaan ilmiönä. Nostan tässä luvussa myös esiin, mitä erityispiirteitä evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyydessä on. Luvussa 4 esittelen Lapuan Sanomia ja kerron sen asemasta Lapualla. Kerron luvussa myös yleisemmin paikallislehden erityispiirteistä, asemasta ja haasteista nyky-yhteiskunnassa.

Luvussa 5 hahmottelen empiirisen tutkimusasetelmani määrittellen tarkemmin tutkimusongelmani kysymyksineen. Lisäksi kuvaan tutkimusaineistoni ja laadullisen metodini. Valotan luvussa myös Aristoteleen tragedian määrittelyä, jota hyödynnän erittelyni toisessa vaiheessa.

Luvussa 6 luonnostelen kokonaiskuvaa Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa koskevasta kirkosta tarkastelujaksollani valottaen ja tulkiten tältä pohjalta kirkon ja sen toiminnan esilläoloa lehdessä.

Luvussa 7 erittelen tarkemmin yhtä aineistoni uutisaihetta, joka nähdäkseni havainnollista erityisellä tavalla yhteisöllisyyden ja nimenomaisesti uskonnollisen yhteisöllisyyden välittymistä Lapuan Sanomissa. Valitsin kyseisen aiheen lähempään tarkasteluun myös siksi, että se herätti lehdessä paljon keskustelua ja siitä julkaistiin useita juttuja ja mielipidekirjoituksia toisin kuin muista kirkkoa käsittelevistä aiheista. Luvussa 7 teen tulkintoja ja päätelmiä siitä, mitä evankelis-luterilaisen kirkon esilläolo Lapuan Sanomissa kertoo lehdestä uskonnollisen yhteisöllisyyden välittäjänä paikallistasolla. Luku 6 ja luku 7 tarjoavat omilta suunniltaan aineksia puntaroida Lapuan Sanomien uskontojournalismin luonnetta.

Työn viimeisessä luvussa 8 vedän yhteen empiiriset havaintoni ja tulkiten niitä pidemmälle lähdekirjallisuuteni pohjalta. Lopuksi pohdin mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2. Myöhäismoderni yhteiskunta, kirkko ja media

Tässä luvussa taustoitan evankelis-luterilaisen kirkon ja median – nimenomaisesti journalismin – suhdetta myöhäismodernissa yhteiskunnassa nimeltä Suomi. Lähden luvussa liikkeelle myöhäismodernin määrittelystä. Tämän jälkeen valotan, millaisiin historiallisiin vaiheisiin evankelis-luterilainen kirkko on kytkeytynyt. Pohdin myös, millainen asema kirkolla yleisemmin on myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Luvun lopuksi tarkastelen uskontojournalismia ja sen haasteita.

Myöhäismodernin käsitteen – jonka kanssa samaa tarkoittaen puhutaan joskus myös notkeasta modernista – kehittäjänä voidaan pitää puolalaista sosiologia Zygmunt Baumania (ks. esim. Bauman 1996, 1997 ja 2006). Hän määrittelee myöhäismodernin eronteossa postmodernismin käsitteeseen. Postmodernismista puhutaan monesti hieman holtittomasti käyttäen käsitettä jopa epätarkasti. Postmoderniksi saatetaan kutsua mitä tahansa modernin ajan jälkeistä, 1960-luvulta alkanutta ilmiötä ulottuen yhteiskunnallisesta kehityksestä filosofiseen suuntaukseen tai taiteeseen. Postmoderniksi aikakaudeksi määritellään tyypillisesti jälkiteollinen yhteiskunta, jota hallitsee tuotannon asemesta informaatio. Tyypillistä postmodernille ajalle on "kaikenlaisen kokonaisvaltaisuuden ja 'suurten linjojen' torjunta" (Pietilä 1997, 350–351).

Baumanin mukaan myöhäismodernin käsitteen ero postmoderniin on, että sen pohjalta modernin ajan jälkeistä aikaa ei tarkastella kokonaan uutena aikana, vaan nähdään se modernin ajan jatkeena. Tiivistäen Baumanin kanta on, että myöhäismoderni aika on kaaoksen aikaa, jossa kaikkinaisen epävarmuus on pysyvä tila, ei mikään hetkittäinen epäjärjestys. Tätä aikaa leimaa joustavuus niin omassa identiteetissä kuin sen suhteuttamisessa vallitsevaan yhteiskuntaan. Juuri tästä syystä Bauman kutsuu myöhäismodernia aikaa toisinaan myös notkeaksi moderniksi. (Ks. Bauman 1996, 1997, 2006.)

Olisin voinut käyttää tässä työssä modernin ajan jälkeisestä ajanjaksosta myös käsitettä postmoderni, mutta mielestäni baumanilainen myöhäismoderni sopi tarkasteluuni paremmin, sillä käsite ottaa postmodernismia paremmin huomioon yhteiskunnan alituisen muutostilan. Useat myöhäismodernin piirteet näkyvät evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisen roolin ja yhteisöllisyyden muutoksissa ja tätä kautta myös

uskontojournalismissa. Monet uskonnon ja median suhdetta tutkineet käyttävät kuitenkin postmodernin käsitettä myöhäismodernin sijaan. Esimerkiksi Johanna Sumiala-Seppänen käyttää poikkeuksetta postmodernin käsitettä tutkiessaan uskonnon näkymistä modernin ajan jälkeisessä yhteiskunnassa (ks. Sumiala-Seppänen 2001, 2005, 2006, ja 2010)³. Monet tutkijat eivät siis problematisoi modernin ajan jälkeisen ajan luonnetta, vaan nimeävät sen postmoderniksi, vaikka postmoderni on jo terminä melko väljä ja monitulkintainen.

Myöhäismodernin yhteiskunnan piirteitä ovat muun muassa yksilöityminen ja sukulaisuussuhteiden löyhentyminen. Myös moraalinen pohdiskelu on ominaista myöhäismodernin ajan ihmiselle, sillä juuri ajalle ominainen yhteiskunnan pirstaloituminen mahdollistaa moraalisen pohdiskelun. Baumanin (1996) mukaan moderni aika oli etiikan aikaa, kun taas myöhäismoderni aika on moraalin aikaa. Hän erottaa etiikan ja moraalin toteamalla etiikan perustuvan siihen, että yksilö toimii moraalisesti oikein noudattaessaan tiettyä eettistä sääntöä. Etiikka on siis persoonatonta vastuuta, kun taas moraaliperustuu siihen, että yksilö on henkilökohtaisesti vastuussa jostakin, vaikkapa toisesta ihmisestä. Näin ollen jokin asia voi olla yksilön oman moraalin mukaisesti "oikein", mutta yleisen yhteiskunnan etiikan mukaan "väärin". Myöhäismodernille ajalle on ominaista myös se, että ihmiset eivät pysty toimimaan yhden universaalien eettisen koodiston puitteissa. (Emt., 42–45.) Muun muassa näiden myöhäismodernin piirteiden takia myös yhteiskunnan yhteisöllisyyteen perustuvat instituutiot kuten kirkko, ovat muutostilassa.

2.1 Mitä kirkko tarkoittaa?

Jotta voisi ymmärtää kirkon luonnetta ja asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa, sekä eritellä näiden asioiden suhdetta mediaan ja journalismiin, on syytä tarkastella, mitä kaikkea evankelis-luterilainen kirkko tarkoittaa ja millaiseksi instituutioksi kirkko on kehittynyt suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on mielestäni oleellista kahdesta erityisestä syystä. Ensinnäkin se, mitä kukin ajattelee kirkon olevan, vaikuttaa siihen, miten hän siihen suhtautuu. Toisekseen, erilaiset näkemykset kirkosta näkyvät myös mediassa ja määrittelevät osaltaan sitä, millaiseksi uskontojournalismi muodostuu.

Luterilainen kirkko syntyi 1500-luvulla Saksassa paljolti Martti Lutherin ansiosta, vaikka Lutherin tarkoitus ei ollut perustaa kokonaan uutta kirkkokuntaa, vaan uudistaa katolista kirkkoa (Heinimäki & Jolkkonen 2008, 113). Suomeen luterilaisuus levisi Lutherin

³ Ks. myös Hoover (2005) ja Sumiala-Seppänen, Lundby & Salokangas (2006).

oppilaan, Turun piispan Mikael Agricolan mukana. Tämän uudisliikkeen, uskonpuhdistuksen, myötä syntyivät protestanttiset uskonyhteisöt, joita alettiin kutsua luterilaisiksi yhteisöiksi. Termi uskonpuhdistus (tai reformaatio) ei ole merkitykseltään yksiselitteinen. Aikoinaan sillä tarkoitettiin kirkon uudistamista ja uudistumista, mutta uskonpuhdistus voidaan mieltää myös ajan henkeen sopivaksi kristinuskon luomiseksi (Jolkkonen & Kotila 1996, 9). Suomessa yksi luterilaisuuden lähtökohta oli alusta lähtien kansakunnan yhtenäistäminen, sillä uskonpuhdistuksen aikaan Suomessa oli vallalla Ruotsin yhtenäistämiskäsitteitä. Yhtenäistäminen oli luontevaa, sillä valtio ja kirkko olivat tuolloin yhtä. Kirkot olivat keskiajan lopulla vahvasti mukana myös opetustyössä, joten voidaan jopa sanoa, että kirkko opetti kansaa lukemaan. Kirkko järjesti lukukinkereitä, joissa opetettiin paitsi lukemista myös kristinuskoa muun muassa Katekismuksen avulla. (Heininen & Heikkilä 1996, 124–126.)

Uskonpuhdistuksen aikaan kirkko oli kansakunnan yhtenäistäjä, mutta vuosisatojen aikana kirkko on ymmärretty monin eri tavoin. Ensinnäkin kirkko saattaa tarkoittaa kirkkorakennusta, jonne ihmiset tulevat tunnustamaan yhteistä uskoa. Kirkko voi viitata myös seurakuntaan tai kirkon virkajärjestelmään. Toisinaan kirkko ajatellaan kristuksen läsnäolona maailmassa (Heinimäki & Jolkkonen 2008, 83). Teologiassa kirkosta voidaan käyttää kirkkoisä Augustinuksen käsitteitä näkyvä ja näkymätön kirkko. Tämän mallin pohjana on käsitys, että kirkko on kristuksen ruumis eli jumala on asettanut kirkon maan päälle ollakseen läsnä ihmisten elämässä. Näkyvä kirkko on siis hierarkkisesti järjestynyt organisaatio, joka on sidottu tiettyyn fyysiseen paikkaan ja maalliseen ajallisuuteen. Näkyvässä kirkossa on rituaalinsa, jotka ovat kuuluneet siihen jo vuosisatoja. Näkymätön kirkko puolestaan ei ole fyysisesti olemassa, vaan sen olemassaolo on pikemminkin symbolista (Foerst 2005, 124).

Kirkon käsittäminen yhteiskuntatieteissä perustuu monesti uskontoa ja kirkkoa tarkastelleen ranskalaisen sosiologin Émile Durkheimin määritelmiin. Käytän itsekin tässä työssä paljon Durkheimin tulkintoja sekä uskonnon että yhteisöllisyyden käsitteen osalta jo siksi, että myös uskontojournalismia tutkineet tutkijat pohjaavat analyysinsä usein juuri durkheimilaiseen perinteeseen (Lundby 2006, 49).⁴ Durkheimin (1980) mukaan uskontoa ja

⁴ Uskontoa ja kirkkoa tutki myös Max Weber (1864–1920), joka pohti erityisesti talouden ja työn suhdetta uskontoon teoksessaan *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki* (Weber 1905). Uskontoa funktioiden näkökulmasta tutkineen Talcott Parsons (1902–1979) mukaan uskonto

kirkkoa ei voida erottaa toisistaan, sillä uskonto on aina jollain tapaa sosiaalista. Ei ole myöskään olemassa yhtäkään uskontoa, jolla ei olisi omaa kirkkoa. Durkheimin (emt., 64) mukaan

uskonto on pyhiä, toisin sanoen erityisiä ja kiellettyjä, asioita koskevien uskomusten ja tapojen solidaarinen järjestelmä – uskomusten ja tapojen, jotka yhdistävät kaikki niihin uskovat yhdeksi moraaliseksi yhdyskunnaksi, jota kutsutaan kirkoksi.

Uskonnon käsitteen taas on katsottu perustuvan usein "kristinuskon prototyyppivaikutukseen" (Ketola 2008, 14). Toisin sanoen mitä enemmän yhteisöllä on samoja piirteitä kuin kristinuskolla, sitä helpommin se luokitellaan uskonnoksi. Yksi kirkon ominaispiirre ovat rituaalit, joiden avulla ilmennetään tiettyä yhteistä todellisuutta. Näitä riittejä vahvistetaan erityisissä, riittien vahvistamiseen tarkoitetuissa paikoissa. Durkheim (1980, 62) kirjoittaa, että

juuri yhteisöä, jonka jäseniä yhdistää se, että he ajattelevat samalla tavoin pyhästä maailmasta ja sen suhteista profaaniin maailmaan ja että he muuttavat nämä yhteiset ajatukset yhteiseksi toiminnaksi, kutsutaan kirkoksi.

Kirkko voidaan ymmärtää myös yhteiskunnalliseen työnjakoon liittyvistä käytännöllisistä lähtökohdista. Esimerkiksi oikeustieteen termein evankelis-luterilainen kirkko on Suomessa julkisoikeudellinen yhteisö eli valtion oikeusasiamies valvoo kirkon toimintaa. Esimerkiksi Jussi Pajujoja (2010, 312) huomauttaa, että "julkisen vallan käytön yhtenä perustavanlaatuisena edellytyksenä on pidetty sitä, että toiminnalla on ainakin jonkinasteisia vaikutuksia yksityisten henkilöiden tai yhteisöjen oikeudelliseen asemaan". (Emt.)

Kirkkoa määritellään Suomessa monesti myös verotusnäkökulmasta eli painotetaan kirkon verotusoikeutta ja kutsutaan Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa valtionkirkoksi. Toisin kuin mediassa usein virheellisesti kerrotaan, Suomessa ei ole valtionkirkkoa vaan vuodesta 1870 lähtien toiminut kansankirkko, joka tekee yhteistyötä valtion kanssa. Kansankirkkonimitystä käytetään kirkkokunnista, joihin tietyn maan enemmistö kuuluu. Suomen toinen kansankirkko on ortodoksinen kirkko, jolla on evankelis-luterilaisen kirkon tapaan verotusoikeus. Ortodoksisen kirkon verotusoikeudesta ei silti synny yhtä suurta polemiikka kuin evankelis-luterilaisen kirkon johtuen epäilemättä kirkkojen kokoerosta ja tätä kautta niiden merkityksestä yhteiskunnassa. Evankelis-luterilaisen kirkon verotusoikeus on herättänyt Suomessa keskustelua jo vuosikymmeniä ja herättää edelleen, mutta harvoin

on yksi yhteiskunnan funktio, ja uskonnon valta syntyy uskonnollisten arvojen kautta. Toisin sanoen uskonto pyrkii vaikuttamaan yhteiskuntaan arvopohjalta. (Parsons 1977)

muistetaan, että evankelis-luterilainen kirkko oli Suomessa ensimmäinen verojen kerääjä, vaikkakin esivalta tuli pian perässä (Heininen & Heikkilä, 1996, 23).

Veron kerääminen liittyy yhdellä tapaa myös kansan yhtenäistämisyhtymyksiin. Jotkut pitävät verotusoikeutta nyky-yhteiskunnassa epätasa-arvoisena, sillä kirkolla on verotuksen takia erityisasema yhteiskunnassa. Toiset kritisoivat veronkanto-oikeutta siksi, että heistä valtion ei tulisi olla liian tiiviissä yhteistyössä kirkon kanssa. Keskustelussa sivutaan vain harvoin mahdollisia yhteisöveron poistamisen seurauksia. Veroa arvioidaan lähinnä siten, että sen poistaminen vaikuttaisi yhteiskuntaan positiivisesti. Tällöin unohdetaan, että yhteisöveron avulla ylläpidettävät toiminnot muuttuisivat, mikäli kirkon veronkanto-oikeus poistettaisiin. Yhdestä näkökulmasta verotusoikeuden voidaan ajatella perustuvan ennen kaikkea Lutherin ajatuksiin. Hänen mielestään kirkon ja yhteiskunnan esivallan tuli yhdessä ylläpitää järjestystä (Jolkkonen & Kotila 1996, 110). Tätä taustaa vasten voidaan siis perustella Suomessa ainakin luterilaisen kirkon verotusoikeus.

Myös yhteiskunnalliset tapahtumat vaikuttavat siihen, millaisena kirkko kunakin aikana nähdään. Yksi merkittävimmistä syistä siihen, että evankelis-luterilaisen kirkon asema on Suomessa ollut melko vahva, on Suomen sisällissodan lopputulos. Kirkon asema saattaisi olla täysin toisenlainen, mikäli sota olisi päättynyt punaisten voittoon (mikäli voittajia tässä sodassa ylipäättään oli). Toisaalta voidaan ajatella, että mikäli sota olisi päättynyt punaisten voittoon, Suomi olisi osa Venäjää. Heininen ja Heikkilä (1996, 216) toteavat, että sisällissodan aikana kirkko oli vahvasti valkoisten puolella ja koska valkoiset voittivat, kirkon asema ei merkittävästi muuttunut. Heidän (emt.) mukaansa monet papit

tulkitsivatkin kansalaissodan tapahtumat uskonnollis-ideologisesti: kansan keskuudessa piilevät uskonnollis-siveelliset voimat olivat reagoineet terveesti idästä käsin leviävää anarkiaa, moraalittomuutta ja bolsevistista ideologiaa vastaan.

Kirkko voidaan siis nähdä useilla eri tavoilla, ja ymmärtämistavoissa limittyvät usein muun muassa käytännölliset syyt, oma hengellisyys ja käsitys yhteiskunnasta. Tällä tarkoitan sitä, että yhden ihmisen näkökanta kirkon roolista voi pohjautua useisiin eri syihin, jotka saattavat jopa olla ristiriidassa keskenään ja myös muuttua esimerkiksi yhteiskunnan kriisitilanteissa. Joku saattaa vastustaa vaikkapa evankelis-luterilaisen kirkon veronkanto-oikeutta, mutta pitää samalla tärkeänä, että kirkko tekee diakoniatyötä ja järjestää hänelle kirkollisen vihkimisen. Äkkiseltään on vaikea ajatella toista yhteiskunnallista instituutiota, jonka puolesta ja vastaan saatetaan käyttää sekä pragmaattisista lähtökohdista kumpuavia

syitä että täysin tunteisiin tai uskomiseen perustuvia argumentteja ja toisinaan näiden kaikkien sekoitusta. On selvää, että eri lähtökohdista nousevien argumenttien sovittaminen yhteen on vähintäänkin hankalaa ja vielä mutkikkaampaa siitä tulee, kun argumentteja esitellään mediassa.

Karkeasti tiivistäen kirkko on siis mahdollista käsittää muun muassa

- 1) kirkkorakennukseksi
- 2) seurakunnaksi (joka tarkoittaa kirkon jäseneksi kuuluvia ihmisiä konkreettisena joukkona tai symbolisesti)
- 3) symbolisista lähtökohdista, esimerkiksi kansakunnan yhtenäistäjäksi, kristuksen läsnäoloksi tai
- 4) käytännöllisistä lähtökohdista, esimerkiksi virkajärjestelmäksi tai julkisoikeudelliseksi yhteisöksi.

Nämä erilaiset suhtautumistavat näkyvät myös uskontojournalismissa, jota tarkastelen lähemmin omassa alaluvussaan. Sitä ennen kuitenkin silmään hieman tarkemmin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon asemaa, myöhäismodernissa suomalaisessa yhteiskunnassa.

2.2 Kirkon asema myöhäismodernissa yhteiskunnassa

Maailmassa on noin 74 miljoonaa luterilaista, joista suomalaisia on 4,3 miljoonaa.

Evankelis-luterilaisen kirkon viimeisimmän nelivuotiskertomuksen (2007–2012) mukaan vuoden 2012 lopussa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului 76,4 prosenttia suomalaisista. Kirkkoon liittyi vuonna 2012 noin 14 000 uutta jäsentä ja kirkosta erosi 41 000 suomalaista. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013b) Suomessa on maailman viidenneksi suurin, Luterilaiseen maailmanliittoon kuuluva jäsenkirkko. Suomea suurempia luterilaisia kirkkoja ovat Ruotsin (6,6 miljoonaa), Etiopian (5,8 miljoonaa), Tansanian (5,8 miljoonaa) ja Tanskan (4,5 miljoonaa) kirkot. (Luterilainen maailmanliitto 2013.)

Huomionarvoista on, että joissakin maissa saattaa olla määrällisesti paljon luterilaisia, mutta he jakautuvat useisiin eri kirkkoihin. Esimerkiksi Saksassa ja Yhdysvalloissa on enemmän luterilaisia kuin Ruotsissa, mutta Ruotsin suhteellisen pieni asukasluku selittää kirkon suuruuden.

Vaikka Euroopassa evankelis-luterilaiset kirkot ovat 2000-luvulla vähentyneet eli seurakuntien määrä on pienentynyt ja kirkon jäsenmäärä laskenut, ja luterilaisuus nähdään monissa Euroopan maissa pikku hiljaa kutistuvana uskontona, maailman mitassa

luterilaisuus on itse asiassa lisääntynyt. Etenkin Afrikassa ja Aasiassa luterilaiset kirkot lisääntyvät eli näihin maanosiin perustetaan uusia seurakuntia ja rakennetaan kirkkoja (Kotimaa 2012). Tähän on syynä muun muassa lähetystyö. Mikäli Euroopan luterilaisten määrä tulevaisuudessa vähenee entisestään, lähetystyötä saatetaan alkaakin tehdä Aasiasta ja Afrikasta Eurooppaan eikä toisinpäin.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon palveluksessa työskentelee noin 21 000 työntekijää, joista noin puolet on seurakuntien palveluksessa. Loput ovat muun muassa hautausmaatyössä, kiinteistö- ja kirkonpalvelustyössä sekä hallinto- ja toimistotyössä. Kirkon koko henkilöstöstä jopa reilut 70 prosenttia on naisia. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on useita toimintoja, joista tunnetuimpia lienevät pyhät toimitukset eli kaste, konfirmaatio, avioliittoon vihkiminen, rippi ja kodin siunaaminen sekä jumalanpalvelukset. Lisäksi kirkko tekee diakoniatyötä niin kotimaassa kuin ulkomailla. Kirkon toimintaan kuuluvat myös lapsille ja nuorille suunnatut aktiviteetit, musiikki- ja kuorotoiminta, hautausmaiden ylläpito, ulkomaisten suhteiden hoitaminen ja ekumeeninen toiminta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014.)

Vaikka kirkko osallistuu Suomessa moniin eri elämäntilanteisiin, piispa Jari Jolkkonen kutsuu suomalaista kristittyä "sohvaperunakristityksi". Suomalainen rukoilee itsekseen, ei toisten kanssa. Vain 10 prosenttia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistä osallistuu hänen mukaansa jumalanpalvelukseen. (Jolkkonen, Jari/Haastettu kirkko 2013, 15–16.) Vielä vuonna 2008 Jolkkonen oli hieman eri mieltä asiasta. Hänen ja Heinimäen kirjoittamassa Luterilaisuuden ABC -kirjassa nimittäin todetaan, että "vaikka suomalaiset rukoilevat mieluummin kotona kuin kirkossa, joka sunnuntai jumalanpalvelus kokoaa silti enemmän ihmisiä kuin kaikki urheilutapahtumat yhteensä" (Heinimäki & Jolkkonen 2008, 63).

Sohvaperunamaineesta ja kirkosta eroamisista huolimatta evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden määrä ei ole vähentynyt samassa suhteessa kuin kirkosta on eronnut ihmisiä. Kirkko työllisti vuonna 2012 liki 21 000 ihmistä, mikä on yhtä paljon kuin kymmenen vuotta aikaisemmin, vaikka kirkkoon kuului kymmenen prosenttia vähemmän ihmisiä kuin kymmenen vuotta aiemmin. Teemu Juhola (2013) kirjoittaa Yle Uutisissa, että kirkon jäsenkato saattaa siis tulevaisuudessa näkyä reippaina irtisanomisina, kuten on tapahtunut nykyisen talouskriisin aikana monilla muilla aloilla Suomessa (Yle 20.5.2013).

Kirkko pyritään pitämään elinvoimaisena muun muassa erilaisten strategioiden avulla. Toimintaa on määritelty esimerkiksi Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö -strategiassa, jossa kirkon suuntaviivoja piirretään vuoteen 2015 asti. Strategiassa määritellään kirkon missio ja visio siitä, miten kirkon arvot näkyvät vuonna 2015. (Kirkon tutkimuskeskus 2011, 59.) Evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivuilla julkaistun strategian mukaan missio on seuraava: "Kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta". Visio puolestaan kuuluu näin: "Vuonna 2015 jäsenet näkevät kirkkonsa arvon ja kuulevat siellä Jumalan äänen. Kirkkoon tullaan löytämään vastauksia elämän suuriin kysymyksiin ja sieltä lähdetään palvelemaan Jumalan maailmaa". (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014.)

Missio ja arvot liikkuvat abstraktilla tasolla, mutta strategiassa määritellään myös konkreettisia toimenpiteitä. Sohvaperunakristittyjä houkutellaan kirkkoon muun muassa monipuolisella jumalanpalvelustarjonnalla. Tämä on näkynyt esimerkiksi Helsingissä Kallion seurakunnassa, jossa on järjestetty erityismessuja, kuten seksuaalivähemmistöille suunnattuja sateenkaarimessuja sekä messuja muilla kuin suomen kielellä. Meidän kirkko -strategiassa painotetaan myös viestintää: sitä tulisi tehostaa, ja kirkon tulisi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun muun muassa heikommassa asemassa olevien puolesta puhujana. Kirkosta eroamisiin tulisi reagoida siten, että jäsenet tavoitettaisiin viisi kertaa vuodessa, ja erityinen huomio kiinnitettäisiin nuoriin aikuisiin. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013a.)

Suomessa ja muissa länsimaissa myöhäismodernin yhteiskunnan maallistumiskehitys näkyy siis evankelis-luterilaisen kirkon kriisinä. Meillä ilmiö on sangen tuore, sillä vaikka evankelis-luterilainen kirkko on kokenut monenlaisia vastoinkäymisiä perustamisestaan lähtien, kirkon asema Suomessa ei varsinaisesti ole ollut uhattuna kuin vasta 1960-luvulta lähtien. Ilmeisiä syitä tähän olivat muuttoliike kaupunkeihin ja yhteiskunnan teollistuminen, mutta myös radio ja televisio, jotka toivat yhteiskunnallisia ongelmia lähemmäs ihmisiä. Kun jännite kirkon sisällä 1960-luvulla kasvoi, kirkko alkoi eriytyä useammaksi yhteisöksi. Muun muassa Suomen evankelisluterilainen Kansanlähetys perustettiin vuonna 1967. (Heininen & Heikkilä 1996, 241.) Edelleen voimissaan oleva liike edustaa kirkon konservatiivista siipeä ja muun muassa Suomen nykyinen sisäministeri Päivi Räsänen kuuluu tähän liikkeeseen.

Tänään, 2010-luvulla Suomen evankelis-luterilainen kirkko on kirkon sisällä arvopohjaltaan jossain määrin jakautunut kahtia, ja näitä arvoeroja käsitellään näkyvästi mediassa. Juuri

kahtiajakautuminen on tuonut median areenoille yksilöitä, jotka edustavat itsensä kautta koko kirkkoa. Kirkosta on noussut sekä Suomessa että muualla Euroopassa esiin yksilöitä, jotka haluavat kirkon pysyvän tiukasti konservatiivisissa arvoissaan. He pyrkivät viemään evankelis-luterilaista kirkkoa takaisin aiempien aikojen yhteisöllisyyteen tai ainakin kohti sellaista yhteisöllisyyttä, jonka näkevät vaarallisesti muuttuneen. On huomattava, että kirkko ei vain näyttäydy kahtiajakautuneena ulkopuolelta, vaan kahtiajako ilmenee myös kirkon sisällä eli kirkon työntekijöiden toisistaan eroavissa näkemyksissä. Näkemyserot kytkettyvät usein siihen, kuinka uskonnollisesti aktiivinen kirkkoon kuuluva henkilö on. Kirkon tutkimuskeskuksen (2011, 27) mukaan

vähiten sallivia seksuaalieettisissä kysymyksissä olivat ne, jotka rukoilivat useita kertoja päivässä ja osallistuivat aktiivisesti uskonnollisiin tilaisuuksiin. Myös näkemykset uskontojen totuusluonteesta ja Raamatusta vaikuttivat voimakkaasti moraalikäsityksiin. Ne, jotka katsoivat, että totuus löytyy vain yhdestä uskonnosta ja joiden mukaan Raamattu oli kirjaimellisesti ilmoitettua Jumalan sanaa, olivat selkeästi muuta väestöä vähemmän sallivia seksuaalieettisissä kysymyksissä.

Kirkon tutkimuskeskuksen (2011, 27–28) mukaan vuonna 2012 evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöistä 54 prosenttia oli täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että avioliitto on miehen ja naisen välinen eivätkä avioliiton oikeudet koske muita parisuhteita. Jokseenkin tai täysin eri mieltä väitteestä oli 34 prosenttia kirkon työntekijöistä. Työntekijöistä 29 prosenttia siirtyisi sukupuolineutraaliin avioliittolakiin (emt.) Juuri tasa-arvoinen avioliittolaki näyttää siis jakavan kirkon Suomessa vahvasti kahtia.

Vaikka kirkkoa halkovat arvoihin ja uskonkäsityksiin liittyvät tulkinnat, syyt kirkkoon kuulumiseen tai sen jäseneksi liittymiseen johtuvat monesti pikemminkin käytännöllisistä ja rituaalisista syistä kuin uskonkäsityksistä. Vuoden 1923 uskonnonvapauslakiin voidaan kiinnittää alkua joelle, jossa yksilö määrittelee suhteensa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Dosentti Juha Kauppinen tutki Tampereen ja Tampereen seurakuntayhtymään liittyviä suomalaisia vuosina 1996, 2001 ja 2006 (Kauppinen 2008). Suurin syy liittymiseen oli osallistuminen kirkollisiin toimituksiin, jotka liittyvät tiettyyn elämänvaiheeseen. Näitä ns. elämäntapa-asiat ovat kaste, rippii, avioliittoon vihkiminen, kummius tai läheisen kuolema tai lähestyvä kuolema, ja näiden syiden takia kirkkoon kuului 60 prosenttia liittyneistä. Henkiset tai hengelliset syyt, joihin monet kirkon kiistakysymykset liittyvät, olivat syitä 33 prosentilla liittyjistä. Yhdeksän prosenttia mainitsi maahanmuuton tai kirkon antaman avun liittymisperusteeksi. (Emt., 54–59.) Kauppinen tutkimuksesta siis ilmenee, että ihmisillä on hyvin erilaisia syitä liittyä kirkkoon. Yhdet pitävät tärkeänä kirkon

yhteiskunnallista roolia, kun taas toiset liittyivät kirkkoon hengellisistä syistä. Ehkä yllättävääkin on silti se, että enemmistö liittyi kirkkoon nimenomaisesti rituaalien takia.

Kirkon yhteiskunnalliseen rooliin vaikuttaa vahvasti kirkon suhde mediaan, sillä viestimet tarjoavat nyky-yhteiskunnassa kirkolle laajan näkyvyyden. Media välittää kirkon pyhiä symboleja laajemmille ihmisjoukoille kuin mitä kirkko muuten tavoittaa. Yksilöt tietenkin tulkitsevat mediavälitteisiäkin viestejä omista moraali- ja arvolähtökohdistaan käsin. Samalla on syytä ottaa huomioon, että median kuluttaminen on itsessään rituaalista toimintaa. (Sumiala-Seppänen 2001, 78–79.)

2.3 Uskonnon leviäminen viestintävälineiden avulla

Median rituaaliseen kuluttamiseen liittyvät olennaisesti viestintävälineet ja niiden historiallinen kehitys. Uskonnon ja viestintävälineiden väliset rihmastot ulottuvat jo aikaan ennen uskonpuhdistusta. Kirjapainotaito laajensi 1400-luvulla tekstien lukijakuntaa ja alkoi samalla muuttaa yksilö-yhteisö-asetelmaa, kun papiston asema moraalisenä siteenä jumalan ja ihmisen välillä rapautui. Johanna Sumiala-Seppäsen (2001, 60) mukaan

tarjotessaan välineitä uskonnollisen auktoriteettiaseman siirtämisessä kollektiivilta yksilölle kirjapainotaito myös synnytti modernin (protestanttisen) yksilösubjektin ensimmäiset aiheet ja loi ajatuksellisen mahdollisuuden yhteisösuhteen järjestämiselle uudenlaisen, henkilökohtaisesti sisäistetyn vakaumuksen avulla.

Kirjapainotaidon myötä Raamattua alettiin monistaa ja levittää. Mikael Agricolaa pidetään suomen kielen isänä, mutta itse asiassa Agricolan perimmäinen tarkoitus oli suomen kielen avulla levittää Raamatun sanomaa. Uuden testamentin suomennos ilmestyi vuonna 1548, ja Raamattu suomennettiin kokonaisuudessaan vuonna 1642. (Heininen & Heikkilä 1996, 74.) Sumiala-Seppäsen (2001, 82–83) mukaan "protestanttisuus siis irrotti uskonnolliset käytännöt tietyistä paikoista, kohteista ja järjestelmistä". Viestintävälineiden tulo kirkon ja ihmisen väliin ei siis ole mikään uusi asia, vaan ne ovat olleet siinä jo painetun sanan keksimisestä lähtien. Tämä ei silti tarkoita sitä, että varsinainen uskontojournalismi olisi syntynyt jo tuolloin, vaikka viestintävälineet kehittyivätkin.

Varsinaiset sanomalehdet alkoivat ilmestyä Suomessa varsinaisesti vasta 1860-luvulla. Syynä siihen, että sanomalehtiä ruvettiin ylipäättään julkaisemaan, oli yhteiskunnan rakennemuutos, mutta myös kansallisuusaatteen nousu (Ylitalo 2012, 56). 1860-luvun merkittävin tapahtuma oli valtiopäivätoiminnan alkaminen vuonna 1863, ja tätä kautta myös lehdistö uudistui. Painovapaustlain myötä lehdistö sai lisää vaikutusvaltaa ja lehtiä

perustettiin 1860-luvulla varsin paljon – vaikkakin vuonna 1867 asetuksella palautettu ennakkosensuuri hidasti työtä. Lehtien rivakkaan syntymiseen vaikutti myös se, että erilaiset poliittiset ryhmät alkoivat haluta omia lehtiä. (Tommila & Salokangas 1996, 53–58.)

Sanomalehdet olivat aluksi luonteeltaan poliittisia. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaalla vuonna 1890 perustettu Pohjalainen oli aatteeltaan vahvasti nuorsuomalainen ja vuosisadan alussa ilmestymisensä aloittanut Ilkka maalaisliittolainen (Ylitalo 2012, 59). Se, mitä aatemaailmaa henkilö poliittisesti ja hengellisesti kannatti, sitä lehteä hän myös tilasi. 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa herätysliikkeiden nousu näkyi siten, että uskonnolliset julkaisut olivat merkittävä osa Suomen mediakenttää. Uskonnolliset aikakauslehdet olivat suurin aikakauslehtien ryhmä, ja ne toimivat omanlaisinaan yhteydenpidon välineinä herätysliikkeiden ja yhdistysten välillä. Hengellisistä sanomalehdistä puolestaan merkittävin julkaisu oli vuonna 1905 perustettu Kotimaa-sanomalehti. (Heininen & Heikkiä 1996, 223.)

Siinä missä sanomalehdet tarjosivat paikallista yhteisöllisyyttä, 1900-lukua eteenpäin elettäessä radio ja televisio nousivat tarjoamaan valtakunnallista yhteisöllisyyttä. Sähköiset viestimet, 1920-luvulta alkaen radio ja 1960-luvulta lähtien televisio⁵, mahdollistivat täysin uudenlaisen tavan uskonnon leviämiseksi. Joukkoviestintävälineinä ne tarjosivat toisistaan fyysisesti etäällä oleville ihmisille mahdollisuuden kokoontua yhteen tuottamiensa esitysten äärelle. Kuten Ridell (2009, 295) näin syntynyttä uudenlaista julkista tilaa kuvailee,

joukkoviestintien massamitassa levittämät esitykset synnyttivät itsessään uudenlaisen julkisen tilallisuuden: radion ja television tapauksessa reaaliaikaisen diskursiivisen julkisuustilan, jossa sosiaalinen todellisuus toimijoinen rakentuu ja näyttäytyy tietynlaisena sitä kotiensa yksityisyydessä yleisönä seuraaville.

Television osalta Suomen (ja yleisemmin Euroopan) ja Yhdysvaltojen välillä oli välineen alkuajoista lähtien se ero, että meillä televisiotoiminta perustui julkisen palvelun Yleisradio-malliin, kun taas Yhdysvalloissa televisio oli alusta lähtien kaupallinen. Suomen malli perustui ajatukseen maanlaajuisesta yhteisöllisyydestä ja sen vahvistamisesta, kun oletetusti koko kansa kuunteli tai katsoi samaa ohjelmaa (Sumiala-Seppänen 2001, 61–62).

⁵ Yleisradio perustettiin Suomessa vuonna 1926. Säännöllinen televisiotoiminta puolestaan alkoi vuonna 1958. (Ks. Lyytinen 1996; Nieminen & Pantti 2004; Salokangas 1996.)

2.4 Uskontojournalismi myöhäismodernina aikana

1960-luku, joka näyttäytyy ainakin jälkikäteen tarkastellen jonkinlaisena kirkon kriisin aikana, nosti esiin kysymyksiä siitä, miten jumalaa tai kirkkoa saa käsitellä mediassa. Tuon ajan merkittävä mediatapahtuma Suomessa oli Hannu Salaman romaanistaan Juhannustanssit (1964) saama syyte jumalanpilkasta. Tässä yhteydessä voi huomauttaa, että jumalaa "pilkkaava" mediaesitys ei ole Suomessa vieläkään kovin tavallinen – edes populaarifiktiossa, uutisjournalismista puhumattakaan. Tämä saattaa johtua siitä, että jeesuksen myyttiä pidetään yhteiskunnassamme pyhänä. Esimerkiksi Olli Seppälä ja Marko Latvanen (1996, 160–161) ovat sitä mieltä, että "jos myyttiä käsitellään epäkunnioittavasti, kyse on yhtäkkiä paitsi hyvästä mausta myös pyhydestä, ikuisten asioiden uhmaamisesta" (emt.). Hyvä esimerkki tällaisesta pyhien asioiden uhmaamisesta ovat tanskalaisen sanomalehden Jyllands-Postenin vuonna 2005 julkaisemat Muhammad-pilapiirroksiset, joista aiheutui varsin mittava ja kuuluisa polemiikki. Sanomalehti halusi piirroksilla testata sananvapauden rajoja, mutta islaminuskoiset Tanskassa ja muissa islaminuskolisissa maissa suuttuivat kuvista verisesti. Pilapiirrosten tekijöiden henkeä uhkailtiin ja islamistinen organisaatio yllytti terrori-iskuihin useita muslimeja Tanskassa ja Norjassa. (Alhassan 2008, ks. myös Välimäki 2010.) Pilapiirroskonfliktin taustalla voidaan pitää syyskuun 11. päivän terrori-iskuja WTC-torneihin vuonna 2001, sillä nämä tapahtumat viimeistään toivat islamin mediaan maailmanlaajuisesti. (Valaskivi et al. 2013, 3).

Pyhyyteen liittyy aina moraalinen järjestys. Myöhäismodernilla ajalla media rakentaa ja pönkittää Johanna Sumiala-Seppäsen (2001, 74) mukaan esitystensä kautta tiettyä moraalista järjestystä, jossa yksilön ja yhteisön suhde on tietynlainen (emt.). Mediankäytön ympärille rakentuneet yhteisöt ovat alkaneet eriytyä Suomessa 1990-luvulta lähtien, kun kaupallinen televisio ja myöhemmin internet ovat mahdollistaneet uudenlaisten, median käytön ympärille rakentuneiden yhteisöjen muodostumisen.

Yhteiskunnan maallistuneisuus saa Suomessakin hyvin näkyviä muotoja myöhäismodernin maailman tärkeimmässä viestintäkanavassa internetissä, jossa ihmiset ovat oletetusti vapaita ruumiinsa rajoitteista. Voidaankin sanoa Anne Foerstia (2005, 133) lainaten, että "teologisesti ilmaistuna internet näyttäytyy meille näkymättömänä täydellisenä kirkkona". Digitalisoituminen kuitenkin lisää monin tavoin myös eriarvoistumista, sillä nykyisin pääsy internetiin ja ylimalkaan mahdollisuus käyttää digitaalisia laitteita on yhä olennaisempaa. Teknologian kehityksen myötä vaikuttaakin siltä, että samaan aikaan kun valtamedia tekee

edelleen omaa uskontojournalismiaan, internetin käyttäjät ovat fragmentoituneet yhä pienemmiksi yhteisöiksi ja osayleisöiksi. Sinänsä esimerkiksi hengellisten yhteisöjen saattaa olla helpompi saada sanomaansa esille internetin alustoilla kuin valtaviestimissä. Esimerkiksi hurmossaarnaajan video luultavasti keräisi YouTubessa paljon enemmän seuraajia kuin sunnuntaijumalanpalvelus Punkaharjun kirkossa. Internetin avaamat uudenlaiset julkaisumahdollisuudet eivät siis välttämättä tarkoita, että mikä tahansa sisältö löytäisi yleisönsä.

Edellä olen puhunut lähinnä viestintävälineiden historiasta ja siitä, miten viestintävälineiden kehitys on mahdollistanut uskonnollisten tekstien ja mediaesitysten leviämisen. Tästä suhteesta on syytä erottaa termi uskontojournalismi. Se tarkoittaa tässä työssä sellaista professionaalista ammattikäytäntöä, joka toimii teollisesti tuotetun joukkoviestinnän sisällä. Sitä mukaa kun kirkon yhteisöllisyys on muuttunut yhteiskunnallisen ja teknologisen kehityksen myötä, myös median ja kirkon suhde on muuttunut ja viestinten harjoittama uskontojournalismi noussut puheenaiheeksi. Esimerkiksi helsinkiläinen pappi ja toimittaja Marjaana Toiviainen pitää uskontojournalismia Suomessa vääristelevänä ja faktoja sotkevana. Toiviainen sanoo Journalistissa,⁶ että uskonnosta kirjoittavilla toimittajilla ei ole tarpeeksi ymmärrystä uskontojen historiallisesta taustasta, vaan he keskittyvät lähinnä yksittäisiin kysymyksiin tivateen kansankirkolta vastausta naispappeuden tai homouden tapaisiin kysymyksiin. Toiviaisen mukaan median kapea-alaisuus johtuu muun muassa evankelis-luterilaisen kirkon valta-asemasta Suomessa ja siitä, että muita kirkkokuntia tunnetaan huonosti. Toiviainen sanoo Journalistissa, että toivoisi

toimittajien ammattitaidon olevan niin kova, että jotain vastustaessaankin he yrittäisivät ymmärtää asiaa. Muuten jutusta tulee toimittajan asenteiden kuvaus. Uskontokriittisyys ei ole huono asia, asiantuntemattomuus on.

Uskontojournalismin ongelmana pidetään myös sitä, että media näkee luterilaisen maailmankuvan synkkänä ja toimittajat kirjoittavat juttunsa synkän maailmankuvan mukaisesti. Jaakko Heinimäki ja Jari Jolkkonen (2008) toteavat, että

Luterilaisuuden julkisuuskuva ja luterilaisten lähteiden välillä vallitsee ristiriita. Julkista keskustelua käyville voidaan kysyä, perustavatko he väitteensä synkästä luterilaisuudesta esimerkiksi katekismuksiin, virsikirjaan tai muihin luterilaisiin lähteisiin vai truismeihin, stereotyyppisiin oletuksiin ja tarkoitukselliseen leimaamiseen.

⁶ Pohjola, Johanna. Uskomatonta journalismia Journalisti 5.11.2013

Suomalaisen uskontojournalismin epätarkkuus ei rajoitu vain evankelis-luterilaisesta kirkosta kirjoittamiseen. Roomassa asuva toimittaja Liisa Liimatainen (2006) seurasi vuonna 2005 uutisointia Paavin kuolemasta ja huomasi, että maallistuneisuus tekee uskontojournalismista monimutkaista. Liimataisen mielestä maallistunut yhteiskunta, johon suomalaislehdetkin kuuluvat, suhtautuu tyrmäävästi kaikkeen, mikä liittyy uskontoon. Hän (emt., 172–173) kirjoittaa, että

koska uskonto halutaan pitää – aivan oikein – lähes yksityisenä asiana, sitä ei ole totuttu erittelemään yhteiskunnallisena ilmiönä ja kansainvälisen politiikan vaikuttajana. Jumalan paluu politiikkaan, eli uskontoon liittyvän politiikan uusi esimarssi, kuitenkin pakottaa ottamaan huomioon ja myös pitämään huolta siitä, että toimittajilla on tietoa asioista.

Samansuuntaisia ajatuksia esittää Sumiala-Seppänen, joka tutki vuonna 2005 Helsingin Sanomien uutisointia Paavi Johannes Paavali II:n kuolemasta. Sumiala-Seppänen (2006, 153) havaitsi uutisoinnin ongelmaksi sen, että protestanttinen, arvoliberaali kulttuuri ei osaa käsitellä arvoiltaan konservatiivista Paavia.

Näissä puheenvuoroissa heijastuu ainakin se uskontojournalismin piirre, että uskontoon liittyvät monimutkaiset ilmiöt henkilöidään. Jos mediajulkisuudessa puhutaan kirkon kannasta, tämä kanta esitetään yhden kirkon työntekijän, esimerkiksi papin suulla. Näin lukijalle välittyy kuva, että kyseisen henkilön kanta edustaa kirkkoa. Suomessa henkilöityminen on korostunut erityisen kärjekkäästi kysymyksessä kirkon suhtautumisesta tasa-arvoiseen avioliittolakiin ja homoseksuaalisuuden luonnollisuuteen tai luonnottomuuteen. Yksi mediassa näkyvimmin asiaan kantaa ottaneista henkilöistä on kristillisdemokraatti ja Suomen sisäministeri Päivi Räsänen. Hän kirjoitti vuonna 2010 vanhoilliskristilliselle Luther-säätiölle pamfletin, jonka mukaan homoseksuaalisuus on "psykoseksuaalisen kehityksen häiriö". (Ilta-Sanomat 19.10.2010.) Pamfletti levisi mediaan ja aiheutti paljon keskustelua. Esimerkiksi Helsingin piispa Irja Askola puolusti Helsingin Sanomissa homoseksuaalien avio-oikeutta ja piti tasa-arvoista avioliittolakia ennen kaikkea ihmisoikeuskysymyksenä. Askolan mukaan Räsäsen asema sisäministerinä on kirkon kannalta ongelmallinen, sillä kirkko ei ole valinnut kannakseen Räsäsen edustamaa kantaa. (Helsingin Sanomat 15.4.2014). Kysymys kirkon kannasta homoseksuaalisuuteen henkilöityikin vahvasti Räsäsen tai Askolan kantaan sekä heidän erilaisiin näkökantoihinsa, joita media välittää.

Uskontojournalismi sekulaarissa yhteiskunnassa ei siis ole ongelmaton. Kyse ei välttämättä ole vain siitä, että uskontoa ja mediaa on ylimalkaan vaikea yhdistää, vaan ongelman on nähty piilevän myös journalistisissa käytännöissä. Esimerkiksi kirkkohallituksen kansliapäällikkö Jukka Keskitalo kritisoi blogissaan sitä, millä tapaa media on purematta niellyt eroakirkosta.fi:n tiedotteita. Keskitalon mielestä tiedotteet on pantu julkisuuteen ilman journalistista suodatinta. Hän kysyy, onko median arvon ja omien periaatteiden mukaista suostua Eroa kirkosta -sivuston megafoniksi vuodesta toiseen." (Keskitalo 2014.) Kirkosta eroamisesta raportointi ei silti ole mikään uusi asia. Jo vuonna 1922, kun uskonnonvapauslaki tuli voimaan, viestimet seurasivat kirkosta eroamista. Esimerkiksi Lahdessa Etelä-Suomen Sanomat kertoi, paljonko ihmisiä oli eronnut ensimmäisen viikon aikana siitä, kun laki oli tullut voimaan (Heininen & Heikkilä 1996, 225).

Edellä olen käsitellyt uskonnon ja viestintävälineiden suhdetta sekä uskontojournalismin piirteitä myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Tämä on mielestäni relevanttia, jotta voidaan paremmin ymmärtää, mitkä ovat uskonnon yhä vahvemman mediavälitteistymisen juuret. Eri viestintävälineet ovat vaikuttaneet paitsi yhteisöllisyyden muodostumiseen ja kirkon yhteisöllisyyden muodostumiseen myös osallistuneet uskonnon leviämiseen. Samalla uskonnon leviäminen on yhteiskunnan kehitykseen kiinnittyväprosessi, joten on tarpeen valottaa hieman myös Suomen ja evankelis-luterilaisen kirkon kannalta merkittäviä yhteiskunnallisia kehityskulkuja ja tapahtumia. Näin myös jo siksi, että Etelä-Pohjanmaa liittyy vahvasti tiettyihin Suomen historian tapahtumiin. Edelleen, taustaksi uskonnosta kirjoittelulle paikallistasolla on mielestäni tärkeä avata sitä, millaiseksi uskontojournalismi on muovautunut myöhäismodernina aikana Suomessa valtakunnallisesti. Ennen kuin kohdennan huomion Lapuan Sanomien uskontojournalismiin ja evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyteen Lapualla luvussa 4, tarkastelenkin seuraavassa luvussa yhteisöllisyyttä sekä yleisesti myöhäismodernissa yhteiskunnassa että myöhäismodernissa Suomessa.

3. Toiminnallisesta symboliseen yhteisöllisyyteen

Yhteisöllisyys on moninainen ilmiökimppu, ja se voidaan ymmärtää – ja on ymmärretty – monella tavalla riippuen tarkastelijan lähtökohdista. Oma näkökulmani yhteisöllisyyteen nojaa paljolti klassiseen sosiologiaan, minkä lisäksi käytän yhteisöllisyyden määrittelyssä suomalaista sosiologia Heikki Lehtosta (1990).⁷ Lehtosen mukaan yhteisöksi voidaan kutsua mitä tahansa vuorovaikutusjärjestelmää, joka on "konkreettinen tai symbolinen, todellinen tai kuviteltu". Yhteisöllä on jokin yhteinen nimittäjä, esimerkiksi yhteinen kieli, taloudelliset seikat, rotu tai uskonto. Toisaalta yhteisö voi tarkoittaa myös koko ihmiskuntaa. Joskus yhteisöön taas liitetään itsestään selvänä osana paikallisuus, vaikka yhteisön käsite ei paikallisuuden määrettä sinänsä vaadikaan. (Emt., 134.)

Yhteisöllisyyttä ja yhteisöä käytetään tutkimuksellisina käsitteinä melko väljästi, ja joissakin yhteyksissä niillä saatetaan tarkoittaa jopa samaa asiaa. Toisinaan taas yhteisöllisyys samastetaan yhteisyyteen. Itse käytän tässä työssä ensisijaisesti yhteisöllisyys-käsitettä, mutta esimerkiksi Lehtonen (1990) puhuu yhteisyydestä jakaen yhteisöissä tapahtuvan toiminnan ja liikehdinnän kahteen erilaiseen yhteisyyteen, toiminnalliseen ja symboliseen. Lehtosen mukaan modernissa yhteiskunnassa toiminnallinen yhteisyys on muuttunut symboliseksi yhteisyydeksi. Modernissa maailmassa yhteisö-sanana ensisijainen tarkoite on siten juuri symbolinen yhteisyys. (Emt., 121–126.) Juuri symbolisella yhteisyydellä on joukkoviestinnässä keskeinen sija, sillä myöhäismodernina aikana ja digitalisoitumisen myötä symbolinen yhteisöllisyys on yhä moninaisempaa. Lehtonen ei kuitenkaan varsinaisesti paneudu tutkimuksissaan median rooliin symbolisen yhteisyyden rakentamisessa, joten mediatutkimuksen näkökulmasta Lehtosen tulkinta yhteisöllisyydestä voidaan nähdä vajaana.

⁷ Lehtonen (1990) erottaa sosiologisessa tutkimuskirjallisuudessa kolme eri lähestymistapaa: :teoriahistoriallisen, yhteiskuntapoliittisen ja empiirisen tutkimuksen näkökulman. Empiirisen tutkimuksen näkökulmasta lähdettäessä itse yhteisön käsite otetaan annettuna, eikä sitä juurikaan kyseenalaisteta. Yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta yhteisö puolestaan nähdään yhteiskuntapoliittiseksi keinoksi, ja tarkastellaan yhteisön merkitystä osana yhteiskuntaa. Teoriahistoriallinen näkökulma taas lähestyy yhteisöä teoreettis-käsitteellisesti. Tästä näkökulmasta pureudutaan siihen, miten tavat ymmärtää yhteisö ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana. (Emt., 12–14.) Tässä työssä hyödyntämistäni yhteisöajattelijoista esimerkiksi Ferninand Tönniesin näkökulma on yhdistelmä yhteiskuntapoliittista näkökulmaa ja empiirisen tutkimuksen näkökulmaa. Michel Maffesoli puolestaan edustaa uudempaa empiiristä ja teoriahistoriallista ajattelua, ja Zygmunt Bauman yhdistää empiiristä tutkimusta ja yhteiskuntapoliittista näkökulmaa.

Lehtosen mukaan mikään yhteisö ei voi toimia ilman vuorovaikutusta, joten tietoisuus riittää vain symboliseen yhteisyyteen ja vain yhdeksi tietoisuuden muodoksi eli ideaksi yhteisöstä. Tällainen idea voi olla esimerkiksi tietty maailmankatsomus tai uskonnollinen näkemys. Symbolinen yhteisyys siis kokoaa ihmisiä yhteen laajemmalta alueelta kuin toiminnallinen yhteisyys ja antaa ryhmälle tiettyjä sääntöjä ja normeja. (Lehtonen 1990, 27.)

Käsittelen yhteisöllisyyttä tässä työssä sekä toiminnallisena että symbolisena ilmiönä, sillä evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys perustuu sekä toimintaan että symbolisuuteen. Ennen kuin valotan kirkon yhteisöllisyyden luonnetta, tarkastelen seuraavissa kahdessa alaluvussa lyhyesti yhteisön historiallisia juuria ja yhteisöllisyyttä luonnehtivia piirteitä.

3.1 Yhteisöllisyys sukulaisuutena tai alueellisena läheisyytenä

Sukuyhteisöä tavataan pitää itsestään selvimpänä yhteisön muotona, josta muut yhteisöjen muodot ovat aikojen saatossa kehittyneet. Sukulaissuhteet ovat kuitenkin aikoinaan muodostuneet vähintäänkin sattumanvaraisesti ja muodostumiseen ovat vaikuttaneet monet kulttuuriset ja tunneperäiset seikat. Lehtosen (1990, 41) mukaan

kaikissa tunnetuissa yhteiskunnissa sukulaisuus viittaaakin säännöstöön ja toimintajärjestelmään, jonka mukaan ja jonka puitteissa väestöllisen uusiutumisen tulee tapahtua, missä muodossa ja kenen kanssa sukupuoliset tarpeet saa tyydyttää ja millä tavoin syntyneiden hoito- ja huoltosuhteet järjestetään.

Mikäli menemme ajassa taaksepäin, aina metsästäjä–keräilijä-vaiheeseen, voimme ajatella, että suvun toiminta perustuu itse asiassa vastavuoroiseen, velvoitteiden sävyttämään toimintaan. Varhainen sukulaisuusjärjestelmä oli yhteisomistuksellinen ja takasi kaikille suvun jäsenille pääsyn käytettävissä oleviin luonnonvaroihin. Sukuyhteisö voitiin siis nähdä statusyhteisönä, jossa jäsenten keskinäiset suhteet määrittivät kunkin jäsenen paikan yhteisössä. (Lehtonen 1990, 43–44.) Koska myös omistajuussuhteet määrittyivät sukulaisuuden perusteella, suvut olivat jo aikoja sitten eriarvoisia keskenään.

Baumanin (1997) mukaan on merkitystä sillä, millaiseen sukuun kukin syntyy ja minkä yksilö omista lähtökohdistaan ajattelee olevan tärkeää ja tavoiteltavaa, ja mitkä toisaalta ovat hyväksyttäviä keinoja saavuttaa tavoiteltuja asioita. Sukuyhteisössä keinot juontavat juurensa siitä, mitä yksilö ajattelee muiden häneltä odottavan. Odotukset muodostuvat sen pohjalta, mitä normeja yhteisöllä on. (Eml., 35–37.) Yksilön asema suvussa määrittelee

myös sitä, miten yksilö mukautuu muihin yhteisöihin ja millaisen roolin hän näissä yhteisöissä ottaa tai saa. Suomessa sukuyhteisöjen eriarvoisuus tuli ensimmäistä kertaa näkyviin säätyaikana ennen 1800-lukua, jolloin sukujen välillä alkoi olla velkasuhteita. Valta-asemat perustuivat maatalouteen, mutta tuolloin valtaa ei käyttänyt enää kylä vaan läänitys ja kartano. (Lehtonen 1990, 69.)

Sukuyhteisön historiallisilla vaiheilla on ollut merkittävä osa evankelis-luterilaisen kirkon kehityksessä ja paikallisen yhteisöllisyyden kehityksessä. Myöhäiskeskiajalla kartanot olivat usein kirkon omistamia asuntoja ja noista asunnoista ja niiden ympäristöstä hallittiin muita, pienempiä maaomistuksia. Kirkolla oli siis tuolloin jo sekä taloudellista että hallinnollista valtaa. Kylä muodostui useista yhdessä toimivista maatiloista, joiden keskellä oli kirkko. Tuolloin sukuyhteisöllisyys myös alkoi kiinnittyä ennen kaikkea tiettyyn maatilaan, tiettyyn paikkaan ja alueeseen, ja ihmiset paikansivat itsensä tiettyyn alueeseen. Varsinainen paikallisyhteisö kehittyi 1000-luvulla kaupunkikehityksen myötä. Kun paikallisyhteisöt kehittyivät, myös niiden sisäinen vuorovaikutus muuttui yhteisöjä leimaavaksi piirteeksi. Lisäksi kehitykseen liittyi se, että yhteisöä alkoi edustaa ulospäin aina yksilö, ei koko yhteisö, kuten aiemmissa yhteisömuodoissa. (Lehtonen 1990, 71–73, 109.)

Kaupunkivaltion synnyn myötä paikallinen yhteisöllisyys muutti muotoaan, kun ihmiset muuttivat kaupunkeihin, usein ryhminä sukulaisten kanssa. Olennaisinta muutoksessa oli, että työ ja vapaa-aika eriytyivät toisistaan. Kaupunkivaltioiden syntymisen aikaan yhteisöt voitiin Lehtosen (1990, 137) mukaan jakaa kolmeen eri ryhmään: työyhteisöihin, perheyhteisöihin ja paikallisyhteisöihin. Nykyisin, kun kylillä ei enää ole hallinnollista päätösvaltaa, paikallinenkin yhteisöllisyys on luonteeltaan paljon symbolista. Toki monissa kylissä on kylätoimintaa, jota kunnallishallinto tukee. Tällainen toiminta on Lehtosen mukaan kuitenkin sopimuksellista, ei yhteisöllistä. Samalla sopimuksellinen yhteisyys verhotaan yhteisön retoriikkaan, vaikka käytännössä "yhteisön korvaa vapaaehtoisuuteen tai ideologiseen suostutteluun perustuva symbolinen yhteisyys". (Emt. 225, 243.)

3.2 Yhteisöllisyyden piirteitä

Jos jätetään ulkopuolelle sukuyhteisöt, voidaan sanoa, että yhteisöön liittyminen on yksilölle usein ainakin jossain määrin valinta. Jotkut piirteet voidaan liittää yhteisöön kuin yhteisöön ja näiden piirteiden variaatioiden avulla yhteisöt erottuvat toisistaan. Michel

Maffesolin (1995) mukaan jokaisella yhteisöksi tunnistettavalla ryhmällä on oma tyyli eli yhteinen kieli, jonka avulla jäsenet tunnistetaan kuuluviksi tiettyyn yhteisöön ja joka toimii affektiivisen tajunnan tasolla: jäsen tuntee itsensä emotionaalisesti osaksi yhteisöä.

Maffesolin mukaan modernin ajan jälkeisellä aikakaudella emotiota koetaan yhdessä jossain affektiivisessa ympäristössä, ei yksityisesti. Yksilöllä on siis arvoa vain siinä ryhmässä, johon muut yhteisön jäsenet hänet sijoittavat. (Emt. 1995, 89–90.) Toisin sanoen yhteisöjä täytyy tarkkailla aina suhteessa toisiin yhteisöihin. Yhteisöllisyys siis on sekä symbolista että toiminnallista.

Baumanin (1997) mukaan yhteisö erottuu muista yhteisöistä me–muut–ajattelun avulla. Puhe ei ole vain kahdesta erilaisesta ihmisryhmästä, vaan myös kahdesta erilaisesta asenteesta. Hän (emt., 50–53) katsoo, että me–muut–ajattelu pohjautuu "henkisen kiintymyksen ja antipatian väliseen eroon, luottamuksen ja epäluulon, turvallisuuden ja pelon sekä yhteistyöhalun ja riidanhalun väliseen eroon". Yksilö tuntee Baumanin mukaan olonsa kotoisaksi tietyssä ryhmässä ja ajattelee automaattisesti, että toinen ryhmä on sellainen, johon hän ei halua kuulua. Joskus syy tähän on se, että yksilö ei ymmärrä toisen ryhmän käytöstä ja kokee sen siksi pelottavaksi. Vastakkainasettelu on siis yksilön väline rakentaa omaa maailmankuvaansa. (Emt., 53.)

Me–muut–ajatteluun liittyvät olennaisena osana ennakkoluulot. Baumanin (1997) mukaan ennakkoluulot ovat samalla kaksinaismoralismia: jos jokin asia on yhteisölle oikeus, muiden yhteisöjen mahdollisuus nauttia siitä on osoitus armosta ja hyvántahtoisuudesta. Mikäli taas jokin asia yhteisön sisällä ilmentää epäitsekkyyttä, jonkin vastakkaiseksi koetun ryhmän jäsenen tekemänä se leimataan normaaliksi käytökseksi. (Emt., 45.) Toisinaan jokin uudenlainen tilanne tuo jotakin asiaa puolustamaan myös ne, jotka ovat aiemmin olleet hiljaa. Kotoisa, yhteisön oma tapa toimia joutuu kyseenalaiseksi ja yhteisön jäsenet joutuvat puolustamaan elämäntapaa, joka on ollut heille itsestään selvä. Baumanin (1997, 93) mielestä "samaa mieltä oleminen käy luonnostaan niin kauan kun sitä ei kyseenalaisteta kiistelemällä". Suljetuissa yhteisöissä samanmielisyys on suurta, sillä tällaisella yhteisöllä ei ole mahdollisuutta tutkia omaa käytöstään ulkopuolisen näkökulmasta. Me–muut–ajatteluun liittyy olennaisesti muukalaisuuden käsite. Muukalaisuuden erilaisia muotoja on tunnistettu viimeistään keskiajalta lähtien. Kyläyhteisöissä muukalaisia olivat toiset kylät, suvut tai vaikkapa naiset. Tuolloin "muut" olivat kuitenkin alueellisesti lähellä. (Emt., 93–94.)

Me–muut–ajattelu, ennakkoluulot ja muukalaisuuden käsite ovat tunnusomaisia myös omalle myöhäismodernille ajallemme. Tietyn ryhmän jäsenet eivät välttämättä kommunikoi

keskenään kasvokkain, mutta kyse voi silti olla ainakin kuvitelluista yhteisöistä. Esimerkiksi, jos tietyillä ihmisillä on samanlainen perhetausta, työpaikka ja varallisuusasema, he saattavat tuntea kuuluvansa samaan ryhmään ilman, että kokoontuvat välttämättä fyysisesti yhteen. Tämä on symbolista yhteisöllisyyttä löyhässä mielessä. Yhteisymmärrys tällaisen ryhmän sisällä ei kuitenkaan ole taattua saatikka itsestään selvää, vaan se täytyy tavalla tai toisella tuottaa, joskus jopa väkisin, ryhmän jäsenten välille. Zygmunt Baumanin (1997) mukaan "luominen edellyttää, että vastakkainen todistusaineisto kielletään, leimataan vääräksi tai yhdentekeväksi. Se vaatii myös heltymätöntä, sitkeää yhteisyydestä saarnaamista". (Emt., 1997, 45.) Jotta tällainen "saarnaaminen" olisi mahdollista, ryhmä tarvitsee puolestapuhujan, joka määrittelee ryhmän yhteiset piirteet ja myös kuvitellut yhteiset piirteet. Tämä on tärkeää muun muassa uskonnollisissa ja poliittisissa yhdistyksissä.

Yhteisöllisyys vaatii siis elääkseen toimintaa. Yhden tunnetun sosiologisen yhteisöajattelijan Ferninand Tönniesin (1935/1988) mukaan toiminta voi perustua sukulaisuuteen tai henkiseen (symboliseen) tai alueelliseen läheisyyteen. Kuuluisalla käsiteparillaan Gemeinschaft ja Gesellschaft Tönnies erottaa toisistaan niin sanotun luonnollisen yhteisöllisyyden (perhe, suku) ja rationaalisuuteen perustuvan yhteisöllisyyden. Yksinkertaistetusti (ja hieman harhaanjohtavasti suomennettuna) Tönniesin Gemeinschaft tarkoittaa yhteisöä ja Gesellschaft yhteiskuntaa (englanniksi society), tai paremminkin viime mainittu viittaa julkiseen elämään ja maailmaan. (Emt., 33.)

Tönnies (1988) siis pitää Gemeinschaftia luonnollisempana yhteisönä kuin Gesellschaftia, sillä ensin mainitun luonnollisuus kumpuaa hänen mielestään vaistoista. Gemeinschaftina voidaan sukulaisuussuhteen lisäksi pitää myös naapuruussuhdetta (kyläyhteisöä) tai ystävyysuhdetta. Kyse on ennen kaikkea yhteisymmärryksestä ja konsensuksesta, ja ne mahdollistaa yhteinen kieli. Yhteisymmärrys pitää Gemeinschaftin koossa. Tönniesin mielestä Gemeinschaftissa syntyy automaattisesti yhteisymmärrystä, sillä sen jäsenet jakavat toistensa kanssa intiimitkin asiat. (Emt. 1935, 47.) Tönniesin käsitys Gemeinschaftista on siis hyvin positiivinen ja tässä mielessä hänen voidaan ajatella edustavan entisaikojen yhteisöjä ihannoivaa ajatussuuntaa.

Tönnies (1988) esitti erottelunsa vuosikymmeniä sitten, mutta ajatuskaava luonnollisista ja luonnottomista yhteisöstä elää edelleen. Tällaisessa ajattelumallissa läheiset sukuyhteisöt

leimataan automaattisesti positiivisiksi. Tönniesin ajatuksia on kuitenkin mutkikasta soveltaa kovin suoraan myöhäismodernille ajalle. Nykyään esimerkiksi monien perheyhteisöjen ja sukuyhteisöjen jäsenet eivät ole läheisissä tekemisissä toistensa kanssa tai jos ovat, he eivät välttämättä ymmärrä toisiaan. Ei siis ole mitään takeita sille, että verisukulaisuus tarkoittaisi väistämättä myös syvää yhteisymmärrystä. Päinvastoin, ymmärrys sukuyhteisön jäsenten kesken saattaa usein olla vähäisempää kuin yksilön muissa viiteryhmissä. Tönniesin väitteet sukuyhteisöistä viittaavatkin ennen muuta kyläyhteisöön, jossa yhteiset viholliset ja yhteiset ystävät toivat yhteisön jäsenet lähelle toisiaan. (Emt. 50). Nykyisin tällainen luonnehdinta sopii hyvin myös työyhteisöön, jonka jäsenet suuntaavat (ainakin näennäisesti) ikään kuin samaa tavoitetta kohti.

Miksi Tönnies sitten näkee Gesellschaftin luonnottomana? Koska hän ajattelee, että mitä vähemmän ihmiset ovat toistensa kanssa tekemisissä, sitä enemmän he ovat toisiaan vastaan. Tönnies kytkeekin Gesellschaft-yhteisöön liittymisen nimenomaan taloudellisiin seikkoihin. Kun yhteisö muuttuu perheyhteisöstä suuremmaksi ja hajanaisemmaksi yhteisöksi, myös vaihtosuhteet monimutkaistuvat. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun yksilö muuttaa vieraaseen maahan ja liittyy näin tiettyyn Gesellschaftiin. (Tönnies 1988, 34–35.) Monimutkaiset, taloudellisiin seikkoihin perustuvat vaihtosuhteet siis aiheuttavat automaattisesti ongelmia.

Klassisessa sosiologiassa yhteisö ymmärretään usein siten, että se kehittyy koko ajan parempaan suhteeseen aiempiin yhteisöihin. Yhteisö nähdään myös yhteiskuntaa koossa pitävänä voimana ja siten yhteiskunnalle välttämättömänä ulottuvuutena. Tällaista klassisen sosiologian suuntausta edustavat esimerkiksi Michel Maffesoli ja jollain tapaa myös Karl Marx – joskin marxilaisuudessa yhteisön kehityksessä nähdään myös mahdollisia negatiivisia kehityssuuntia. Yhteisön kehityksen ongelmattomasti koko ajan parempaan etenevänä näkevä ajattelu on kuitenkin vaarassa johtaa kehäpäätelmiin. Lehtonen (1990, 22) pitää tällaista yhteisön tulkitsemista harhaanjohtavana todetessaan, että

nykyisyyttä tulkitaan tietoisesti ja harkiten menneen maailman kontrastina, mutta ei tiedosteta sitä, että tämä esikapitalistinen, mennyt maailma tulkitaan puolestaan modernin yhteiskunnan kontrastina. Tuloksena on kaksinkertainen kehämäinen tulkinta, jossa menneisyys muuntuu romanttiseksi yhteisönneläksi ja nykyisyys typistyy pelkäksi menetys- ja tappioluetteloksi.

Yhteisönnelalla Lehtonen (1990) tarkoittaa, että yksilön täydellisimpänä toimintaympäristönä pidetään itsestään selvästi yhteisöä, mistä syystä yhteisöt olisi

heräteltävä uudestaan henkiin. Lehtosen (emt., 186–187) mielestä tällöin "aliarvioidaan muita sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteellisia edellytyksiä ja kadotetaan perspektiivi, jossa yhteisökin on tutkittava". Mikäli yhteisöön suhtaudutaan lähtökohtaisesti positiivisena asiana, myös yhteisöä koskevasta tutkimuksesta tulee tietynlaista, ja kriittisyys saattaa jäädä vähemmälle huomiolle. Kuitenkin yhteisöjen erilaiset säännöt rajoittavat yhteisössä elävien yksilöiden elämää ja edellyttävät usealla tavalla mukautumista.

3.3 Evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys

Evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys on kehittynyt erilaisten historiallisten vaiheiden kautta ja kirkon yhteisöllisyydessä on samoja piirteitä kuin muissakin yhteisöissä. On kuitenkin joitain piirteitä, jotka tekevät evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyydestä erityistä. Kirkkososiologian professorin Eila Helanderin mielestä uskonnollisella yhteisöllisyydellä on kaksi ominaispiirrettä:

Ensinnäkin tuonpuoleisuus on yleensä tavalla tai toisella läsnä uskonnossa ja siten myös uskonnollisessa yhteisöllisyydessä. Toiseksi Wittgensteiniin tukeutuen totean, että uskonto perustuu kieleen. Kieli ei voi olla yksityistä. Uskonto on siis kielellisenä ilmiönä aina yhteisöllinen asia. Yhteiskuntamme ja kulttuurimme luovat sen kontekstin, jossa kirkon on pantava kielellä kuvatus teologiansa käytäntöön. Teologisen itseymmärryksen ohella se, miten kirkko kontekstinsa näkee ja millaisia johtopäätöksiä se näkemästään tekee, on sen tavoitteleman yhteisöllisyyden kannalta avainasemassa.

(Helander, Eila/Haastettu kirkko 2013, 23).

Evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja kirkon yhteisöllisyyteen liitytään kasteessa. Vuonna 2012 Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kastettiin noin 45 000 lasta. Samana vuonna lapsia syntyi yhteensä vähän alle 60 000 eli kasteen sai noin 75 prosenttia kaikista syntyneistä lapsista. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012.) Kuopion hiippakunnan piispa Jari Jolkkonen kritisoi sitä, että lapsikastetta vastustavat ateistit ajattelevat, että lapsi on syntyessään ateisti. Jolkkonen ottaa tuekseen kehityspsykologi Justin Barrettin ajatuksen siitä, että ihminen kehittää ajatteluaan luontaisesti siihen suuntaan, että hän rupeaa uskomaan jumalaan tai jumaliin. Jolkkonen tulkitsee Martti Lutherin käsitystä kasteesta seuraavasti:

Lapset tulee kastaa 1) koska Kristus on asettanut kasteen ja käskennyt kastaa ilman ikärajoituksia, 2) koska kasteessa annetaan lahja, jossa jo pieni lapsi ilman mitään ansioita tehdään osalliseksi kolmiyhteisestä Jumalasta ja koko pelastuksesta ja 3) koska kaste kutsuu Kristuksen seuraamisen tielle ja antaa siihen voimaa.

(Jolkkonen, Jari/Haastettu kirkko 2013, 12–13).

Kasteeseen ja kirkon yhteisöllisyyteen siis liittyy yksilön kannalta samanaikaisesti vapaus ja sen puute. Evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyteen liittyminen ei varsinaisesti ole yksilön oma valinta, sillä päätöksen lapsikasteesta tekevät useimmiten vanhemmat. Zygmunt Baumanin (1997) mukaan vapaus on kykyä päättää ja valita. Kimuranttia kyllä, Baumanin mukaan yksilö pystyy nauttimaan vapaudestaan eniten siinä yhteisössä, jonka myötä häneltä on riistetty vapaus. Yhteisö siis mahdollistaa yksilön vapauden, mutta samalla myös rajoittaa sitä. Mikäli yhteisön mielestä jokin asia on hyväksyttävää ja mahdollista, yhteisö tarjoaa näihin asioihin myös parhaat keinot. Lisäksi yhteisö tarjoaa tiettyjä etuja, jotka kuitenkin muuttuvat velvollisuuksiksi silloin, kun yksilö menee ryhmän ulkopuolelle sellaiseen paikkaan tai joukkoon, jossa pätevät erilaiset säännöt. (Emt. 33–34.)

Yhteisöllisyyden vastakohtana voidaan pitää individualismia, joka voidaan samalla nähdä evankelis-luterilaisen kirkon uhkana. Itä-Suomen yliopiston yliopistolehtorin Ilkka Huhdan mukaan nykyisenä myöhäismodernina aikana ihmiset eivät halua kiinnittyä mihinkään vaan olla vapaita ja riippumattomia. Huhta haluaa kuitenkin kysyä, "onko individualismi seikka, jolla kannattaa selittää muutosta. Eikö ennemminkin kannattaisi koettaa ymmärtää ja selittää, mistä nykyajan yksilöllisyyden korostuminen (tai ylikorostuminen, jos niin halutaan nähdä) johtuu?" (Huhta, Ilkka/Haastettu kirkko 2013, 42.)

Huhdan problematisoivaan kysymykseen sisältyy oletamus, että nykyinen aika eroaisi aikaisemmasta ajasta, ja olisi jollain tapaa erityisen individualistinen. Huhta katsoo, että individualismi (ja yksilön lisääntynyt tarve vapauteen) on seurausta uudelta ajalta, jolloin vauraus Euroopassa lisääntyi. Huhta ei silti suhtaudu individualismiin varsinaisesti evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyttä uhkaavana asiana vaan toteaa, että

minusta menneisyyden yhteisöllisyydessä on ollut niin paljon ihmistä ja/tai ihmisjoukkoja alistavaa, että sen romantisoimista kannattaisi erityisesti kirkossa varoa. Jos historian haluaa ottaa vertailukohdaksi, eikö ennemminkin kannattaisi kysyä, mistä tarpeesta yksilöllisyyden korostuminen on kummunnut, mistä se on auttanut pääsemään vapaaksi. Eivätkö kirkon ykseydestä huolissaan olevat voisi vastapainoksi kysyä myös, mitä mahdollisuuksia tällainen vapaus kirkolle tarjoaa?

(Huhta, Ilkka/Haastettu kirkko 2013, 42.)

Individualismista huolehtimisen taustalla saattaa olla pelko, että yksilöiden kasvava vapaus heikentää yleistä moraalialia. Jo 1800-luvulla – ja kaikei jo sitä aiemmin – oltiin huolestuneita siitä, että lisääntynyt vapaus aiheuttaa moraalin löystymistä yhteiskunnassa.

Tämän ajatuksen takana oli Lehtosen (1990) mukaan käsitys yhteisöllisyydestä ehtona moraalien uusintumiselle. Kuitenkaan hänestä ei voida suoraan sanoa, että yhteisön jäsenten vapauksien kasvaminen ja yhteisöllisten rakenteiden oheneminen johtaisivat suoraan siihen, että moraalit katoaisi tai menettäisi merkitystään. (Emt., 183–185.)

Niin tai näin, individualismin korostuminen ei voi olla vaikuttamatta myös evankelis-luterilaisen kirkon asemaan ja kirkon yhteisöllisyyden muokkautumiseen. Emeritus arkkipiiispa John Vikström puhui Haastettu kirkko -seminaarissa kirkon polarisoitumisesta. Vikströmin mielestä nykyaikaa luonnehtii yksilöllisyyden korostaminen, jollei jopa sen palvominen:

Ihanteena ja sankarina on nyt yksinomaan omalle sisäiselle äänelleen uskollinen ihminen, joka ei hyväksy mitään ulko- tai yläpuolelta tarjottuja valmiita totuuksia. Omat näyt ja näkemykset menevät edelle. Osa yhteisestä traditiosta hyväksytään, osa hylätään. Yhteisöön sitoudutaan omilla ehdoilla, ei yhteisön. Seurauksena tästä on pirstaleinen yhteiskunta ja pirstaleinen kirkko, pirstaleisia herätysliikkeitäkin, omaa totuuttaan viljelevine jäsenineen ja ryhmittymineen.

(Vikström, John/Haastettu kirkko -seminaari 2013, 29.)

Luterilaispappi Antti Kylliäinen (2004) näkee kristinuskon kriisin alkaneen viime vuosisadan viimeisinä vuosikymmeninä, kun kristillisen kirkon rinnalle tuli muita, vaihtoehtoisia uskontokuntia. Näin kristityillä kirkolla ei ole enää samanlaista etuoikeutta kuin aiemmin. Kylliäisen (emt., 32–33) mielestä nykyisessä länsimaisessa yhteiskunnassa kristinuskon on menettänyt yhteiskunnallista asemaansa:

Kristilliset arvot ovat joutuneet yhä ahtaammalle materialistisen ateismin hiertäessä niitä yhdeltä ja kapitalismin toiselta puolelta. Kristillinen oppi on kadottanut merkityksensä tavallisten ihmisten jokapäiväisessä elämässä.

Monet kirkon työntekijät siis viittaavat yhteisöllisyyden heikentymiseen kirkon yhteiskunnallista asemaa musertavana tekijänä. Voidaan siis sanoa, että kirkon näkökulmasta yhteisöllisyys on tavoiteltava tila. Uskonnollisen yhteisöllisyyden piirteistä voidaan vetää ainakin kaksi johtopäätöstä. Ensinnäkin, individualistinen, henkilökohtainen uskonnollinen kokeminen, (joka ei välttämättä ole evankelis-luterilaisen kirkon ominta aluetta, vaan enemmänkin erilaista jumalasuhdetta korostavien uskonnollisten liikkeiden) näyttäisi olevan 2000-luvun trendi. Esimerkiksi Euroopassa suosiotaan kasvattaneet esoteeriset liikkeet kuten hindulaisuus tai buddhalaisuus tarjoavat yksilölle henkisen kehittymisen polkua. Kimmo Ketolan (2008) mukaan "näissä suuntauksissa hyvin

tavallinen katsanto on, että uskonnollisia totuuksia ei tarvitse omaksua auktoriteeteilta, vaan ne paljastuvat kenelle tahansa, joka on valmis harjoittamaan polun vaatimia henkisiä harjoituksia pitkäjänteisesti." (Emt., 347.) Tällainen kehitys tukee oletusta, että nykyinen aika olisi korostetun individualistinen. Uskoa koetaan yksilöllisesti ja omilla ehdoilla, ei yhteisön sääntöjen ja rituaalien mukaan.

Toinen merkittävä muutos uskonnollisessa yhteisöllisyydessä Suomessa on karismaattisten liikkeiden kuten helluntailaisuuden suosion nousu. Karismaattiset liikkeet eivät esoteeristen liikkeiden tapaan nojaa yksilöllisyyden kokemukseen, vaan pikemminkin tietynlaiseen Raamatun tulkintaan ja vahvaan yhteisöllisyyteen. Samalla esimerkiksi helluntailaisuudessa korostetaan sitä, että Pyhän Hengen välityksellä jokainen voi saada henkilökohtaisen yhteyden jumalaan. (Ketola 2008, 348.) Yksilöllisen kokemuksen ja jumalasuhteen ohella näissä liikkeissä korostuu auktoriteettien häivyttäminen. Esimerkiksi helluntaiseurakunta Suomessa perusti vasta vuonna 2002 keskusjohtoisen seurakunnan. (Emt., 348.) Toinen merkittävä seikka karismaattisissa liikkeissä on rituaalisuus, mutta eri tavoin kuin luterilaisuudessa. Karismaattisissa liikkeissä rituaaleilla on jokin välitön tarkoitus, ja rituaalien noudattaminen tuo tuloksia. (Emt., 348–349.) Esimerkiksi voidaan ottaa helluntailaiset hurmossaarnaajat, jotka tekevät yliluonnollisia tekoja kuten "kaatavat" ihmisiä kirkkoissa. Kyseinen toiminta ei silti ole aivan uusi ilmiö. Tunnettu alahärmäläinen helluntaisaarnaaja Niilo Yli-Vainio "paransi" ihmisiä 1970–80-luvun taitteessa, jolloin karismaattisuus evankelis-luterilaisessa kirkossa vahvistui. Yli-Vainio toimi, missäpä muualla kuin Lapualla, joten hänen hengellisiä kokouksiaan kutsuttiin "Lapuan herätyksiksi". (Ylitalo 2012, 110.)

Oma kysymyksensä tietysti on, kaipaavatko ihmiset uskonnolliselta yhteisöllisyydeltä juuri kaatumisen kaltaisia elämyksiä ja rituaalien aiheuttamia nopeita tuloksia?

Toimittajanäkökulman asiaan tarjoilee Aamulehden Riikka Lehtovaara, jonka mielestä Suomen nykyisen kansankirkon ongelma eivät ole naispappeuden tai tasa-arvoisen avioliittolain tapaiset kysymykset. Kirkon ongelma on Lehtovaarasta se, ettei se tunnu miltään toisin kuin vaikkapa helluntailaisuus. Lehtovaaran mielestä Suomen evankelis-luterilaisen jumalanpalvelukset ovat yhtä kiusallisia kuin etäiseksi jääneen sukulaistädin luona käyminen.⁸ Kirkon sisällä näkökulma on toinen. Esimerkiksi Lapuan

⁸ Lehtovaara, Riikka. Kirkon suurin ongelma. Aamulehti 19.5.2013

Tuomiokirkkoseurakunnan tiedottajan Heli Karhumäen mielestä suomalaisten luterilaisten ei tulisi odottaa, että papit tarjoavat kirkossa elämyksiä, vaan heidän pitäisi itse yrittää kehittää jumalanpalvelustoimintaa sellaiseksi kuin haluavat.⁹

Kuten edellä totesin, kansankirkko ei kuitenkaan ole yksi monoliittinen instituutio, jossa kaikkien uskonkäsitykset tai käsitykset yhteisöllisyydestä olisivat samanlaisia. Suomessa kansankirkon sisällä toimii edelleen useita herätysliikkeitä, joita ilman kirkko olisi täysin toisenlainen laitos kuin mitä se on nykyään. Suomalaisista joka kymmenes kuuluu johonkin herätysliikkeeseen (Kirkon tutkimuskeskus 2011, 381). Herätysliikkeet syntyivät 1700-luvulla kansankirkon sisällä saksalaisperäisestä herätysliikkeestä eli pietismistä. Herätysliikkeiden tulo Suomeen ei ollut pelkästään positiivinen asia, vaan herätysliikkeiden johtajia vastaan nostettiin kanteita, joita käsiteltiin 1800-luvun alusta 1870-luvulle asti. Muun muassa herätysliikkeiden hurmahenkisyyteen suhtauduttiin epäilevästi ja niiden toiminta haluttiin jopa kieltää. (Heininen & Heikkilä 1996, 177–178.) Suomen neljä vanhaa herätysliikettä ovat rukoilevaisuus, evankelisuus, lestadiolaisuus ja herännäisyys, joka on tärkeässä osassa myös tässä pro gradu -tutkielmassa.

Lapuaalla herännäisyys edesauttoi myös sitä, että ihmiset oppivat lukemaan ja kirjoittamaan. Herännäiset kirkkoherrat kirjoittivat 1800-luvulla lehtiin hengellisiä kirjoituksia ja hartauskirjoituksia. Silloinen Lapuan kirkkoherra Wilhelmi Malmivaara perusti vuonna 1888 myös herännäisten oman sanomalehden, josta tuli nimeltään Hengellinen Kuukauslehti. (Ylitalo 2012, 48–49.) Kyseinen lehti ilmestyy edelleen. Herätysliikkeet, etenkin herännäisyys, olivat merkittävässä osassa myös sisällissodan jälkeen, kun kirkon piti koota rivejään. Monet herännäiset aktiivit olivat johtajina myös Lapuan liikkeessä ja myöhemmin Isänmaallisessa Kansanliikkeessä (IKL). (Heininen & Heikkilä 1996, 220.) Vielä 2000-luvulla herännäisyys on suomalaisten pappien keskuudessa yleisin herätysliike. Vuonna 2002 evankelis-luterilaisen kirkon papeista 43 prosenttia kertoi saaneensa vaikutteita herännäisyydestä (Ketola 2008, 67). Kaikista suomalaisista papeista 14 prosenttia kertoi vuonna 2011 kuuluvansa herännäisiin ja 13 prosenttia evankelisiin (Kirkon tutkimuskeskus 2011, 378). Herännäisten usko ei eroa merkittävästi luterilaisesta

⁹ Karhumäki, Heli. Tempu vai tehtävä. Sana 17.10.2013.

uskonkäsityksestä. Toisinaan herännäiset mieltävät uskon "odottavaksi ja ikävöiväksi uskoksi" (Ketola 2008, 68).

Itse olen lapsuudesta lähtien ymmärtänyt herännäisyyden ennen kaikkea vaatimattomuuden ja riittämättömyyden korostamisena. Myös monien Siionin virsien sanat tähdentävät ihmisen pienuutta jumalan edessä. Kokemukseni herännäisyydestä Etelä-Pohjanmaalla ei tietenkään ole totuus tästä herätysliikkeestä. Näennäiseen vaatimattomuuteen on sekoittunut kotiseudullani körttiläisyyden lisäksi annos eteläpohjalaisuutta. Tässä työssä käsittelen herännäisyyttä siis nimenomaan osana lapualaisuutta ja eteläpohjalaisuutta. Jossakin toisessa lehdessä, toisella paikkakunnalla ja jonkun toisen esittämänä herännäisyys saattaisi näyttäytyä hyvinkin erilaisena.

3.4 Media symbolisen yhteisöllisyyden tuottajana

Edellä olen käsitellyt yhteisöllisyyden ja etenkin symbolisen yhteisöllisyyden muodostumista. Medialla on tärkeä rooli symbolisen yhteisöllisyyden tuottamisessa yhteiskunnassa. On kuitenkin tehtävä ero uskonnollisen (symbolisen) yhteisöllisyyden ja median tuottaman yhteisöllisyyden välille. Edelleen, on huomattava, että media tuottaa ja välittää uskonnollisesta yhteisöllisyydestä tietynlaista kuvaa. Siitä myös tässä työssä on kyse: Lapuan Sanomien tavasta esittää kirkon (symbolista) yhteisöllisyyttä.

John Deweyn mukaan yhteisö on ensisijaisesti keskustelua ja viestintää, sillä viestinnän avulla asioista tulee yhteisön jäsenille yhteisiä. Dewey piti näin viestintää demokratian edellytyksenä ja sitä mukaa, kun yhteisöt kasvavat suuremmiksi, keskustelu ja viestintä vähenevät ja näin myös demokratia vähenee. (Ks. Pietilä 1997, 117–121) Median välittämässä yhteisöllisyydessä näkyy usein vahvasti me-henki. Media ylläpitää tiettyä me-henkeä ylipäättään tarjoilemalla puheenaiheita ja yhteisiä kokemuksia. Tähän toimintamalliin liittyy myös termi agenda setting, joka tarkoittaa viestinten tapaa nostaa esiin tiettyjä teemoja ja jättää vastaavasti toisia teemoja julkisen tilansa ulkopuolelle. Voidaankin ajatella, että median julkisiksi tekemät puheenaiheet muokkaavat ja pitävät yllä tietynlaista järjestystä yhteiskunnassa, myös paikallistasolla. Toisaalta on syytä huomata, että tutkimani uskontojournalismi on sekoitus useita eri yhteisöllisyyksiä, sillä aineistossani median eli Lapuan Sanomien rakentama yhteisöllisyys ja evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys kietoutuvat yhteen. Samaan aikaan Lapuan Sanomat myös aktiivisesti välittää evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyttä, minkä lisäksi lehden ilmentämä yhteisöllisyys

ei edusta vain Lapuan Sanomia itseään vaan jollain tapaa myös Lapuaa paikkakuntana.
Käsittelen Lapuan Sanomien tuottamaa yhteisöllisyyttä tarkemmin seuraavassa luvussa.

4. Lapuan Sanomat, paikallisuus ja yhteisöllisyys

Lapuan Sanomat on hieman alle 15 000 asukkaan kaupungissa ilmestyvä paikallislehti. Lehti ilmestyy kaksi kertaa viikossa, ja sen levikki on reilut 6200 kappaletta. Lapuan Sanomia ei tilata vain Lapualla, vaan monet paikkakunnalta muualle muuttaneet, entiset lapualaiset tilaavat sitä uudelle kotipaikkakunnalleen. Lapuan Sanomat on 2000-luvulla ollut jatkuvasti pääkaupunkiseudun kymmenen tilatuimman sanomalehden joukossa. Koko levikistä Lapuan ulkopuolelle menee reilut 1000 kappaletta. (Ylitalo 2012, 210.)

Koko Etelä-Pohjanmaan alueella ilmestyy yhteensä 15 lehteä. Kun tähän lukuun lasketaan vielä Pohjanmaan alueen lehdet (eli Vaasan ja Vaasan ympäryskuntien alue), lehtiä on yhteensä 24. Lehdet jakautuvat maakuntalehtiin, paikallislehtiin ja ilmaisjakelulehtiin. Suurimmat tilattavat lehdet ovat Ilkka (levikki reilut 50 000) ja Pohjalainen (reilut 23 000) (Sanomalehtien liitto 2013.) Lehdet jakautuvat selvästi eri markkina-alueisiin: Ilkkaa luetaan Seinäjoella ja sen ympäryskunnissa, Pohjalaista Vaasassa ja sen ympäryskunnissa. Ilkan levikki Lapuan alueella on noin 3700 kappaletta. Hieman yllättävääkin on se, että Kauhavalla, jossa on asukkaita muutama tuhat enemmän kuin Lapualla, Ilkkaa tilataan huomattavasti ahkerammin. Siellä Ilkan levikki on reilut 4500 kappaletta. (Ilkka 2014.)

4.1 Lapuan Sanomien vaiheita ja piirteitä

Lapuan Sanomat perustettiin vuonna 1932. Paikallislehdistön määrä oli Suomessa lähtenyt nousuun 1920-luvun taitteessa lähinnä kahdesta syystä. Vuoden 1919 painovapauslaki salli kirjapainojen perustamisen muuallekin kuin kaupunkeihin, ja toisekseen vuonna 1925 maallisia kuulutuksia lakattiin lukemasta kirkon saarnastuolista, joten tarvittiin uusi paikallisten uutisten välityskanava. (Tommila & Salokangas 1998, 282.) Alun perin paikallislehtien perustajia olivat opettajat, kauppamiehet ja paikkakunnan silmäätekevät, jotka halusivat toimilleen vaikutusvälineen. (Emt., 282). Yhtenä syynä voidaan myös pitää sitä, että 1930-luvulla lehdistö muuttui Suomessa poliittisesta kaupalliseksi. Paikallislehtien ero valtakunnallisiin sanomalehtiin oli kuitenkin tuolloin – Hämäläistä (1995, 88) lainatakseni – se, että siinä missä ison sanomalehden toimittajaksi tuli kirjailija, paikallislehden toimittajaksi kelpasi "seminaarin käynyt opettaja." Näin paikallislehdet saivat "kotiseutuarkiston leiman" (emt.).

Lapuan Sanomat ei ollut pitäjän ensimmäinen paikallislehti, vaan vuonna 1927 paikkakunnalle perustettiin Lapua-lehti, joka halusi olla puolueeton, kaikille avoin

sanomalehti. Kun Lapua lopetettiin vuonna 1929 taloudellisista syistä, perusti kirjanpitäjä Toivo Rantanen Lapuan Sanomat -lehden. (Ylitalo 2012, 63–68.) Perustamisvuosi 1932 on merkittävä siksi, että samana vuonna Lapuan liikkeen kannattajat keskeyttivät Mäntsälässä SDP:n puhetilaisuuden, mistä sai alkunsa epäonnistunut Mäntsälän kapina, joka johti lopulta oikeistoradikaalin Lapuan liikkeen toiminnan kieltämiseen. Yhdellä tapaa voidaan siis sanoa, että Lapuan Sanomat jatkoi siitä, mihin Lapuan liike lopetti. Lehden perustajat halusivat kuitenkin Lapua-lehden tapaan, ettei lehti sekaantuisi politiikkaan, vaikka lapualaisissa epäilyksiä herätti muun muassa se, että lehteä painettiin samassa paikassa kuin missä Lapuan liikkeen lehtiä oli painettu. (Ylitalo 2012, 68.)

Toisen maailmansodan jälkeen perustettu Pitäjänlehtien liitto määritteli paikallislehden (tuolloin pitäjänlehti) lehtityypin Tommilan ja Salokankaan (1998, 282) mukaan seuraavasti:

Pitäjänlehdellä tarkoitetaan sellaista säännöllisesti vähintään kerran viikossa ilmestyvää sanomalehteä, jonka levikkialue käsittää määrätyt pitäjät ja jonka uutis- ja ilmoitusaineisto käsittää näiden pitäjien kunnallisia ja seurakunnallisia sekä muita paikallisia asioita ja joka aatesisällöltään ei edusta mitään määrättyä poliittista puoluetta tai suuntaa.

Lapuan Sanomien alkutaipaleessa näkyy hämmästyttävän paljon sellaisia piirteitä, jotka ovat monen paikallislehden arkipäivää vielä 2010-luvulla. Ensinnäkin lehden elinehto sen perustamisesta lähtien oli ilmoitusmyynti, joka sodan aikana supistui huomattavasti (Ylitalo 2012, 69–72). Tämä asetelma ei varsinaisesti ole paikallislehtien osalta muuttunut tähän päivään mennessä. Ilman paikallisia ilmoittajia lehti ei pysy hengissä. Jos lehdellä menee hyvin, tämä näkyy siinä, että ilmoitukset vievät huomattavan osan sen sivutilasta.

Toisekseen Lapuan Sanomat ei perustamisaikoinaan voinut kilpailla uutisissa suurempien maakuntalehtien kanssa. Itse asiassa paikallislehden uutisia pidettiin alkuaikoina vähän tarpeettomina ja lehteä tilattiin lähinnä velvollisuudesta (Ylitalo 2012, 70). Toisaalta paikallislehdellä on siinä mielessä monopoliasema, että sitä suuremmat aviisit eivät useinkaan tartu paikallisiin aiheisiin, joten kilpailua tietyistä aiheista ei edes synny. Innasen

Paikallislehden toimittajilta kysytään usein, miksei teidän lehdessänne ole valtakunnan uutisia. Onpa joku ihmetellyt, kun Loviisan Sanomat ei kerro mitään olympialaisista. Paikallislehti on kuitenkin paikallislehti. Se elää kertomalla oman levikkialueensa asioista. Siinä se on vahva ja siinä ovat sen menestyksen eväät.

(Innanen 1996, 13.)

Näin muotoili paikallislehden tehtävän Loviisan Sanomien entinen toimituspäällikkö Esko Innanen. Loviisan Sanomat onkin menestynyt paikallisuudellaan varsin hyvin, sillä lehti ei käytä lainkaan STT:n uutispalvelua, jota monet muut suomalaiset paikallislehdet käyttävät. Loviisan Sanomat on kasvattanut vielä 2010-luvulla levikkiään tasaisesti, ja vuonna 2012 lehtitalo KSF Media osti 80 prosenttia Loviisan Sanomia kustantavasta Loviisan Sanomien Oy:stä (Talouselämä 14.8.2012.)

Kolmanneksi Lapuan Sanomiin kohdistui alusta lähtien poliittisia paineita, kun lehteä epäiltiin myönteisyydestä Isänmaallista Kansanliikettä (IKL) kohtaan (Ylitalo 2012, 70). Vaikka lehti halusi omien sanojensa mukaan olla politiikan suhteen puolueeton, sisältö viesti muuta. Ylitalo (2012, 70–71) kiteyttää, että "juttujen pohjavärinä kulki valkoisen Suomen aatemaailma". Lehteen kirjoitettiin esimerkiksi muistelmia sisällissodasta. Kun Lapuan Sanomien omistajuus siirtyi talousvaikeuksien jälkeen Lapuan aseveljille vuonna 1942, lehdessä julkaistiin asevelikuulumisia. (Emt., 70, 124.)

Puolueettomuus tai sen puute liittyikin Lapuan Sanomissa sekä sisältöön että omistajuuskuvioihin. Aseveljiltä Lapuan Sanomat siirtyi vuonna 1944 kotiseutuyhdistys Lapua-seuralle ja vuonna 1961 Lapua-seuran perustamalle Lapua-säätiölle. Lapua-säätiön alkuperäinen tarkoitus oli auttaa sodan seurauksista kärsineitä lapualaisia esimerkiksi avustuksia jakamalla. Tämä tarkoitti sitä, että myös Lapuan Sanomien tuottoja käytettiin sodasta kärsineiden hyväksi. 1960-luvulla sotaveteraanit saivat myös julkaista ilmaiseksi Lapuan Sanomissa. (Ylitalo 2012, 126–128.) Historialliset sotatapahtumat olivat siis vahvasti yhteydessä Lapuan Sanomiin ja vaikuttivat lehden sisältöön. Lehden sisältöön vaikutti varmasti myös se, että lehteä päätoimitti 1960-luvun alusta 1990-luvulle Juhani Heinola, joka oli aikoinaan myös Herättäjä-Yhdistyksen kustannustoimittaja. (Emt., 131–132, 200.)

Historian painolasti näkyy paikkakunnalla edelleen. Lapuan Sanomat -lehden omistavaa Lapua-seuraa koskevassa keskusteluketjussa Suomi24-verkkosivulla ärahdettiin vuonna 2012 siitä, että seuran yhdistyksen jäsenenä istuu kokoomuslaisia ja keskustalaisia ja että yhdistyksen tapahtumissa lauletaan körttivirsiä. Nimimerkki ”Ei hyvä” kirjoittaa:

Ärsyttää kyllä kun körttipuvut otetaan politiikan teon välineeksi ja ulkokultainen uskonnollisuus siinä ohella. Sitten ollaan niin kokoomuslaista ja valtuustopaikan ja paikan auringossa perään.

(Suomi24 2012.)

Kirjoittaja liittää Lapua-seuraan siis paitsi oikeistolaisuuden myös uskonnollisuuden ja kaiken lisäksi yhdistää nämä kaksi asiaa keskenään. Paikallislehden kytkös kotiseutuyhdistykseen on silti melko looginen: molemmat haluavat korostaa paikallisuutta ja luoda paikallishenkeä. Markku Tannerin (1996, 56) mukaan "kotiseutuyhdistys tuottaa ja tallentaa tietoa kotiseudusta, viestinnän tekijät tuovat sen kansalaisten ulottuville ja altistavat keskustelulle". Lapuan Sanomat on edelleen Lapua-säätiön omistuksessa, mikä on jossain määrin poikkeuksellista, sillä media-alan omistuksen keskittymisestä johtuen monet Suomen paikallislehdet ovat siirtyneet suurten mediatalojen omistukseen. Esimerkiksi Ilkka-yhtymällä on Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjanmaan rannikkoseudulla hallussaan useita paikallislehtiä kuten Kauhavan paikallislehti Komiat, Jurvan Sanomat, Järviseu, Suupohjan Sanomat ja Viiskunta, joiden levikit vaihtelevat reilusta 2000:sta yli 6000:teen. Komiat-lehden levikki on hieman suurempi kuin Lapuan Sanomien eli noin 6500. (Ilkka-yhtymä 2014.)

4.2 Paikallislehtien yhteisöllisyys

Yksi syy paikallislehtien menestymiselle tai paremminkin hengissä pysymiselle on se, että niiden omilla levikkialueilla ei ole varsinaista kilpailua. Esimerkiksi Lapuan seudulla ei ole toista paikallislehteä. Vaarana kilpailun puutteessa on, että lehteä tehdään laiskasti, koska paikkakuntalaiset tilaavat sitä joka tapauksessa. Rohkenen väittää, että monissa paikallislehdissä on niin sanottuja itsestään selviä aiheita, joista kirjoitetaan säännöllisesti. Näitä eivät ole vain kirkosta kertovat uutiset vaan myös monet vuodesta toiseen toistuvat tapahtumat ja esimerkiksi kunnan asioista tiedottaminen. Yksi syy lienee, että lehtien ilmestymispaikkakunnat ovat varsin pieniä, ja uusia uutisaiheita saattaa olla hankala löytää. Haaste paikallislehdelle on myös se, että toimituksetkin ovat pieniä. Lapuan Sanomissa työskentelee vakituisesti yhdeksän ihmistä, ellei satunnaisia avustajia lasketa mukaan. Väistämättä paikallisjournalismiin vaikuttanee se, että pienissä lehdissä kaikki tekevät kaikkea, mutta mitään ei pystytä tekemään kovin paneutuen. Toimitusten koko vaikuttaa myös siihen, että tietyt toimintatavat saattavat istua hyvinkin tiukassa, eli maailmaa hahmotetaan tietyn vakiintuneen kehikon kautta.

Paikallisen yhteisöllisyyden näkökulmasta paikallislehden tehtäviksi voi mainita ainakin tiedottamisen, foorumina toimimisen sekä ja vaikuttamisen ja asioiden tulkinnan. Lehti siis kertoo yhteisön toiminnasta, tuo esiin erilaisia mielipiteitä ja ratkaisuvaihtoehtoja erilaisiin paikallisiin pulmatilanteisiin sekä tulkitsee ilmiöitä ja tapahtumia oman seudun näkökulmasta. Näiden lisäksi paikallislehdellä on taloudellinen tehtävä eli lehden on

tuotettava voittoa osakkeenomistajille ja pidettävä kirjoittelussa koko ajan mielessään levikkialueen elinkeinoelämän etu. Paikallislehdellä on myös puhtaasti viihdyttävä tehtävä. Vielä näitäkin tärkeämpänä tehtävänä voi pitää yhteisön konsensuksen ylläpitämistä, mitä paikallislehti toteuttaa korostamalla yhteisiä arvoja ja välttämällä ristiriitojen esiin nostamista. Vaarana on tällöin kuitenkin se, että yhden yhteisön edut yleistetään kaikkien eduksi. (Kangaspunta 1995, 39–41; Rautio 1990, 19.)

Juuri yhteisten arvojen ylläpitäminen on samalla yhteisön vahvistamista. Paikallislehden yhteisöllisyyden muovautumista voi tutkia esimerkiksi Raution (1990) esittelemien Janowitzin (1967) teesien avulla. Janowitzin mukaan paikallislehti tarjoaa aineistoa, joka auttaa paikallisyhteisön jäseniä tulkitsemaan ympäristöään yhteisön kannalta mielekkäällä tavalla. Paikallislehden sisältö on suunniteltu siten, että se auttaa yksilöä samastumaan paikallisyhteisöönsä ja sen perinteeseen. Sisältö on suunniteltu myös sellaiseksi, että se tasoittaa arvovaltaa ja korostaa niitä arvoja ja intressejä, joista yhteisössä oletetusti vallitsee yksimielisyys. Merkillepantavaa on myös se, että paikallislehti voi ulkoistaa oman vastuunsa paikallisia (kiistanalaisia) asioita koskevista julkisista keskusteluista valikoimalla kirjoja mielipidepalstalle. (Rautio 1990, 22.)

4.2 Paikallislehden nykytilanne ja haasteet

Paikallislehtijournalismi on journalismia, jonka aiheet ja yleisö ovat maantieteellisesti rajattuja. Toisaalta paikallislehtijournalismi voi tarkoittaa myös alueellisesti erityisen kiinnostavaa journalismia. (Kuutti 2006, 163). Koska paikallislehdet ovat omalla alueellaan vahvoja toimijoita, joilla on monopoliasema, ne ovat myös mainostajien näkökulmasta varsin houkuttelevia.

Paikallislehdet saattavat äkkiseltään tuntua turhanpäiväisiltä, journalistiselta sisällöltään kevyiltä sanomalehdiltä, mutta tarkemmin ajateltuna niillä on Suomen mediakentässä melko merkittävä paikka. Paikallislehtiä on Suomen väkilukuun verrattuna paljon ja ne tavoittavat levikkialueensa ihmiset melko hyvin. Paikallislehdillä ei siis välttämättä mene – olosuhteet huomioon ottaen – lainkaan niin huonosti kuin voisi ajatella.

Sanomalehtien liitto, jonka osa vuonna 1963 perustettu Paikallislehtien liitto on, määrittelee paikallislehden vuonna 2014 näin:

Paikallislehti on vähintään kerran viikossa ilmestyvä tilattava maksullinen sanomalehti, jonka sisältö painottuu paikallisiin uutisiin, paikalliseen sisältöön ja ilmoituksiin painetussa sekä sähköisessä muodossa.

Lapuan Sanomien levikki on kärsinyt viime vuosina tai vuosikymmeninä samoista ongelmista kuin muutkin paperiset sanomalehdet: digitalisoituminen ja median keskittyminen ovat vieneet lukijoita. Lehden levikki oli 1960-luvun lopussa viitisentuhatta, nousi 1970-luvulla reiluun 6500:een, ja 1980-luvulla levikki oli jo noin 7600. (Ylitalo 2012, 138, 210.) Koko Suomen mitassa paikallislehtien kasvuaikaa olivat 1950–60-luvut. Silloin syntyi runsaasti paikallislehtiä, ja 1980-luvulla paikallislehtiverkko kattoi lähes koko maan. 1990-luvun lama tappoi joitakin lehtiä. (Kurunmäki 1998, 45.) Lapuan Sanomien huippuvuosi oli 1990, jolloin lehteä tilattiin yli 8000 kappaletta (Ylitalo 2012, 138, 210). Vuosi 1990 oli sanomalehtien huippuvuosi myös koko Suomessa, sillä tuolloin ilmestyi yhteensä 252 sanomalehteä, kun esimerkiksi vuonna 2013 lehtiä ilmestyi 184 (Sanomalehtien liitto 2013).

Suomessa sanomalehdet on 1970-luvulta lähtien jaettu sanomalehdet paikallislehtiin ja varsinaisiin sanomalehtiin, joka oli Sanomalehtien Liiton keksimä termi vähintään kolme kertaa viikossa ilmestyville lehdille (Tommila & Salokangas 1998, 281). Ilmestymistiheys on siten ollut sangen pitkään yksi paikallislehteä määrittelevä piirre.

Paikallislehtien tärkeimpinä ominaisuuksina pidetään nykyään tarpeellisuutta, hyödyllisyyttä, paikkakunnan puolesta puhumista ja sitä, että lehti on tärkeä paikkakunnan hengen luoja (Valtakunnallinen Paikallislehtitutkimus 2009). Paikallislehdestä paitsi hankitaan tarpeellista tietoa oman paikkakunnan asioista, sillä myös vahvistetaan paikallista yhteisöllisyyttä. Tätä yhteisöllisyyttä paikallislehti esittelee ja rakentaa, ja lukijat luovat omaa käsitystä yhteisöllisyydestään paikallislehden avulla. siis tuottavat ja ylläpitävät paikallisia kuviteltuja yhteisöjä ja pönkittävät näin tietyn alueen yhtenäisyyttä (Kunelius 2003, 189).

Paikallislehti tavoittaa oman alueensa ihmiset hyvin. Vuoden 2009 Valtakunnallisen paikallislehtitutkimuksen mukaan paikallislehteä lukee liki 90 prosenttia viikoittain, kun maakuntalehdillä sama luku on 73 prosenttia ja ilmaisjakelulehdillä 59 prosenttia (Sanomalehtien liitto 2014). Sekä maakuntalehtien että ilmaisjakelulehtien lukemisprosentit ovat pienentyneet vuodesta 2007, mutta paikallislehtien lukemisprosentti on pysynyt samana (Valtakunnallinen paikallislehtitutkimus 2009).

Paikallislehdet eivät ole kärsineet muiden paperisten sanomalehtien tapaan myöskään niin merkittävästi siitä, että ihmiset olisivat siirtyneet ilmaisten uutisten perässä verkkoon. Paikallislehden uutismateriaalia kun ei välttämättä löydy muista lehdistä, joten mikäli haluaa tietää oman paikkakuntansa asioista, täytyy tilata itselleen paikallislehti. Juuri maantieteellinen paikallisuus on syy siihen, että myös lehden tekijät joutuvat pohtimaan tarkasti, kenelle lehteä oikeastaan tehdään (Paasio 1995, 12). Paikallislehtien suurimpia kilpailijoita ovat ilmaisjakelulehdet ja kaupunkilehdet, jotka tiedottavat paikallisista tapahtumista. On huomattava myös, että paikallislehdellä saattaa olla omalla alueellaan monopoliasema, sillä vartenotettavia kilpailijoita harvoin on. (Emt., 31–32). Lapuan Sanomillakaan ei ole omalla levikkialueellaan kilpailijoita.

Paikallislehdet eivät yleisesti ottaen panosta yhtä paljon verkkoon kuin suuret sanomalehdet. Lapuan Sanomilla on verkkolehti, mutta sen käyttöliittymä on kankea, eikä sisältöä ole liiemmin eriytetty. On vaikea kuvitella, että verkkolehti houkuttelisi lehdelle ainakaan uusia lukijoita. Lapuan Sanomien verkkosivulla pääpaino näyttäisikin olevan ilmoitusmahdollisuuksien mainostamisessa. Syynä siihen, että Lapuan Sanomien verkkolehteen ei ainakaan näin maallikon näkökulmasta ole panostettu, saattaa olla myös työvoiman puute. Paikallislehdessä toimittaja kun yleensä paitsi kirjoittaa myös kuvaa ja taittaa omat juttunsa.

5. Tutkimusasetelma, -aineisto ja -metodi

Kohdennan nyt katseeni Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa koskevaan kirjoitteluun selvittääkseni, miten ja millaisena kirkon tarjoama yhteisöllisyys lehdessä välittyy. Hahmottelen aluksi tarkemmin tutkimusasetelmani: työni keskeisen problematiikan ja siihen kiinnittyvät tutkimuskysymykset (alaluku 5.1). Tämän jälkeen valotan omissa alaluvuissaan lähemmin aineistoani ja kokonais kuvan hahmottelua siitä (alaluku 5.2) sekä taustoitan kirjoittelun laadullisessa erittelyssä soveltamaani lähestymistapaa (alaluku 5.3).

5.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tutkimusongelmani ja tutkimuskysymykseni pyrkivät selvittämään yhteisöllisyyden muodostumista paikallisella tasolla. Ne tarkastelevat evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyden muodostumista Lapuan Sanomissa ja sitä, mitä tämä yhteisöllisyys mahdollisesti kertoo paikallislehdestä uskonnollisen yhteisöllisyyden välittäjänä. Tutkimusongelmani on siis tarkemmin sanottuna se, *miten evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys näkyy paikallislehdessä*.

Työssäni haen vastausta seuraaviin tarkkarajaisempiin tutkimuskysymyksiin:

1. Millä tavalla evankelis-luterilainen kirkko ja sen toiminta ovat esillä Lapuan Sanomien kirjoittelussa?
2. Mitä evankelis-luterilaisen kirkon esilläolo Lapuan Sanomissa kertoo lehdestä uskonnollisen yhteisöllisyyden välittäjänä paikallistasolla?
3. Millaisena Lapuan Sanomien uskontojournalismi hahmottuu edellä mainittuihin kysymyksiin vastaamalla?

5.2 Aineiston tuottaminen ja käsittely

Tuotin tutkimusaineistoni käymällä läpi Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa koskevan kirjoittelun toukokuusta 2012 toukokuuhun 2013. Otin huomioon juttutyypistä riippumatta kaikki jutut, joiden aihe oli evankelis-luterilainen kirkko. Ulkopuolelle jätin jutut, joissa vain sivuttiin luterilaista kirkkoa varsinaisen aiheen ollessa jokin muu. En sisällyttänyt aineistooni myöskään juttuja, jotka käsittelivät Lapuan

Tuomiokirkkoseurakunnan tiloissa järjestettyjä, ei-kirkollisia tilaisuuksia. Aineistossa ovat edustettuina kaikki Lapuan Sanomien juttutyypit uutisesta mielipidekirjoitukseen.

Eriteltäviä juttuja kertyi yhteensä 132 (ks. Taulukko 1 luvussa 6 sekä Liitetaulukko 1).

Lapuan Sanomat koostuu kuudesta eri osiosta. Lehden kakkossivu on mielipide-osasto, jossa julkaistaan lukijoiden kirjoituksia. Sitä seuraa uutisosasto, jonka jälkeen on erikseen ilmoituksille varattu sivu tai sivuja, joskin ilmoituksia on myös lehden muilla sivuilla. Lisäksi lehdessä on paikalliset-osasto, jossa kerrotaan paikallisia uutisia. Vaikka uutiset ja paikalliset uutiset on lehdessä eroteltu omiksi osastoikseen, tulini siihen tulokseen, että raja uutisten ja paikallisten uutisten välillä on lehdessä melko häilyvä, jos sitä on edes olemassa. Kaikki uutiset Lapuan Sanomissa ovat lopulta paikallisia uutisia. Uutisiksi lukemani juttuja löytyi siis sekä uutiset- että paikalliset-osastolta. Lapuan Sanomissa on myös erillinen seurakunta-osio, jossa kerrotaan muun muassa seurakunnan tapahtumista. Tällä osastolla ilmestyi osa tutkimusaineistoni jutuista.

Juttujen juttutyyppeiden tunnistaminen ja nimeäminen oli melko haastavaa, sillä kukin lehti soveltaa vakiintuneita tyyppimäärittelyjä omalla tavallaan, ja näin tekee myös Lapuan Sanomat. Tarkoitin tällä sitä, että esimerkiksi uutinen on uutinen siinä mediassa, jossa se ilmestyy, mutta ei välttämättä tämän median ulkopuolella. Mielestäni välillä oli hankala määritellä, onko jokin juttu uutinen Lapualla vai onko tarkastelemani juttutyyppi kenties pikemminkin reportaasi, jossa on uutisellisia piirteitä. Juttujen sijoittelua tyyppiluokkiin vaikeutti myös se, että juttutyyppeiden tunnusmerkit eivät välttämättä aina täyttyneet; esimerkiksi perinteinen uutisellisuus jäi toisinaan hataralle pohjalle. Moni juttutyyppi olikin lähinnä sangen heterogeeninen sekoitus erilaisia juttutyyppejä. Kun olin karkeasti sijoitellut jutut eri juttutyyppeihin, koostin niistä taulukon, jota valotan lähemmin tulosten esittämisen yhteydessä (luku 6, Taulukko 1). Taulukkoa koostaessani hyödynsin Eskolan ja Suorannan (1998, 182) neuvoa, että "tyypittelyssä on kysymys aineiston ryhmittelystä tyypeiksi, selviksi ryhmiksi samankaltaisia tarinoita".

Erittelyn toisessa vaiheessa tarkastelemakseni aiheeksi valikoitui piispanistuimen siirtäminen Lapualta Seinäjoelle. Poimin aihetta koskevat jutut mukaan analyysiin juttutyypistä riippumatta (ks. Liitetaulukko 2). Huomattakoon, että kyseessä oli itse asiassa ainoa aihe, josta lehdessä ilmestyi tutkimusjaksollani enemmän kuin yksi juttu (yhteensä 57 juttua). Toisaalta juuri tämä aihe on tutkimusongelmani kannalta hyvinkin hedelmällinen. Sen kautta nimittäin nousivat erityisellä tavalla esiin sekä lapualaisuus että osin myös muiden pienten kaupunkien ihmisten ominaispiirteet. Lisäksi aiheessa yhdistyvät evankelis-

luterilaisen kirkon monet eri puolet: kirkon muuttuva paikka yhteiskunnassa ja kirkon yhteisöllisyyden muutokset. Aihetta lähemmin erittelemällä saa mielestäni sekä havainnollisen otteen Lapuan Sanomien tavasta esittää evankelis-luterilainen kirkon yhteisöllisyys että yleisempää näkymää paikallislehden uskontojournalismin piirteistä.

5.3 Kirjoittelun laadullinen tarkastelu

Yksi klassinen jako viestintää koskevassa ajattelussa on, että viestintä ymmärretään joko informaation siirtona tai yhteisyyden luojana ja ylläpitäjänä. Viestinnän siirrolla tarkoitetaan sitä, että informaation sisältö siirtyy lähettäjältä vastaanottajalle, mistä syystä joskus puhutaan myös "lääkeruiskumallista". Siirtonäkökulman kuuluisin tutkimussuuntaus on 1930-luvulta 1960-luvulle asti viestintätieteissä vaikuttanut MCR-perinne (Mass Communication Research), jossa tutkitaan ennen kaikkea viestinnän vaikutuksia. (Pietilä 1997, 156–159). Yhteisyyssnäkökulma, joka tuli viestintätieteisiin MCR-perinteen jälkeen, näkee viestinnän enemmänkin kulttuurin rakentamisena ja ylläpitämisenä.

Yhteisyyssnäkökulmassa olennaista on se, millaisia yhteisöjä ja identiteettejä viestintä luo.¹⁰ Lähestymistapani on löyhästi ottaen kulttuurintutkimuksellinen, keskitynhän analysoimaan tekstien merkityksiä.

Karkeasti ilmaisten ymmärrän laadullisen sisällönanalyysin tässä työssä tulkintojen tekemiseksi teksteistä niiden eri piirteiden perusteella. Otetta voidaan havainnollistaa arvoituksen ratkaisemisen metaforalla: aluksi tekstejä koskevat havainnot pelkistetään ja sen jälkeen arvoitus pyritään ratkaisemaan. Tarkoitus ei ole löytää yleispäteviä totuuksia, vaan selittää tietty ilmiö paikallisella tasolla tai tietty ilmiö tietyssä yhteydessä.

Pelkistämisessä on kaksi vaihetta: havaintojen pelkistäminen (havaintojen tuottaminen) ja arvoituksen ratkaiseminen (selittäminen). Laadullisessa analyysissä tulkinnat ovat näytteitä suuremmasta aineistosta. (Alasuutari 2001 39, 55.) Omassa tapauksessani valitsemani tutkimusjakson kirjoittelu on näyte Lapuan Sanomista. Tarkastelen tutkimusaineistoa ensin tietyn kysymyksenasettelun kautta. Kun olen löytänyt aineistostani tiettyjä havaintoja, yhdistän havainnot havaintojen joukoksi eli pohdin, mitä yhtäläisyyksiä havainnoillani on (Alasuutari 2001 40, 50). Tällainen toimintatapa edellyttää sitä, että aineistossa ylipäättään on yhtäläisyyksiä; minun tapauksessani yhtäläisyys on se, että tutkimusaineistoni jutut

¹⁰ Yhteisyyssnäkökulmaa ovat pohtineet muun muassa John Dewey ja James Carey, joiden mukaan viestintä perustuu symboleihin, joiden kautta ihmiset jakavat kokemuksia (Pietilä 1997, 117–121 ja 288–290). Careyn katsotaan saaneen vaikutteita muun muassa Émile Durkheimilta, jonka käsitys uskonnosta oli se, että uskonto pyhien symbolien järjestelmänä yhdistää ihmiset moraaliseksi yhteisöiksi. (Haikarainen 2002, 44–45.)

käsittelevät evankelis-luterilaista kirkkoa ja sen yhteisöllisyyttä. Omassa työssäni arvoitus on yhtä kuin tutkimusongelmani.

Kiinnitän Lapuan Sanomien kirjoittelussa huomiota juttujen muodostamaan tarinaan. Jo pintapuolinen aineiston tarkastelu nimittäin osoitti, että evankelis-luterilaista kirkkoa koskeva kirjoittelu rakentuu lehdessä hyvinkin juonellisesti. Tätä erittelemällä saan tukevampaa otetta toisesta tutkimuskysymyksestäni.

En hyödynnä tarinallisuuden tarkastelussa narratologisia tekstianalyysin välineitä, vaan narratiivisuus tarjoaa erittelylleni yleisemmän lähtökohdan ja näkökulman. Sinänsä journalistisia tekstejä, vaikkapa uutisia, voidaan tulkita tarinoina siinä missä fiktiotakin (ks. esim. Pietilä 1995). Myös median käyttäjät näkevät uutisissa tarinoita, vaikka uutistekstit eivät täyttäisi tarinan muodollisia kriteerejä (Nieminen & Pantti 2005, 133). Yksinkertaisin määritelmä hyvästä tarinasta on se, että se herättää yleisön kiinnostuksen ja pystyy säilyttämään sen loppuun asti. (Hiltunen 1999, 19).

Hyödynnän tarinallisuuden tarkastelussa Aristoteleen klassista käsitystä tragediasta siksi, että aristoteelinen tragedia avaa hedelmällisen mahdollisuuden tarkastella erilaisia tarinoita, jotka tosin ovat yleensä fiktiivisiä. Aristoteleen tragediakäsityksessä juonellisuus on olennaisessa osassa. Aristoteles (1997, 164) määrittelee tragedian näin:

Tragedia on esitys sellaisesta toiminnasta, joka on vakava ja joka muodostaa kokonaisuuden ja jossa on laajuutta. Tragedia esitetään kielellä, joka on maustettu eri muodoissa kunkin osan vaatimusten mukaan. Tragedia on toimivien puhetta, eikä se ole kertovassa muodossa, ja synnyttämällä sääliä ja pelkoa se saa aikaan näiden tunnetilojen puhdistumisen.

On huomattava, että Aristoteleen Runousoppi satoja vuosia vanha teos, jota voidaan tulkita monin eri tavoin. Runousopissa on kuitenkin paljon sellaisia aineksia, joita voidaan hyödyntää edelleen analysoitaessa muun muassa fiktiivisiä tarinoita ja tarinallisia uutistekstejä. Täytyy ottaa huomioon myös, että tragediarakenteen käyttäminen tämän päivän uutisteksteihin tuo omia haasteitaan, sillä tragedia on toiminnan jäljittelyä, kun taas lehtiutinen on sanallista kertomista tapahtumista.

Jäljittelyllä tarkoitetaan sitä, että tiettyyn toimintaan osallistuvat ihmiset ovat tietynlaisia, joten heidän tekonsakin ovat tietynlaisia. Aivan kuten yhteisö on sen jäsenten summa, myös tragediassa toiminta rakentuu osallistuvien ihmisten kautta. Juoni puolestaan on tekojen kokonaisuus. On tärkeää huomata, että jäljittely ei ole ihmisten vaan toiminnan, elämän,

onnellisuuden ja onnettomuuden jäljittelyä. Hyvä tragedia herättää Aristoteleen mukaan pelkoa ja sääliä. Sääliä tunnetaan nimenomaan silloin, kun henkilö ei ansaitse jotakin, mitä hänelle tapahtuu; esimerkiksi jos tietty henkilö joutuu ahdinkoon jonkin erehdyksen takia, ei pahuutensa vuoksi. Tragediassa on oleellista, että siinä esiintyvien henkilöiden luonteet ovat hyviä, sopivia ja johdonmukaisia. Henkilöt ovat tärkeitä myös siksi, että tarina etenee heidän kauttaan. Tragediaan kuuluu aina ongelman vyyhti ja sen ratkaisu. (Aristoteles 1997, 164–165, 171, 174, 177.)

Juoni on tärkein osa tragediaa. Toiseksi tärkein on luonteenkuvaus ja kolmantena ajatus. Ajatus tarkoittaa kykyä ilmaista ajatukset sopivalla kielellä. (Aristoteles 1997, 165.) Omassa työssäni ajatus tarkoittaa siis sitä, että Lapuan Sanomissa toiminta ilmaistaan paikallislehteen sopivalla tavalla. Ajatus ei ole kuitenkaan sama asia kuin tyyli, joka on tragedian neljäs osatekijä. Ajatus on sellaista, mikä esitetään kielellä, esimerkiksi erilaisia tunnetiloja kuten sääliä, pelkoa tai suuttumusta. Sääli kohdistuu aina moraalisesti hyvään henkilöön, ei pahaan ihmiseen. Sääli liittyy siis potentiaaliseen ansaitsemattomaan onnettomuuteen. (Hiltunen 1999, 36–37.) Hiltusen mukaan "pelkoon kuuluu itseen kohdistuvan, lähestyvän ja uhkaavan vaaran odotus, joka aiheuttaa tuskaisuutta. Mutta toisaalta siihen kuuluu selviytymiseen liittyvä harkinta ja toiminta, mikä aiheuttaa toiveikkuutta." (Emt., 35.) Säälistä ja pelosta vapaudutaan katharsiksen avulla. Draaman rakenne koostuu siis säälistä, pelosta ja katharsiksesta. (Hiltunen 1999, 42.) Tyyli taas on puhutun kielen ilmaisulajeja, esimerkiksi käskyjä, kertomuksia, kysymyksiä ja niin edelleen. (Emt., 166, 179.)

Koko aristoteelinen käsitys tragediasta perustuu esityksen tietynlaiselle rakenteelle. On tärkeää, että esityksessä on alku, keskikohta ja loppu. Juoni ei ala mistä sattuu eikä lopu summittaisesti, vaan kokonaisuus muodostaa loogisen tarinallisen jatkumon. Tarinan on oltava kestävä, eikä siihen tule sisällyttää kaikkea, mitä tarinassa esiintyville henkilöille tapahtuu. (Aristoteles 1997, 168.) Hyviä esimerkkejä tästä ovat amerikkalaiset elokuvat, jotka hyödyntävät usein aristoteelista tragediaa. Elokuvissa ei kerrota kaikkea, mitä henkilöille tapahtuu, vaan henkilöiden tarinaa rakennetaan tiettyjen, tarinan kannalta oleellisten piirteiden kautta. Voidaankin sanoa, että tragediassa ei ole tarkoitus kertoa siitä, mitä on tapahtunut, vaan siitä, mitä voi tapahtua ja mitä voi todennäköisesti tapahtua. Hiltusen (1999) mukaan hyvässä juonessa on sankariksi kelpaava, moraalisesti hyvä ja johdonmukaisesti toimiva henkilö, jonka on kuitenkin oltava uskottava niin, että häneen

pystyy samastumaan. Sankari toimii tietyn tärkeän tavoitteen saavuttamiseksi, mutta joutuu lopulta jonkin epäoikeudenmukaisen kärsimyksen kohteeksi. Draamassa jokainen kohtaus liittyy tämän nimenomaisen tavoitteen saavuttamiseen. (Emt., 53–54.)

Juonessa on erilaisia vaiheita. Kun tapahtuu jokin odottamaton asia tai toiminta kääntyy vastakkaiseen suuntaan kuin mitä olisi odotettavissa, puhutaan käänteestä tai äkkikäänteestä, peripeteiasta (Hiltunen 1999, 45). Ehkä jopa käännettä olennaisempi tarinan kehittymisen kannalta on tunnistaminen (anagnorisis). Tunnistaminen tarkoittaa sitä, että jokin outo henkilö havaitaan tutuksi, esimerkiksi kun vihollinen havaitaan ystäväksi. Tunnistaminen voi perustua synnynnäisiin tuntomerkkeihin, hankittuihin tuntomerkkeihin tai tarinallisiin tunnistamisiin. Tarinalliset tunnistamiset ovat sellaisia, jotka palvelevat tarinan käännettä. Tunnistaminen voi tapahtua myös muistamisen tai päättelyn kautta. Juonen kolmas osa on kärsimys. (Aristoteles 1997, 169–170, 175–176; Hiltunen 1999, 45–46.)

Tiivistettynä Aristoteleen tragediassa oleellista on juonellinen rakenne (alku, keskikohta, loppu) ja juoneen liittyvät elementit käänne ja tunnistaminen. Juoni taas rakentuu juonessa esiintyvien henkilöiden teoista, jotka herättävät sääliä tai pelkoa tai muita tunnetiloja. Jotta näitä tunnetiloja on mahdollista herättää, tragedian tyylin on oltava johdonmukaista.

6. Kirkon esilläolo Lapuan Sanomissa

Tässä luvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni hahmottelemalla juttutyypin ja niihin sijoittuvien juttujen määrien perusteella, miten evankelis-luterilainen kirkko on esillä Lapuan Sanomissa ja millaisena sen yhteisöllisyys lehden kirjoittelun pohjalta näyttäytyy.

Taulukko 1 kokoaa Lapuan Sanomien toukokuusta 2012 toukokuuhun 2013 evankelis-luterilaisesta kirkkoa käsittelevien juttujen tyyppin ja lukumäärän. Työn lopussa olevaan Liitetaulukoon 1 on listattu kaikki aineistoni jutut tekijä-, otsikko- ja julkaisuajankohtatietoineen.

Taulukko 1. *Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa käsittelevien juttujen tyypit ja eri tyyppisiin lukeutuvien juttujen määrät*

Juttutyyppi	Lukumäärä
Hartauskirjoitus	46
Ennakkojuttu	35
Uutinen	27
Reportaasi	9
Henkilöhaastattelu	8
Muu	7
Juttua yhteensä	132

Lapuan Sanomissa evankelis-luterilaisesta kirkosta tarkastelemallani aikavälillä julkaistut jutut ryhmittyvät kuuteen eri kategoriaan, jotka ovat yleisyysjärjestyksessä seuraavat: hartauskirjoitus, ennakkojuttu, uutinen, reportaasi, henkilöhaastattelu sekä luokka muu. Olen sijoittanut jokaisen jutun vain yhteen luokkaan, vaikka jutussa olisikin ollut piirteitä useasta juttutyypistä. Ratkaisin luokan sen mukaan, mikä oli mielestäni hallitsevin piirre kussakin jutussa. Hartauskirjoitukset eivät olisi voineet kuulua mihinkään muuhun luokkaan, eivätkä liioin henkilöhaastattelut. Uutiset taas valikoituivat sen mukaan, että ne olivat selvästi uutisia (jutuissa kerrottiin jokin uusi asia ja juttu oli rakennettu uutiskärjen mukaan) eivätkä ne sopineet ennakkojuttujen luokkaan. Muu-kategoriaan luokittelin jutut, jotka eivät sopineet mihinkään muuhun kategoriaan. Taulukossa ovat mukana kaikki aineiston jutut.

Uutisia ja ennakkojuttuja on joukossa melko paljon, ja yhteen laskettuna ne muodostaisivat kirjoittelun yleisimmän juttutyypin. Sekä uutiset että ennakkojutut ilmestyivät Lapuan

Sanomien uutiset- tai paikalliset-palstalla, toisinaan myös seurakunta-palstalla. Uutismainen elementti molemmissa oli se, että niissä kerrottiin jokin uutinen, eli uusi asia. Erottelin uutiset ja ennakkojutut toisistaan sillä perusteella, että uutiset eivät olleet ennakkojuttujen tapaan tiedotteenomaisia juttuja tulevista tapahtumista. Aluksi pidin sekä uutiset että ennakkojutut samassa kategoriassa ja erottelin koko määrästä ennakkojutut. Näin jäljelle jääneet jutut luokittelin uutisiksi. Näistä jutuista kaikki ilmestyivät Lapuan Sanomien uutiset- tai paikalliset -osastossa. En varsinaisesti pureutunut siihen, täyttyvätkö uutisissa uutiskriteerit, sillä niitä ei käsitellä tässä työssä. Toisekseen, en paneudu muuta kuin viitteenomaisesti Lapuan Sanomien juttujen teknisiin elementteihin. Pidän silti luokitteluani toimivana, sillä ennakkojutut erottuivat uutisten seasta helposti.

Henkilöhaastattelut erottuivat uutisista siten, että niissä oli haastateltu yhtä henkilöä niin, että, jutut keskittyivät haastateltavan elämään, eivät johonkin tapahtumaan tai ilmiöön. Henkilön nimi kerrottiin usein jo otsikossa tai alaotsikossa ja hänen kuvansa oli lähes poikkeuksetta jutun kuvituksena. Henkilöhaastattelut olivat myös kautta linjan näyttäviä: ne olivat kansijuttuja tai lähes poikkeuksetta sivun pituisia, vaikka jutuissa puhui lähes aina vain yksi henkilö.

Reportaasien ominaispiirre taas oli se, että toimittaja oli mennyt tiettyyn paikkaan tekemään juttua, ja tämä paikalla olo ilmeni jutussa selvästi. Jutussa oli siis paikan kuvailua ja varsinainen uutismaisuus oli sivuosassa. Toisin kuin henkilöhaastattelut, reportaasit eivät silti välttämättä saaneet isoa tilaa lehdessä, vaan jotkut reportaaseista saattoivat olla puolenkin sivun mittaisia tai jopa lyhyempiä.

Hartauskirjoitukset ovat Lapuan Sanomien Viikon varrelle -vakiopalstalla ilmestyviä hengellisiä kirjoituksia, joten ne luokittuivat luontevasti omaksi osiokseen. Hartauskirjoitukset ovat hengellisiä kolumneja, joiden kirjoittajat vaihtelevat. Useimmiten kirjoittajat ovat Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan työntekijöitä, mutta toisinaan kirjoittajat ovat myös muista Suomen seurakunnista. Viikon varrelle -kirjoitukset ovat aina samanpituisia, kahden palstan levyisiä. Sisällytin hartauskirjoituksiin vain Viikon varrelle -osastolla ilmestyneet kirjoitukset, en siis esimerkiksi muutamia tutkimusaineistoni kolumneja, jotka luokittelin muu-kategoriaan. Tämä siksi, että halusin pitää hartauskirjoitukset mahdollisimman selvästi erillään muusta tutkimusaineistosta.

Muu-luokka sisältää kahden kolumnin lisäksi muun muassa Lapualla järjestettävien rippikoulujen ryhmäjaosta kertovan luettelon, körttisukkien kutomisohjeen ja pienen jutun

kehotuksesta ehdottaa tunnuslausetta Lapualla kesällä 2014 järjestettävälle herännäisten kesäjuhlille Herättäjäjuhlille.

Tarkastelen seuraavassa kutakin juttutyyppiä lähemmin siltä kannalta, miten evankelis-luterilainen kirkko oli jutuissa esillä sekä millä tavalla kirkon yhteisöllisyys niissä välittyi. Etenen määrällisesti suurimmasta pienimpään.

6.1 Kirkon näkyminen eri juttutyypeissä

Eniten evankelis-luterilainen kirkko esiintyi Lapuan Sanomissa **hartauskirjoituksissa**. Hartauskirjoitukset julkaistaan Lapuan Sanomien seurakunta-osiossa, jossa on hartauskirjoituksen lisäksi Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan kalenteri, syntyneet lapset, kuolinilmoitukset ja kiitos-ilmoitukset sekä toisinaan pieniä ilmoituksia seurakunnan tapahtumista. Hartauskirjoitusten kirjoittajat vaihtelevat, mutta usein kirjoittajat ovat kirkkoherroja tai pappeja; toisinaan kirjoituksen perässä on vain kirjoittajan nimi ilman titteliä. Tämä hieman kryptinen merkintätapa on kaiketi selvää paikkakuntalaisille, mutta itse en kaikkia nimiä tunnistanut. Toki joukossa oli myös tuttuja nimiä, (jotka mitä ilmeisimmin ovat tuttuja myös lapualaisille): entisiä Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan pappeja, nykyisiä Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan työntekijöitä ja eläkkeellä oleva, entinen Lapuan Lukion uskonnonopettaja. Viikon varrelle -palstalla ei kerrota logiikkaa sille, miksi jotkut henkilöt pääsevät kirjoittamaan palstalle eli lukijana en tiedä, millä perustein kirjoittajat on valittu ja pääseekö esimerkiksi sama kirjoittaja kirjoittamaan palstalle useita kertoja ja jos pääsee, niin kuinka usein.

Viikon varrelle -palsta käsittelee yleensä jotakin ilmiötä kristinuskon näkökulmasta eli se on kuin pieni saarna paikallislehdessä. Hartauskirjoituksissa evankelis-luterilaisen kirkon tuottaman yhteisöllisyyden levittäminen ja kristinuskon oppien julistaminen on esillä sangen suoraan jo siksi, että kirjoittajat edustavat yleensä paikallista seurakuntaa tai jotakuta muuta seurakuntaa. Pääsääntöisesti kirjoittajat kuitenkin edustavat evankelis-luterilaista kirkkoa ja saavat melkein pä editoimatta oman äänensä kuuluviin ja pääsevät näin puhuttelevaan lukijoita suoraan paikallislehden sivuilla. Viikon varrelle -palstalla paikallislehti tarjoutuu siis ikään kuin medioiduksi saarnastuoliksi.

Aiheita tarkastelujaksolla olivat esimerkiksi erilaisten pyhien ja juhlapäivien merkityksien pohtiminen: Jeesuksen merkitys pääsiäisen vietossa, itsenäisyyden pohtiminen kristinuskon kautta, suvivirren merkityksen taustojen pohtiminen ja äitienpäivän kynnyksellä äitien ja rukouksen yhdistäminen. Monissa kirjoituksissa kerrotaan jumalan armollisuudesta ja siitä,

miten jeesuksen opetukset soveltuvat nykypäivään. Yhteisöllisyyteen kutsutaan myös rituaaleja korostamalla sekä kertomalla yhteisöllisyyden tuomista velvollisuuksista. Toisinaan kirjoituksissa kehoitetaan ihmisiä tiettyihin asioihin: antamaan enemmän aikaa läheisilleen, olemaan vaipumatta epätoivoon tai olemaan pelkäämättä. Tekstit ovat avoimen hengellisiä, jopa julistavia, ja niissä on usein lainauksia Raamatusta. Tekstit ovat tyyliltään maalailevia ja teksteissä on usein huutomerkkejä kehotusten perässä. Jo otsikot kertovat, että kyse on avoimesti hengellisistä kirjoituksista: "Taivaan kansalaisena maailmassa", "Jeesus tulee takaisin", "Kristuksen luokse", "Silmäisi eteen, Jeesus", "Jeesus antaa elämän", "Usko on Jumalan lahja", "Jumala tulee lähelle" ja "Jeesus sä ainoisin" ovat esimerkkejä otsikoista, joissa kristinusko tulee esiin.

Kirkkoa käsiteltiin hartauskirjoituksissa ennen kaikkea seurakuntana symbolisessa mielessä. Lukijoita puhuteltiin, usein suoraankin, jumalan seurakuntana, jolla on tehtävä maan päällä. Hartauskirjoituksissa annettiin usein konkreettisia – tai vähemmän konkreettisia – tekoja, joilla lukijat voisivat olla osa jumalan symbolista seurakuntaa, esimerkiksi arjen tekojen kautta. Hartauskirjoitukset korostivat siis vahvasti symbolisen yhteisöllisyyden muuttumista toiminnalliseksi. Kirjoitukset korostivat siis paitsi olemista osana kirkkoa ja symbolista seurakuntaa, myös henkilökohtaista suhdetta jumalaan.

Hartauskirjoituksissa Lapuan Sanomat toisin sanoen antaa seurakunnan edustajille viikoittain mahdollisuuden ilmentää omalla äänellään ja sangen näkyvästi kirkon yhteisöllisyyttä. Näissä kirjoituksissa kirkko on esillä symbolisista lähtökohdista: kristuksen läsnäolona jokapäiväisessä elämässä tai seurakuntana symbolisessa mielessä. Teksteissä ei tosin aina suoraan puhutella Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan jäseniä, vaan evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä tai jumalaan uskovia ylipäätään. Vaikka hartauskirjoitukset pureutuvat toisinaan arkipäivän asioihin ja liittävät nämä luterilaisuuteen, kirjoituksista on vaikea löytää yhtymäkohtia myöhäismoderniin aikaan. Jos kirjoituksia lukisi sellaisenaan tietämättä mistä vuosikymmenestä on kyse, voisi arvaus heittää parilla vuosikymmenellä taaksepäin. Kirjoitusten teemat ovat siis varsin ajattomia eikä niissä käsitellä kirkolle vaikeita aiheita tai kirkon kynnyksysymyksiä.

Toiseksi eniten evankelis-luterilaisesta kirkosta kirjoitettiin **ennakkojuttuja**.

Ennakkojutuiksi olen luokitellut sellaiset jutut, jotka ovat puffeja tulevista seurakunnan tapahtumista. Jutut ilmestyivät usein uutisosastolla, vaikka selvästi "mainostivat" jotakin seurakunnan tapahtumaa. Joistakin tapahtumista ilmoitettiin Lapuan Sanomissa tällä tavoin jopa useita kertoja. Jutut eivät olleet varsinaisesti ilmoituksia, sillä ne ilmestyivät joko

uutiset- tai paikalliset-osastolla. Ennakkojutuissa kerrottiin tulevista tapahtumista ja joissain jutuissa oli haastateltu tapahtuman järjestäjää tai tapahtumassa esiintyvää henkilöä.

Tarkastelujaksolla aineistosta löytyi myös juttuja, joissa kerrottiin Lapuan Tuomiokirkossa tai seurakunnan tiloissa järjestettävistä tapahtumista, jotka eivät olleet hengellisiä (esimerkiksi kevyen musiikin konsertit). Nämä jutut eivät sisälly aineistooni, mutta sinällään niiden voi tulkita kertovan, että Lapualla kirkon ovet avoinna muillekin kuin uskonnollisen yhteisön jäsenille. Jos taas konsertit olivat selvästi hengellisiä, esimerkiksi Lapuan Tuomiokirkon oman kuoron konsertti, jonka sanomaksi kerrotaan armo, otin ne mukaan tutkimusaineistooni. Ennakkojutuissa erilaiset hengelliset konsertit olivat lähes pääosassa. Usein otsikkotasolla jo kerrottiin, että konsertti "kutsuu Jeesuksen seimelle" tai "välittää armon sanomaa". Hengellisistä musiikkitapahtumista kertovat jutut olivat useimmiten puolen sivun laajuisia tai pienempiä. Jutut olivat sinänsä informatiivisia, mutta niissä sivuttiin kristinuskon oppeja.

Kirkkoa käsiteltiin ennakkojutuissa kirkkorakennuksena, jonne seurakunta kokoontuu. Ennakkojutuista ilmeni, että paikallinen seurakunta on varsin elinvoimainen ja järjestää paljon erilaisia tapahtumia. Ennakkojutuissa korostuu nimenomaan alueellinen läheisyys ja yhteisöllisyys, mikä on ymmärrettävää, sillä paikallislehti puhuttelee ennen kaikkea oman levikkialueensa asukkaita. Ennakkojutuissa korostuivat myös kirkon yhteisöllisyyttä koossapitävät rituaalit: kirkollisten juhlatöimitusten (kaste, avioliittoon siunaaminen ja niin edelleen) lisäksi kirkon rituaaleja ovat myös erilaiset tapahtumat.

Päällimmäisin huomio ennakkojutuista on se, että suurinta osaa niistä eivät olleet kirjoittaneet Lapuan Sanomien omat toimittajat, vaan kirjoittajana oli Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tiedottaja. Kirkon tiedottajan nimen näkyminen jutun tekijänä herättää kysymyksen, ovatko kyseisen tyypiset jutut kulkeneet lainkaan journalistisen arviointiprosessin läpi vai onko kyse pikemminkin paikallisen seurakunnan tiedotteista. Nämä tapahtumista kertovat enakkouutiset kuitenkin tarjottiin lukijoille joko uutiset - tai paikalliset-osastolla. Tästä voidaan joka tapauksessa päätellä, että Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tiedotus paikallisen lehden suuntaan toimii tehokkaasti. Lisäksi jo enakkouutisten suuri määrä kieli, että seurakunnan tapahtumat ovat itsestään selvä osa Lapuan Sanomien sisältöä. Tiedottajan kirjoittamat jutut olivat sisällöltään monipuolisia, mutta lähes kaikki esittelivät Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan toimintaa. Juttuja oli kirjoitettu muun muassa Lapuan Tuomiokirkossa järjestettävästä gospel-messusta, aviopari-illasta ja erilaisista juhlakonserteista ja juhlapyhien ajan tapahtumista. Sisällöltään omituisin

juttu oli otsikolla "Varttikirkko kutsuu taas, mutta missä aikuiset" (Lapuan Sanomat 12.3.2013). Tässä Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tiedottajan jutussa kirjoittaja päivittelee sitä, miksi lapualaisten nuorten järjestämissä Varttikirkko-tapahtumissa ei käy aikuisia. Jutussa kerrotaan, että nuorisopastori toivoisi Varttikirkkoihin aikuisia, joten juttuun on kaiketi haastateltu nuorisopastoria, vaikka lainausmerkkejä tekstissä ei näy. Samaan aikaan juttu on kuitenkin myös ennakkojuttu, sillä lopussa kerrotaan seuraavan Varttikirkon ajankohdasta. Kirjoitus on siis aikamoinen sekamelska ennakkojuttua ja mielipidekirjoitusta, sillä kirjoittaja ottaa alusta lähtien vahvasti kantaa siihen, että paikallisten tulisi löytää tiensä Varttikirkko-tapahtumiin.

Tämä juttu on myös malliesimerkki siitä, miten kirkon symbolista yhteisöllisyyttä pyritään toiminnallistamaan. Jutussa kirjoittaja jopa puhuttelee suoraan "aikuisia" ja vetoaa jopa siihen, että Varttikirkko järjestetään sellaiseen aikaan, että työssäkäyvät ovat jo ehtineet kotiin. Kaiken kaikkiaan monissa ennakkojutuissa kirkon yhteisöllisyyttä rakennetaan kertomalla mahdollisuuksista osallistua kirkon tapahtumiin, jotka taas tuottavat symbolista yhteisöllisyyttä toiminnalliseksi. Ennakkojutuissa tulevat siis hyvin vahvasti esiin kirkon rituaalit, mutta myös tapahtumia esittelemällä jutuissa tuodaan esiin monenlaiset mahdollisuudet osallistua kirkon yhteisöllisyyteen. Ennakkojutuissa tulee kaikista tutkimusaineistoni jutuista eniten esiin se, miten yhteisöllisyyttä rakennetaan konkreettisesti.

Lähes kaikki muut (kuin Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tiedottajan kirjoittamat) ennakkojutut olivat usein laajoja, sivun tai aukeaman mittaisia. Ne kertoivat ennakkoon kesän 2012 Isokyrön Herättäjäjuhlista sekä vuoden 2014 Herättäjäjuhlien valmisteluista Lapualla. Nämä eivät kuitenkaan olleet varsinaisesti reportaaseja, sillä joistakin jutuista ei ilmennyt, oliko toimittaja käynyt paikan päällä. Muutama juttu käsitteli herännäisten seuraperinnettä, ja yksi juttu kertoi lapualaisesta erikoisuudesta, peltoseuroista. Juttu peltoseuroistakaan ei kuitenkaan ollut reportaasi, vaan siinä ennakoitiin tulevia peltoseuroja. Herännäisyys näkyi lehdessä myös pienemmissä jutuissa, joissa kerrottiin lyhyesti tulevasta herännäisyyteen liittyvistä tapahtumista, kuten Siionin virsien veisuuillasta tai Herättäjän 100-vuotisjuhlasta. Herännäisyys ja siihen liittyvä yhteisöllisyys olivat silti sangen vahvasti esillä ennakkojutuissa. Muita ennakkojuttuja oli juttu Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan entisen tuomiorovastin eläkkeellejäämisjuhlista sekä useita juttuja erilaisista kirkon tapahtumista. Merkillepantavaa on, että näitä lyhyitä juttuja ei ollut signeerattu, vaan

kirjoittajaksi oli merkitty Lapuan Sanomat. Tästä herääkin kysymys, ovatko myös nämä lyhyet jutut Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tiedotteita.

Tarkasteluvälillä kolmanneksi eniten evankelis-luterilaisesta kirkosta kertovat jutut olivat **uutisia**. Uutisia kirjoitettiin laajalti eri aiheista, mutta yksi aihe nousi tarkastelujaksolla näkyvyydessä ylitse muiden: kysymys piispanistuimen siirtämisestä Lapualta Seinäjoelle. Kun uutisia oli tarkastelujaksolla yhteensä 27, näistä piispanistuinta käsitteli 17 uutista. Näitä uutisia erittelen lähemmin luvussa 7 tarkentaen kuvaa siitä, miten Lapuan Sanomat välittää kirkon yhteisöllisyyttä.

Muita uutisia tarkastelujaksolla olivat muun muassa kirkkoherranvaalit, uutinen uudesta tuomiorovastista ja Lapuan Tuomiokirkon vaivaispojan kunnostaminen. Uutisissa korostui siis paikallinen yhteisöllisyys. Huomiota kiinnittää, että jälkimmäinen uutinen (ja muutama muu tutkimusjakson uutinen) oli seurakunnan tiedottajan kirjoittama, aivan kuten monet ennakkojututkin. Toinen huomionarvoisa seikka oli, että uutiset-osioista löytyi vain yksi ei-paikallinen uutinen, ja se käsitteli valtakunnallista organisaatiouudistusta seurakunnissa. Uutisissa korostuivat siis varsin vahvasti paikallinen seurakunta ja sen tapahtumat. Jutussa kesän rippikoululeireistä taas korostuu kiintoisalla tavalla evankelis-luterilaisen kirkon tuottaman yhteisöllisyyden paremmuus suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Pastori Ulla Latomäki kertoo jutussa, miten rippikoululeireillä myös ne nuoret, joiden kanssa opettajilla on koulussa ollut ongelmia, saadaan käyttäytymään hyvin. Latomäki kertookin, että "säännöllinen rytmi ja hyvät raamit luovat turvallisuutta ja sitä nämä nuoret kaipaavat." (Lapuan Sanomat 5.3.2013) Kommentti antaa ymmärtää, että rippikoululeireillä tarjottava yhteisöllisyys on jotakin sellaista, joka tarjoaa nuorille säännöllisyyttä verrattuna muihin yhteisöihin. Vaikka jutussa ei suoranaisesti puhutella muita yhteisöjä, siinä tulee varsin selväksi me-muut-asetelma.

Kaiken kaikkiaan uutisjutut olivat tyyliältään melko kevyitä eli niissä ei esimerkiksi rakenneta konflikteja. Lähinnä uutiset hoitivat paikallislehden informatiivista tehtävää ja rakensivat paikallista yhteisöllisyyttä. Eniten näissä uutisjutuissa kirkkoa käsiteltiin kirkkorakennuksena, jonne seurakunta tulee viettämään erilaisia tapahtumia. Uutisissa ei sivuttu kristinuskon oppeja tai paneuduttu hengellisiin kysymyksiin. Enimmäkseen uutisia kirjoitti Leena Hjelt piispanistuin-kysymyksen takia, mutta muutoin uutisia kirjoittivat myös muut toimittajat. Huomionarvoista oli, että uutisissa monien juttujen kirjoittajaksi on merkitty Lapuan Sanomat. Joko juttua ovat siis kirjoittaneet useat toimittajat tai sitten jutun varsinainen kirjoittaja on haluttu häivyttää.

Reportaaseja evankelis-luterilaisesta kirkosta kirjoitettiin melko vähän, vain yhdeksän. Reportaasit olivat laajuudeltaan puolen sivun tai sivun mittaisia. Niissä kirkkoa käsiteltiin ennen kaikkea kirkkorakennuksena Lapuan Tuomiokirkossa järjestettyjen tilaisuuksien kautta. Aiheina olivat muun muassa aamukirkko ja koulujen kevätjuhlien aikaan järjestettävät kirkolliset tilaisuudet. Kirkkoa käsiteltiin myös paikallisena toimijana: reportaaseja tehtiin rippikoululeiriltä, Lapuan tuomiorovastin eläkkeellejäämisjuhlista ja Lapuan hiippakunnan piispan vierailusta paikallisella broileritilalla. Näistä jutuista ilmeni, että Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta kytkeytyy vahvasti paikalliseen elämään ja on toisin sanoen itsestään selvä osa sitä. Reportaaseja aiheesta tehtiin ainoastaan tarkastelujakson ensimmäisellä puoliskolla (1.5.2012–31.12.2012), mutta ei sen jälkeen. Reportaaseja kirjoittivat monipuolisesti eri toimittajat.

Tässä kategoriassa oli myös juttu uskonnonopetuksen merkityksestä Etelä-Pohjanmaalla. Juttu "Uskonnonopetus ei tuota lakeudella harmaita hiuksia" (Lapuan Sanomat 30.8.2012) oli kiintoisa siksi, että siinä käsiteltiin laajasti uskonnon merkityksen muuttumista suomalaisessa yhteiskunnassa ja yhdistettiin suomalaisten muuttuva uskonnollisuus Lapuan peruskoulujen uskonnonopetukseen. Juttu oli sivun pituinen reportaasi, joka kertoi Lapualla järjestetyistä filosofipäivistä, mutta jutun kärki oli uskonnonopetuksessa. Jo otsikkotasolla huomio kiinnitetään Etelä-Pohjanmaahan, jossa uskonnonopetus ei jutun mukaan tuota ongelmia. Kuitenkin otsikko viittaa muita jutussa haastateltuja enemmän Lapuan lukion entisen uskonnonopettajan Marjatta Järven kokemuksiin. Kyseessä oli ainoa tarkastelujakson jutuista, jossa sekä sivuttiin henkilökohtaisia uskonkäsityksiä, asetettiin uskoa laajempiin yhteiskunnallisiin kehyksiin että pohdittiin myös kirkon muuttuvaa yhteisöllisyyttä.

Puhtaasti **henkilöhaastatteluiksi** luokiteltavia juttuja löytyi vähän, koko vuoden tarkastelujaksolla vain kahdeksan. Kyseiset jutut olivat poikkeuksetta laajoja sivun tai aukeaman mittaisia juttuja ja niitä kirjoittivat melko tasapuolisesti eri toimittajat. Juttujen pontimena oli pääsääntöisesti jokin haasteltavan elämässä tapahtuva muutos tai merkittävä asia: papin jääminen eläkkeelle tai seurakuntapastorin kunniamerkin saaminen. Kesän 2014 Herättäjäjuhlat nousivat esiin myös tässä juttuluokassa, sillä yksi henkilöhaastattelu käsitteli Herättäjäyhdistyksen toiminnanjohtajaa. Jutuissa haastateltavat puhuivat melko käytännölliseen sävyyn työstään ja hengellisestä taustastaan ottamatta sen syvällisemmin kantaa uskonasioihin. Silti on merkillepantavaa ja kertoo kirkon asemasta Lapuan Sanomissa, että evankelis-luterilaisen kirkon yksittäisille työntekijöille annetaan

huomattava näkyvyys lehden tilassa. Samalla kyseiset henkilöt edustavat paikallismediassa evankelis-luterilaista kirkkoa lehden koko lukijakunnalle. Paikallislehdessä voidaan siis nähdä yhtymäkohta valtakunnalliseen mediaan, jonka yhtenä piirteenä myöhäismodernissa yhteiskunnassa on se, että kirkko näyttäytyy mediassa muutamien henkilöiden kautta.

Henkilöhaastatteluissa kirkko näyttäytyi monesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin kirkon työntekijät puhuivat kirkosta omana työpaikkanaan. Esimerkiksi "Parhaimmillaan ihmisen kokoisina" -jutussa (Lapuan Sanomat 11.10.2012) toimittaja kuvailee seikkaperäisesti, miten entinen tuomiorovasti Juha Ikola on työssään käyttäytynyt tuttavallisesti lapualaisia kohtaan (esimerkiksi peltoseuroissa kätellyt useita kävijöitä). Tässä kommentissa tulee esiin myös kirkon paikallinen yhteisöllisyys. Jutussa haastateltava puolestaan ottaa kantaa nyky-yhteiskuntaan, jossa kirkolla on haastateltavan mukaan oma tehtävänsä ihmisten hädän lievittämisessä. Haastateltava ei kuitenkaan viittaa käytännöllisiin seikkoihin, vaan ottaa puheidensa pontimeksi Raamatun. Entinen tuomiorovasti puhuu muun muassa rukouksen voimasta ja siitä, että jumalan rakkaus ei häviä koskaan. Kirkko otetaan jutussa esiin siis myös symbolisista lähtökohdista eli siitä puhutaan hengellisenä opettajana.

Kirkon paikallinen yhteisöllisyys ja myös kirkon rituaalit näkyvät myös muissa henkilöhaastatteluissa. Eläkkeellä olevasta tuomiorovastista Esko Hautalasta kertovassa jutussa "Silloin oli mieletön tekemisen meininki" (Lapuan Sanomat 10.1.2013) paikallinen yhteisöllisyys tulee esiin Lapualla järjestettävien rippikoululeirien muodossa. Hautala kertoo kautta jutun, millaisia kokemuksia hänellä on rippikoululeireistä, joissa hän on ollut mukana. Tämä siksi, että jutussa kerrotaan lähiaikoina järjestettävästä gospelkonsertista, jossa tullaan esittämään muun muassa rippikoululeireillä laulettuja hengellisiä kappaleita. Jutun lopussa Hautala kertoo uskovansa rippikoulun suosioon tulevaisuudessakin, etenkin Etelä-Pohjanmaalla, joten Hautala tulee tarkastelleeksi sekä lapualaista rippikouluperinnettä että lapualaista hengellisyyttä suhteessa muihin paikkakuntiin.

Lähes kaikki henkilöhaastattelut koskevat kirkon työntekijöitä, mutta joukosta löytyy myös yksi poikkeus. Jutussa "Jumalalla on mainio huumorintaju kun lähetti meidät Lapualle" (Lapuan Sanomat 17.7.2012) on haastateltu lukiolaisikäistä Matilda Mahnea, joka on muuttanut neljä vuotta sitten lähetystyötä tekevien vanhempiensa ja sisarustensa mukana Lapualle. Jutun uskomiseen viittaavasta otsikosta huolimatta Mahne kertoo haastattelussa lähinnä elämästään ja tulevaisuudensuunnitelmistaan. Mahne mainitsee ainoastaan, että hänen perheensä on elänyt "suuren luottamuksen varassa". Juttu on silti poikkeuksellinen siksi, että siinä kirkkoa ja paikallista seurakuntaa edustaa joku muu kuin kirkon työntekijä.

Juttuja, jotka eivät sopineet mihinkään edellä käsitellyistä kategorioista, oli seitsemän. Näitä **muu**-luokkaan sijoittamiani juttuja olivat Lapuan Sanomien 80-vuotisnumerossa julkaistut Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tuomiorovastin Matti Salomäen ja Lapuan hiippakunnan piispan Simo Peuran kahden palstan mittaiset kolumnityyppiset kirjoitukset sekä piispan joulutervehdys joulun 2012 alla ilmestyneeseen erikoisnumeroon. Erikoisnumerossa ilmestyi muitakin kolumneja, joiden kirjoittajia olivat muun muassa Lapuan kaupunginjohtaja Arto Lepistö, lapualais syntynyt europarlamentaarikko Anneli Jäätteenmäki ja Lapuan kaupunginarkkitehti Helena Teräväinen. Kirkon edustajat ovat siis päässeet erikoisnumerossa varsin kunnianarvoisten ja paikallisesti merkittävien henkilöiden seuraan.

Kyseiset kaksi kolumnia ovat keskenään hyvin erilaisia. Salomäki puhuu kirjoituksessaan lähinnä paikallislehden ja paikallisen seurakunnan suhteesta. Salomäki korostaa eteläpohjalaisuuden merkitystä ja liittää muisteluihin valintansa tuomiorovastiksi sekä paluumuutonsa Etelä-Suomesta takaisin synnyinkuntaansa Lapualle. Salomäki korostaa kirjoituksessaan vahvasti paikallista yhteisöllisyyttä ja paikallislehteä yhtenä sen rakentajana. Peuran kirjoitus taas kertoo yhteisöllisyyden "kaipuusta". Myös Peura ottaa esille paikallislehden tehtävän yhteisöllisyyden rakentamisessa, sillä Peuran mukaan paikallislehden tehtävä on ottaa esiin yhteisölle merkityksellisiä aiheita. Peura puhuu yhteisöllisyydestä varsin yleisellä tasolla eikä kohdistu huomiotaan vain Lapuaan. Molemmissa kolumneissa kirkko näkyy ennen kaikkea yhtenäisyyden ja yhteisöllisyyden rakentajana.

Muu-kategoriaan jaottelin myös sivun laajuisen jutun Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan lähetystyöntekijöistä Namibiassa ja luettelomaisen, puolen sivun jutun Lapuan Kaaranmännikön leirikeskuksessa järjestettävien rippikoululeirien ryhmäjäoista. Myös tässä kategoriassa näkyivät rippikoululeirit, joilla näyttäisi olevan tärkeä merkitys lapualaisen, seurakunnallisen yhteisöllisyyden rakentajana.

Erikoisin juttu tässä luokassa oli pieni, kuvallinen ohje körttisukkien ja körttilapasten kutomisesta. Ohjeessa kerrotaan, mitä lankoja sukkiin tarvitaan. Pohdin aluksi, että ohje lienee lehdessä lähestyvien, Lapualla järjestettävien Herättäjäjuhlien vuoksi, mutta juttu on julkaistu tammikuussa 2013, joten vuoden 2014 kesällä järjestettävät Herättäjäjuhlat eivät ole vielä lähelläkään. Herännäisyys näkyi siis Lapuan Sanomissa jopa villasukkien kutomisohjeessa.

6.2 Yleiskuva Lapuan Sanomien uskontojournalismista

Tarkasteltaessa Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa koskevaa kirjoittelua kokonaisuutena, huomataan ensiksikin, että hartauskirjoituksia on eniten koko tarkastelujaksolla. Kirkon edustajat saavat siis viikoittain suunnattua niiden kautta viestinsä varsin suoraan lukijoille. Hartauskirjoituksissa kaiketi lapualaisille (ja Lapuan Sanomien lukijoille) tutut kirkon työntekijät edustavat koko kirkkoa ja tarjoavat paikallislehden kautta paikallislehden lukijoille kuvaa paikallisesta seurakunnasta ja luterilaisen uskon opetuksista. Näissä kirjoituksissa seurakuntaa käsitellään symbolisena yhteisönä, ja lukijoita kutsutaan seurakuntakeskeisyyteen sangen julistavan kirjoitustyylin avulla. Hartauskirjoitukset siis jollain tapaa edustavat juuri sitä seurakuntakeskeisyyttä, josta John Vikström puhui Haastettu kirkko -seminaarissa, ja josta evankelis-luterilainen kirkko on valtakunnallisesti siirtymässä pois päin. Hartauskirjoituksissa yhteisöllisyys tosin näkyy myös velvollisuuksina: useat kirjoittajat ottavat esiin tekoja, joiden avulla yhteisöllisyys pysyy voimissaan.

Melko paljon kirjoitettiin tarkastelujaksolla myös uutisia ja ennakkojuttuja. Uutisten suurin aihe oli piispanistuinkysymys, mutta joukkoon mahtui myös muita juttuja, joissa paikallinen yhteisöllisyys korostui. Uutisia kirjoitettiin lähinnä paikallisseurakunnan tapahtumista. Kirkkoa oli siis uutisissa esillä lähes poikkeuksetta paikallisseurakuntana. Tällä tarkoitan sitä, että uutisissa paikallisseurakuntaa käsiteltiin laitoksena, jossa tapahtuu asioita ja jonka tapahtumat ovat merkittäviä paikallisyhteisölle. Näyttäisikin siltä, että uutisissa paikallisseurakuntaa käsiteltiin yhtenä paikallisinstituutiona muiden joukossa.

Ennakkojutuissa korostui niin ikään paikallisseurakunnan alueellinen läheisyys. Ennakkojutuissa kirkon symbolista yhteisöllisyyttä pyrittiin tekemään toiminnalliseksi kertomalla seurakunnan eri tapahtumista ja niiden ajankohdista. Ennakkojutuissa korostui myös rituaalisuus, sillä juuri kirkon tapahtumat ovat niitä, joissa kirkon omat rituaalit tulevat parhaiten esiin. Ennakkojuttujen tyyli oli mainosmainen, mutta jutuista ilmeni selvästi, että kyse on hengellisistä tapahtumista.

Henkilöhaastatteluja oli joukossa määrällisesti vähän verrattuna uutisiin ja ennakkojuttuihin. Lapuan Sanomat ei siis ensisijaisesti käsittele evankelis-luterilaista kirkkoa henkilöiden kautta – piirre, joka poikkeaa valtakunnallisen median uskontoa käsittelevän journalismin trendeistä Suomessa. Toisaalta isoja ilmiöitä käsiteltäessä ei Lapuan Sanomissa oteta huomioon niiden laajuutta ja mutkikkuutta, vaan niistä kerrotaan

yksittäisinä ja irrallisina välähdyksinä. Lapuan Sanomien uskontoa ja kirkkoa käsittelevissä uutisissa korostuukin ennen kaikkea laajemmista yhteyksistä erillinen hetkellisyys. Hetkellisyys ja ilmiöiden kontekstittomuus vaivaavat, ainakin joidenkin mielestä, myös valtakunnallista uskontojournalismia, kuten toin luvussa 3 esiin.

Vaikka Lapuan Sanomat ei määrällisesti käsittele kirkkoa muutamien ihmisten kautta, on huomattava, että henkilöhaastatteluissa kirkkoa pääsevät edustamaan tietyt henkilöt. Henkilöhaastatteluissa edustajat ovat poikkeuksetta kirkon työntekijöitä yhtä juttua lukuunottamatta. Jutuissa kirkko esitetään työpaikkana ja kirkon tarjoama yhteisöllisyys ja kuvataan paikallinen yhteisöllisyys kirkon työntekijöiden näkökulmasta. Kiintoisa yksityiskohta henkilöhaastatteluissa oli se, että herännäisyys näkyi niissä vahvasti.

Reportaaseissa (ja muu-kategorian jutuissa) taas näkyi toinen lapualainen erityispiirre: rippikoululeirit. Molemmissa kategorioissa oli juttu Lapualla järjestettävistä rippikoululeireistä. Tästä voidaan päätellä, että paikallisen seurakunnan järjestämiä rippikoululeirejä pidetään tärkeinä paikallisen kirkon yhteisöllisyyden ylläpitäjinä. Puhuttaessa rippikoululeireistä huomataan, että paikallinen seurakunta (ja kirkko) ei itse asiassa ole vain Lapuan Tuomiokirkko, vaan myös muut kirkon hallinnassa olevat rakennukset. Kirkon yhteisöllisyys Lapualla ei siis rajoitu pelkkään kirkkorakennukseen ja kirkossa järjestettäviin tapahtumiin, vaan myös kirkon ulkopuolelle. Muu-kategoriassa korostui myös vahvasti kirkon rooli paikkakunnan yhtenäistäjänä ja yhteisöllisyyttä rakentavana instituutiona.

7. Yhteisöllisyys piispanistuinkirjoittelun tarinan käännteissä

Kartoitukseni Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa käsittelevästä kirjoittelusta piirsi jo vähintäänkin epäsuorasti kuvaa siitä, millaisena kirkon yhteisöllisyys Lapuan Sanomissa rakentuu ja miten lehti sitä omalla paikkakunnallaan välittää. Tässä luvussa syvennän tätä kuvaa tarkastelemalla, miten tutkimusjaksollani suurta huomiota saaneen piispanistuimen siirtämisen käsittely kehkeytyi tarinaksi. Erittelyni kohteena luvussa ovat kaikki piispanistuimen mahdollista siirtoa pois Lapualta koskeneet jutut Lapuan Sanomissa toukokuusta 2012 toukokuuhun 2013.

Tarkastelun taustaksi on syytä valottaa hieman kirkon hallintoa, jotta analysoimassani piispanistuinkysymyksessä esiintyvien henkilöiden asema kävisi selväksi. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on jaettu yhdeksään hiippakuntaan, jotka jakautuvat rovastikuntiin ja rovastikunnat puolestaan seurakuntiin. Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta kuuluu Lapuan hiippakuntaan, ja Lapualla sijaitsee hiippakunnan keskus, mikä tekee paikkakunnasta kirkollisesti merkittävän Etelä-Pohjanmaan alueella. Hiippakunnan hengellinen johtaja on seurakuntien ylin johtaja piispa. Piispan kanssa päätöksiä tekee tuomiokapituli. Hiippakunnan taloudesta ja toiminnasta päättää hiippakuntavaltuusto. Seurakuntaa johtaa kunkin seurakunnan kirkkoherra. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013c.)

Lapuan asema kirkollisena keskuksena joutui kyseenalaiseksi vuoden 2012 marraskuussa, kun lapualaisille selvisi, että piispanistuin saattaa siirtyä Lapualta toiselle paikkakunnalle. Aiheesta ryöpsähti Lapuan Sanomissa vilkas keskustelu: siitä tehtiin useita uutisia, ja se kuohutti mieliä Tästä puhutaan -mielipidepalstalla. Puheenvuoroille annettiin lehdessä paljon tilaa, ja aihetta käsiteltiin monesta näkökulmasta. Kaiken kaikkiaan aiheen näkyvyys Lapuan Sanomissa kielii, että asia oli monille paikkakuntalaisille erittäin tärkeä.

Piispanistuinkysymys oli lehdessä esillä vuoden 2012 marraskuusta vuoden 2013 huhtikuuhun. Tänä aikana aiheesta kirjoitettiin yhteensä 57 kertaa. Seuraava taulukko havainnollistaa, miten kirjoitukset jakautuvat po. aikana eri juttutyyppeihin (Taulukko 2). Loppuliitteestä löytyvät kaikki asiasta julkaistut jutut otsikko-, kirjoittaja- ja juttutyypitietoineen (Liite 2.)

Taulukko 2. Piispanistuimen siirtämistä käsittelevät kirjoitukset Lapuan Sanomissa aikavälillä marraskuu 2012 – huhtikuu 2013.

Juttutyyppi	Lukumäärä
Mielipidekirjoitus	34
Uutinen	17
Henkilöhaastattelu	2
Pääkirjoitus	3
Hartauskirjoitus	1
Juttuja yhteensä	57

Taulukosta näkyy, että piispanistuinkysymyksen käsittelyä hallitsivat määrällisesti mielipidekirjoitukset. Ne on koottu Lapuan Sanomissa omalle Tästä puhutaan -palstalleen. Palstalla on normaalisti 2–5 kirjoitusta erilaisista paikallisista aiheista neljän palstan levyisenä. Tästä puhutaan -palsta sijaitsee heti pääkirjoituksen vieressä, lehden toisella sivulla. Piispanistuimen siirtämistä Lapualta toiselle paikkakunnalle käsiteltiin mielipidepalstalla marraskuusta 2012 maaliskuuhun 2013 eli lähes koko piispanistuinkysymyksen käsittelyn ajan. Joissakin lehden numeroissa piispanistuimen siirtämistä käsiteltiin useammassa kirjoituksessa. Olen sisällyttänyt taulukkoon yksittäiset mielipidekirjoitukset. Kirjoittelu mielipidepalstalla alkoi rauhallisesti vuoden 2012 puolella, yltyi helmikuussa 2013 ja lopahti maaliskuussa 2013.

Uutiset, joita julkaistiin piispanistuimen siirtämisestä toiseksi eniten, joskin selvästi vähemmän kuin mielipidekirjoituksia, olivat joko kansijuttuja, sisäsivun juttuja tai pieniä uutisia siitä, miten asia etenee. Kaiken kaikkiaan piispanistuinkysymystä koskeva kirjoittelu Lapuan Sanomissa oli mielestäni sangen poikkeuksellista. Oman kokemukseni mukaan Lapuan Sanomat julkaisee harvoin mistään aiheesta niin monta juttua tietyllä rajatulla aikavälillä kuin se julkaisi tästä aiheesta. Toisekseen juttuihin sisältyi sekä toimittajien tekemiä uutisia että mielipidekirjoituksia. Monesti Lapuan Sanomien mielipidepalstalla saatetaan keskustella vilkkaastikin jostakin aiheesta, mutta lehti ei tartu tähän aiheeseen uutisosastollaan. Piispanistuimen mahdollinen siirto Lapualta toiselle paikkakunnalle kuitenkin herätti sekä toimittajien että mielipidekirjoittajien huomion.

Tarkastelen piispanistuimen siirtämistä Lapuan Sanomissa käsitelleitä juttuja seuraavassa aikajärjestyksessä, sillä näin hahmottuu havainnollisin kuva siitä, miten aiheen käsittely lehdessä kehkeytyi ja millaisia vaiheita kirjoitteluun sisältyi. Ponnistan tarkastelussa

löyhästi Aristoteleen tragedian määrittelystä eli kiinnitän huomiota ennen kaikkea piispanistuin­kysymyksen tarinalliseen rakentumiseen ja juoneen. Huomioin tarkastelussani myös sen, miten – ja millä tyyllillä – Lapuan Sanomissa herätetään piispanistuin­kysymyksen kautta erilaisia tunnetiloja.

Lapuan Sanomissa (ja Ylen uutisissa) julkaistujen juttujen perusteella piispanistuin­kysymyksen muodostava tapahtumasarja voidaan tiivistää yhdeksään eri vaiheeseen seuraavasti:

- 1) Lapualle kantautuu tieto, että Lapuan hiippakunta saatetaan lakkauttaa ja maakunnan hiippakuntakeskus siirtyä Seinäjoelle. Syynä siirrolle on Lapualla sijaitsevan piispalan eli piispan asuintalon homeongelma (Yle Uutiset Pohjanmaa 30.10.2012 ja Juttu 1).
- 2) Lapualaiset suuttuvat mahdollisesta hiippakunnan uudesta sijaintipaikasta (Jutut 2, 4, 5, 7 ja 8).
- 3) Lapuan kaupunki tarjoaa piispalle Lapualta uutta asuntoa (Jutut 9 ja 10).
- 4) Lapualaiset puuhaavat mielenilmausta hiippakunnan Lapualla säilymisen puolesta ja keräävät nimiä adressiin (Jutut 13, 14, 15, 18, 19).
- 5) Lapuan hiippakunnan tuomiokapituli äänestää sen puolesta, että hiippakunta siirtyisi Seinäjoelle (Juttu 21).
- 6) Lapualaiset pettyvät päätökseen ja kirjoittavat useita kirjoituksia Lapuan Sanomien mielipidepalstalle. Juttuja pettymyksestä kirjoitetaan myös uutisosastolla ja pääkirjoitussivulla (Jutut 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 52, 53, 54 ja 56).
- 7) Lapuan hiippakunnan hiippakuntavaltuusto äänestää sen puolesta, että hiippakunta jäisi Lapualle (Juttu 44).
- 8) Kirkkohallitus päättää, että hiippakunta jää Lapualle (Jutut 55 ja 57).
- 9) Piispalle ruvetaan etsimään uutta asuntoa (Juttu 57).

Tätä Lapuan Sanomien sivuilla rakentuvaa, erilaisia juonenkäänteitä sisältävää tarinaa tuottavat lehden toimitus, kiistaan osalliset henkilöt ja mielipidepalstalle kirjoittavat henkilöt. Tarinassa on vaikea erottaa yhtä varsinaista kertojanääntä, mutta Lapuan

Sanomien asema on tietysti erityinen sikäli, että tarina kehkeytyy sen julkisuustilassa. Päähenkilöitä tarinassa ovat piispa Simo Peura, hiippakuntadekaani Juha Muilu, tuomiorovasti Matti Salomäki ja kirkkoneuvoston jäsen Pentti Kangasluoma. Sivuhenkilöitä ovat lukuisat aiheen käsittelyyn osallistuvat keskustelijat, kuten Lapuan kaupungin edustajat ja mielipidepalstalle kirjoittavat henkilöt.

Analysoin piispanistuinkysymyksen juonellista kehkeytymistä erittelemällä kielellisiä valintoja, joiden avulla tarina rakentuu Lapuan Sanomien uutisissa, mielipidekirjoituksissa ja pääkirjoituksissa. Kielellisillä valinnoilla tarkoitan otsikointia ja tiettyjä sanavalintoja verbejä. Kiinnitän erityistä huomiota siihen, miten yhteisöllisyys – niin kirkon kuin paikallisyhteisönkin yhteisöllisyys – rakentuu kielellisissä valinnoissa sitä mukaa kun tarina etenee.

Käytän jatkossa aiheesta joko termiä piispanistuinkysymys tai tuomiokapitulikysymys, sillä piispanistuimen siirtämisessä toiselle paikkakunnalle on kyse myös tuomiokapitulin siirtymisestä ko. paikkakunnalle.

7.1 Lapuan hiippakunta uhan alla

Suunnitelma piispanistuimen siirtämiseksi Lapualta Seinäjoelle nousee esiin lokakuussa 2012. Asiasta ei uutisoitu ensimmäisenä Lapuan Sanomat vaan Yle Uutiset Pohjanmaa. Lokakuun 30. päivä myös Yleisradion verkkosivuilla julkaistussa jutussa kerrotaan, että tuomiokapituli saattaa siirtyä pois Lapualta, koska piispalassa on ollut sisäilmaongelmia ja piispa on joutunut jo kesällä muuttamaan uuteen asuntoon. Hiippakuntadekaani Juha Muilu kertoo jutussa, että Lapuan lisäksi ainoa realistinen vaihtoehto piispalalle on Seinäjoki.¹¹ Tässä on tarinan vahvasti lapualaiseen näkökulmaan kiinnittyvä lähtökohta, jonka varaan juoni alkaa rakentua. Lapualaisten kannalta kyseessä on uhka: Lapuan hiippakunta on mahdollisesti siirtymässä Seinäjoelle.

Piispanistuimen siirtämistä Lapualta Seinäjoelle voitaisiin tarkastella myös Marjatta Raution (1990) tapaan sosiaalisena konfliktina, jossa on useita eri vaiheita. Ensimmäisessä vaiheessa konfliktista tietää vain tietty joukko. Tätä vaihetta seuraa määrittelyvaihe, jossa ristiriita syvenee. Kolmas vaihe on se, kun konflikti siirtyy julkiseksi eli alkaa näkyä

¹¹ Yle Uutiset Pohjanmaa: Tuomiokapituli voi joutua pois Lapualta. Tuomo Rintamaa. 30.10.2012. http://yle.fi/uutiset/tuomiokapituli_voi_joutua_pois_lapualta/6356876

mediassa. Tilanteen kehkeytymisen kannalta on oleellista, milloin viestimet tulevat mukaan konfliktiin. Paikallislehden tapauksessa lehti voi viivyttää osallistumista, mikäli pelkää tietyn uutisen synnyttävän ristiriitoja yhteisössä. (Emt., 58–59.) Käsillä olevassa tapauksessa voidaan ajatella, että piispan sisäilmaongelmat olivat jo ennen Ylen uutista tietyn ryhmän tiedossa, mutta mediassa tästä aiheesta ei vielä puhuttu. Aihe ei toisin sanoen ollut vielä julkinen.

Kahden päivän kuluttua Ylen jutusta Lapuan Sanomissa julkaistaan lyhyt juttu otsikolla "Tuomiokapitulin sijaintikunta" (juttu 1). Signeeraamattomassa jutussa kerrotaan lyhyesti, että piispalassa on ilmennyt homeongelmia ja hiippakunnalle mietitään mahdollista uutta sijaintipaikkaa. Samana päivänä Lapuan Sanomissa on myös mielipidekirjoitus aiheesta. "Tuomiokapituli osasi taktikoida" -kirjoituksen (juttu 2) sävy on dramaattinen. Kirjoittaja Pentti Kangasluoma, joka on tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoneuvoston jäsen, puhuu muutama päivä sitten pudotetusta "uutispommista" ja olettaa kirjoituksessaan, että uusi istuin siirretään Seinäjoelle, vaikka periaatteessa hiippakunnassa olisi muitakin vaihtoehtoja piispanistuimen sijainnille. Seinäjokea korostamalla Kangasluoma tekee lukijoille epäsuorasti selväksi, että Seinäjoki on tilanteessa Lapuan vihollinen. Kangasluoma toisin sanoen turvautuu me–muut-asetelmaan, jolla hän pyrkii rakentamaan paikallista yhteisöllisyyttä lapualaisten keskuudessa. Tällaista yhteisöllisyyttä hän rakentaa myös vertaamalla piispanistuin kysymystä Väinö Linnan Tuntemattomaan sotilaaseen. "Yksi kerrallaan putoaa napit takista, todettiin Tuntemattomassa Saksan perääntyessä", Kangasluoma kirjoittaa. Sotimisen käyttö esimerkkinä tekee selväksi, että kyse on verisestä vastakkainasettelusta paikkakuntien välillä. Seinäjoki on Lapualle – entisaikojen kyläyhteisöjen tapaan – alueellisesti lähellä oleva muukalainen. Myös lukuisissa myöhemmissä, koko ajan samansävyisissä mielipidekirjoituksissaan Kangasluoma ottaa roolin lapualaisten ja lapualaisten me-yhteisöllisyyden rakentajana ja puolestapuhujana. Hänen tyyliinsä pysyy koko tarkastelujakson ajan varsin sotaishana ja dramaattisena.

Hiippakunnan paikanvaihdosta koskeva ensimmäinen varsinainen suuri uutinen julkaistaan Lapuan Sanomissa 8. marraskuuta. Se on toimittaja Leena Hjeltin kansijuttu "Lapuan hiippakunta uhan alla" (juttu 3). Jutussa on Vihtori Kosolan talon suunnasta otettu kuva Lapuan Tuomiokirkosta. Kuvan tarkoitus ilmenee epäsuorasti jutun ingressissä, jossa mainitaan, että mikäli tuomiokapituli muuttaa Seinäjoelle, Seinäjoen kirkosta, Lakeuden Rististä tulee tuomiokirkko. Itse jutussa kerrotaan, että mikäli hiippakuntakeskus siirtyy

Seinäjoelle, hiippakunnan nimi vaihtuu Seinäjoen hiippakunnaksi ja Lapua menettää tuomiokirkon arvonimen. Jutun sävy on informatiivinen ja siinä tuodaan lähinnä esiin, mitä eri vaiheita hiippakuntakysymyksessä on odotettavissa, ja kirkkoa käsitellään ennen muuta virkajärjestelmänä. Jutun otsikossa mainitaan kuitenkin pahaenteinen ja sotaisakin sana uhka. Juttuun on haastateltu hiippakuntadekaani Juha Muilua, jota myös Yle Uutiset Pohjanmaa haastatteli. Uutisoinnin osalta tarina siis lähtee liikkeelle lähinnä Muilun puheenvuoroilla.

Mielipidepalstalla marraskuun 13. päivänä paikallisen yhteisöllisyyden rakentaminen jatkuu vastakkainasettelulla Lapuan ja Seinäjoen välillä. Marianne Hietala esittää kirjoituksessaan "Juuri oikea paikka" (juttu 5), että "hometta pakkaa ilmaantua sinne ja tänne", ja sitä "kuuluu olleen Seinäjoellakin?" Hietala kirjoittaa, että Seinäjoki on kyllä "hyvä kaupunki", mutta Lapua on hengellisenä keskuksena ainutlaatuinen. Kirjoittaja siis käsittelee hiippakuntakysymystä ennen kaikkea hengellisenä kysymyksenä, vaikka sivuaakin piispan homeongelmaa. Huomattavan käytännöllinen näkökulma sitä vastoin on samana päivänä kirjoittavalla Heimo Rytkösellä, joka tuo "Tuomiokirkko on ja pysyy" -mielipiteessään (juttu 4) esiin, että Savonlinnassa hiippakunnan nimi on säilynyt entisellään, vaikka hiippakunta on lakkautettu ja vaihtunut Viipurin hiippakunnaksi jo 1900-luvun lopussa.

Lapuan Sanomien pääkirjoituksessa hiippakuntakysymykseen tartutaan vasta marraskuun 20. päivä. "Kunta ja kirkko, minne ne menee" -otsikon (juttu 6) alla toimittaja Mira Uusihauta-Koivu kirjoittaa, että kenenkään ei pitäisi elää rakennuksessa, jossa on homeongelma. Uusihauta-Koivu viittaa tällä myös Lapuan homeongelmaisiin kouluihin. Tuomiokapitulin paikkaa hän sivuaa vasta kirjoituksen lopussa. Myös Uusihauta-Koivun näkökulma asiaan on käytännöllinen, ja hän pitäytyy piispan homeongelmassa.

Marraskuun 27. päivä mielipidekirjoituksessa "Lapua, hiippakunnan keskus" (juttu 7) Hirvensalmella asuva eläkeläinen Jukka Lehtinen penää suoraan piispa Simo Peuralta mielipidettä piispanistuimen siirtämiseen. Lehtinenkin kannattaa istuimen säilyttämistä Lapualla. Peuran kantaa kyselee Tästä puhutaan -palstalla joulukuun 4. päivä myös Pentti Kangasluoma kirjoituksessa "Piispa Simo Peura, mikä on kantanne" (juttu 8). Kirjoituksissa siis vaaditaan esiin henkilöä, joka ei ole vielä itse esiintynyt tarinassa. Kirjoitukset rakentavatkin tarinaan odotusmomenttia: jossakin vaiheessa piispa tulee mukaan tarinaan. Tässä vaiheessa on vielä epäselvää, onko Peura ystävä vai vihollinen, "meitä vai muita", koska hänen kantaansa hiippakunnan siirtosuunnitelmaan ei tiedetä.

Mielipidekirjoittajista poiketen ja näiden vaatimuksista huolimatta Lapuan Sanomien uutisosasto ei kysy piispan kantaa vaan jatkaa hiippakuntakysymyksen avaamista kertomalla homeongelmista. Lehden oma lähtökohta on siis melko käytännöllinen. Joulukuun 18. päivä Leena Hjelt kirjoittaa "Ylängön taloa tarjotaan piispalaksi" –uutisessa (juttu 9), että piispala on asumiskiellossa ja Lapuan kaupunki tarjoaa piispalle uutta taloa. Juttuun on haastateltu Lapuan kaupunginhallituksen puheenjohtajaa Panu Lahdensuota ja hiippakuntadekaani Juha Muilua. Jutussa kerrotaan, että kaupungin edustajat ovat keskustelleet Muilun kanssa, mitkä kaupungin kiinteistöt sopisivat uudeksi piispalaksi. Jutusta ilmenee siis Lapuan kaupungin haluavan, että hiippakunta jää Lapualle eli kunnan edustajat osoittautuvat "meiksi". Yllättävää jutussa on, että Muilu kertoo, että hiippakunnan sijoituspaikka ei ole kiinni kiinteistöstä, vaan "asiaa pohditaan toiminnallisista lähtökohdista". Uutisessa ei kuitenkaan tartuta tähän Muilun kantaan, vaan jatketaan kertomalla, millaisia asumisvaihtoehtoja piispalla olisi tulevaisuudessa Lapualla. Lisäksi tuodaan esiin, että Lapua "taisteli" hiippakunnan paikasta Seinäjoen kanssa myös vuosina 1955–56. Käytössä on siis jälleen sotaisa termistö ja yhteisöllisyyttä rakennetaan ottamalla esiin vihollinen eli Seinäjoki.

Lapuan kaupunginvaltuusto ja kaupunginhallitus ottavat kantaa piispanistuimen siirtämiseen myös Lapuan Sanomien mielipidepalstalla. Joulukuun 20. päivä valtuuston puheenjohtaja Pekka Hella ja hallituksen puheenjohtaja Panu Lahdensuo kirjoittavat mielipidepalstalla otsikolla "Lapua valmis tekemään parhaansa" (juttu 10), että aiemmat kannanotot mielipidepalstalla ovat olleet varsin tunteellisia. Kaupungin strategiassa korostetaan heidän mukaansa sitä, että Lapua on kirkollinen ja hengellinen keskus. Hella ja Lahdensuo kertovat tekevänsä "parhaansa", jotta piispanistuin jää Lapualle, mutta eivät ota vahvaa kantaa siirtämisen puolesta tai sitä vastaan. Muutoin joulukuun loppu, ehkä paljolti joulunpyhien vuoksi, on piispanistuin kysymyksessä hiljainen.

Tarinan lähtökohta on siis uhka: hiippakunta saatetaan siirtää Seinäjoelle, joten naapurikaupungista tulee Lapualle vihollinen heti tarinan alussa. Ulkoa tuleva uhka ikään kuin pakottaa lapualaiset rakentamaan paikallista yhteisöllisyyttä, jota rakennetaan mielipidekirjoituksissa sotaisilla kielikuvilla ja tuottamalla vastakkainasettelua Lapuan ja Seinäjoen välillä. Kirjoituksista ilmenee, että Lapuan ja Seinäjoen vastakkainasetteluun liittyy Lapuan kannalta aiemmin sattuneita tapahtumia, jotka ovat muovanneet suhdetta tietynlaiseksi. Tämän huomaa myös siitä, että keskustelu mielipidekirjoituksissa on tunteellista, vaikka tarinassa ei ole tapahtunut vielä mitään merkittävää.

Tarinan alussa on huomattava ero sen välillä, millaista kieltä mielipidekirjoituksissa käytetään verrattuna lehden uutisointiin ja pääkirjoituskirjoitteluun. Jälkimmäiset ovat selvästi varovaisempia kuin mielipidekirjoitukset. Niiden kielelliset valinnat ovat neutraaleja, ja pääkirjoituksessa piispanistuinkysymys ohitetaan nopeasti. Tarinan alkua voisi kuvailla ikään kuin vaaran enteilyksi ja sodan odotteluksi. Vaihtoehdot tarinan kehittymiselle, osa henkilöistä ja alkuasetelma Lapuan ja Seinäjoen välillä on esitelty. Aalun perusteella tarinaan kytkeytyvät ainakin piispanistuinkysymyksestä ensimmäistä kertaa julkisuudessa puhunut hiippakuntadekaani Juha Muilu, vielä piilossa pysyttelevä Lapuan hiippakunnan piispa Simo Peura, mielipidepalstalle kirjoittava, kirkkoneuvoston jäsen Pentti Kangasluoma ja Lapuan kaupunginvaltuuston jäsenet. Lapuan Sanomien toimitusväkeä ei varsinaisesti voi nimittää tarinan henkilöiksi, sillä he tarjoavat tarinalle julkisen tilan ja johdattelevat tarinaa, mutta eivät varsinaisesti itse esiinny siinä.

7.2 Pelko hiippakunnan siirrosta johtaa yhteisöllisyyden pauhuun

Vuoden 2013 puolella piispanistuinkysymys nousee Lapuan Sanomissa esille vasta tammikuun 15. päivä kahdessa Leena Hjeltin jutussa. Ne yhdessä ovat tarinan ensimmäinen käänne. Ensimmäinen Hjeltin juttu on kansijuttu "Tuomiokapitulin paikasta äänestettäneen helmikuussa" (juttu 11). Jutussa kerrotaan toteavaan tyyliin, että hiippakuntavaltuusto äänestää tuomiokapitulin paikasta helmikuun puolessavälissä. Lehti toisin sanoen jatkaa asian journalistista käsittelyä informatiivisella linjalla. Tässä vaiheessa tarinaan tulee mukaan uusia henkilöitä. Juttuun on haastateltu hiippakuntavaltuuston maallikkojäsentä Marjaana Kuntsia. Hän arvioi äänestyksen mahdollista tulosta, mutta maltillisesti.

Toinen juttu on sisäsivulla ja poikkeaa sävyltään kansijutusta. "Tuomiokapituli hiertää naapurien välejä" -juttuun (juttu 12) on haastateltu kaupunginhallituksen tuoretta puheenjohtajaa Pekka Hellaa ja kaupunginvaltuuston puheenjohtajaa Kai Pöntistä. Juttu alkaa Pöntisen varsin tunnekylläisellä sitaatilla: "Tuomiokapituli on lapualaisilla syvässä sydämessä ja suuri osa identiteettiä." Hella puolestaan muistuttaa, että Lapuan vahvistaminen on kirjattu kaupungin strategiaan. Jutun pääpaino on kuntaliitospohdinnassa, johon tuomiokapituliasia on liitetty. Lapua nimittäin pohti tuolloin (ja pohtii edelleen keväällä 2014), mihin kuntaan se liittyisi tulevaisuudessa. Ilmeisimpiä vaihtoehtoja ovat Kauhava ja Seinäjoki, mutta jutussa tuodaan esiin, että tuomiokapituliasia oli "viimeinen pisara" ja että Seinäjoen kanssa "naimakauppojen mahdollisuutta" ei ruveta edes selvittämään. Piispanistuinkysymys siis liitetään tässä jutussa suurempiin kehyksiin, kuntaliitosselvityksiin ja mahdollisiin muutoksiin, joita kuntaliitoksesta saattaa koitua.

Samalla tarina saa lisää sävyjä, sillä jutussa valotetaan Seinäjoen ja Lapuan suhteen taustoja, ja esitetään piispanistuinkysymys yhtenä osana paikkakuntien jännitteistä suhdetta. Seinäjoesta rakennetaan jälleen kuvaa vihollisena hahmotellen me–muut-asetelmaa useilla esimerkeillä. Sotatermistön sijasta käytössä ovat toisenlaiset kielikuvat, kun Pöntinen sanoo jutussa, että "rakkaus on kaksipuolista". Lapuan ja Seinäjoen välit rinnastetaan tässä siis rakkaussuhteeseen, jota Lapua on vastakaikua saamatta yrittänyt rakentaa. Haastateltavat tuottavat paikallista yhteisöllisyyttä Seinäjokea muukalaistamalla ja vetoamalla ennakkoluuloihin. He herättelevät lapualaisissa myös tunteita siitä, että Lapua olisi piispanistuinkysymyksessä altavastaja, jota Seinäjoki on yrittänyt jo vuosia sortaa.

Tammikuussa 2013 piispanistuimesta kirjoittaa mielipidepalstalle vain Pentti Kangasluoma. Ensimmäisessä kirjoituksessaan "Teesis Lapuan hiippakunnan puolesta kirkon oveen" (juttu 13) 17. päivä tammikuuta hän viittaa helmikuussa pidettävään hiippakuntaneuvoston kokoukseen ja kertoo kirkkoneuvoston jäsenen ominaisuudessa, että monet paikalliset kirkolliset yhteisöt ovat siirtämistä vastaan. Kangasluoma rakentaa näin yhteisöllisyyttä puhumalla omalla nimellään muiden puolesta. Hän kirjoittaa myös, että "kirkkobyrokraatit" haluavat käyttää Lapuaa "keppihevosenä". Kirjoitus alkaa asiallisesti, mutta muuttuu sävyltään dramaattiseksi. Tässä ja kahdessa muussa tammikuussa julkaistussa kirjoituksessa, joiden otsikot ovat "Hiippakunnan puolesta lisää nimiä" (juttu 15) ja "Seurakuntanuoret, tehkää historiaa" (juttu 19) Kangasluoma kehottaa lapualaisia naulaamaan – Martti Lutherin tapaan – Lapuan Tuomiokirkon oveen teesejä säilyttämisen puolesta. Kangasluoma haluaa myös, että säilyttämisen puolesta järjestetään virrenveisuutapahtuma, jotta kaikki entiset lapualaiset, "joiden sukhauta on Simpsiöllä", voivat tulla veisaamaan piispanistuimen puolesta. Simpsiöllä Kangasluoma viittaa Lapuan hautausmaahan, joka sijaitsee Simpsiön kukkulan juuressa. Tässä kirjoittaja siis vetoaa paikallisen yhteisöllisyyden rakentamiseksi jo myös Lapuan ulkopuolella asuviin, ei pelkästään nykyisiin lapualaisiin. Kangasluoma kirjoittaa myös, että piispanistuimen säilyttämiseksi on seurakunnan Facebook-sivuilla adressi ja kehottaa kaikkia kirjoittamaan sinne nimensä. Hän puhuttelee lapualaisia ikään kuin yhtenä yhtenäisenä joukkona: "Aarlan kahviporukka, ylös, ulos, ja askeleet kohti seurakuntataloa. Joka ukko, ja akka liikkeelle, nuoret, vanhat, sinkut ja avioparit, uskovat ja uskossa horjuvat. Tämä on meidän kaikkien asia." Aarlalla Kangasluoma viittaa Lapuan keskustassa sijaitsevaan kahvila-leipomoon.

Kuten edellä totesin, Kangasluoma rakentaa Lapuan Sanomien tilassa varsin hanakasti paikallista yhteisöllisyyttä käyttäen tässä useita eri keinoja. Ensinnäkin, hän luettelee

nimeltä eri ryhmiä, joiden tulisi laittaa nimensä adressiin. Kirjoituksesta voi aistia, että adressiin osallistuminen on jonkinlainen velvollisuus; aivan kuten yhteisössä ylipäättään jäsenillä on velvollisuuksia. Kyse on yrityksestä tuottaa paikallismediassa symbolista yhteisöllisyyttä. Kangasluoma asettuu kaikkien lapualaisten puolestapuhujaksi, joka sitkeästi tähdentää ja toistaa piispanistuinasian tärkeyttä. Samalla hän kehottaa lapualaisia myös konkreettisiin toimiin, jotta symbolinen yhteisöllisyys konkretisoituisi toimintana.

Tammikuun 22. päivä Lapuan Sanomat otsikoi uutisjuttunsa "Jo yli 1200 ihmistä tukemassa hiippakunnan säilymistä Lapualla" (juttu 14) viitaten näin adressin allekirjoittaneiden määrään. Jutussa kerrotaan, että adressi luovutetaan sunnuntaina hiippakunnan jäsenille tuomiokirkon edessä ja samalla veisataan virsi. Jutussa tuodaan myös esiin, että Lapuan tuomiorovasti Matti Salomäki on kirjoittanut adressin ensimmäisenä. Jutun yhteyteen on painettu adressissa oleva vetoomusteksti. Tämän jutun kirjoittajaksi on merkitty Lapuan Sanomat, ei ketään toimittajaa erityisesti. Uutinen tekee näkyväksi, että symbolinen yhteisöllisyys on Lapualla muuttunut toiminnalliseksi yhteisöllisyydeksi. Tässä jutussa myös Salomäki astuu mukaan tarinaan, ja hän on selvästi yksi "meistä".

Tammikuun 24. päivä Leena Hjelt kirjoittaa jutussa "Lapualta tarjous tuomiokapitulille" (juttu 16), että Lapualta on tullut tarjouksia, minne uuden piispan voisi siirtää. Jutussa käsitellään eri rakennuksia ja niiden sopivuutta piispalaksi. Jutun kainalossa valotetaan hieman tuomiokapituliasian historiaa ja sitä, mitkä asiat puoltavat Lapuaa sijoituspaikkana, mitkä Seinäjokea. Jutussa ei puhu kukaan tarinan henkilöistä, vaan se lähinnä taustoittaa tilannetta ja vie tarinaa eteenpäin.

Uutisointi jatkuu 29. päivä tammikuuta kahdella Mirja Mattilan kirjoittamalla jutulla, joista molemmissa rakennetaan yhteisöllisyyttä lapualaisten kesken. Kansijuttuun otsikolla "Lapua on oikea hiippakunnan keskus" (juttu 17) on haastateltu seurakunnan ja kaupungin luottamushenkilöitä adressin luovuttamisen jälkeen. Jutussa kerrotaan, että luottamushenkilöt "puhaltavat yhteen hiileen", pysyvät "yhteisen asian takana", eivätkä takerru "lillukanvarsiin". Yhteisöllisyyden korostaminen saa myös hengellisiä mittasuhteita. Tuomiorovasti Matti Salomäki puhuu jutussa "siunauksen pyytämisestä", ja luottamushenkilö Ulla-Maija Saikkonen-Mahne kertoo toivovansa "hartaasti", että piispanistuin säilyisi Lapualla. "Missä muualla kirkkoväki veisaisi avaran taivaan alla asiansa puolesta", Saikkonen-Mahne kysyy. Sisäsivun "Adressissa sunnuntaina 3364 nimeä" -jutussa (juttu 18) puolestaan kerrotaan, että adressiin on kerätty jo yli 3000 nimeä.

Jutun kainalojutussa valotetaan piispansauvan merkitystä, eli mukaan on otettu kirkon pyhä symboli.

Näissä jutuissa on sekä havainnollisesti esillä tietynlainen yhteisöllisyys että havainnollistuvat keinot, joilla asianosaiset yhteisöllisyyttä Lapuan Sanomissa rakentavat. Salomäki vetoaa kirkon hengelliseen rooliin, jota kirjoittelussa ei tähän mennessä ole paljoakaan sivuttu. Saikkonen-Mahne taas vetoaa avaraan taivaaseen eli Etelä-Pohjanmaalle tyypilliseen peltomaisemaan antaen ymmärtää, että jumalan henki olisi peltomaisemassa jollain tapaa enemmän läsnä kuin muussa ympäristössä ja että hiippakunnan sijaintipaikka ratkaisisi sen, missä ihmiset veisaavat. Salonen-Mahne toisin sanoen pyrkii tuottamaan yhteisöllisyyttä myös viittaamalla paikalliseen historiaan eli siihen, että ihmiset ovat veisanneet esimerkiksi peltoseuroissa, joita edelleen pidetään Lapualla. Tähän kommenttiin sisältyy samalla ajatus, että muilla paikkakunnilla ei olisi oikeutta vastaavaan yhteisöllisyyteen. Esimerkiksi Seinäjoen peltomaisema on kuitenkin melko samanlainen kuin peltomaisema Lapualla.

Tammikuun 29. päivä ilmestyy myös Leena Hjeltin pääkirjoitus "Kolmeatuhatta kannanottoa vaikea ohittaa" (juttu 20) Kirjoituksessa käydään läpi piispanistuimen siirtämisen vaiheita ja valotetaan erilaisia näkökulmia aiheeseen. Jutun kärkenä on lapualaisten allekirjoittama adressi, jonka toivotaan vaikuttavan positiivisesti siihen, että kapituli saisi jäädä Lapualle. Pääkirjoitus tavallaan kokoaa yhteen aikaisemmat kirjoitukset aiheesta, mutta ei ota jyrkkää kantaa asiaan. Kirjoituksessa tosin ihmetellään, mitkä ovat niitä "toiminnallisia perusteita", joiden vuoksi piispanistuin halutaan siirtää Lapualta Seinäjoelle.

Viimeinen tammikuun uutinen on 31. päiväältä, ja se on otsikoitu "Tuomiokapituli esittää siirtymistä Seinäjoelle" (juttu 21). Tämä juttu on tarinan toinen käännekohta, sillä uutisessa kerrotaan, että tuomiokapituli esittää hiippakunnan siirtymistä Seinäjoelle äänin 6–1. Käännekohta uutinen on siksikin, että juttuun on haastateltu piispa Simo Peuraa, joka käyttää nyt Lapuan Sanomissa ensimmäistä kertaa ääntä hiippakunta-asiassa. Peura sanoo, että vaikean päätöksen takana olivat "toiminnalliset perusteet", joka on sama argumentti, jolla hiippakuntadekaani Juha Muilu perusteli muutosta ensimmäisessä Yle Uutisten jutussa. Toiminnallisilla perusteilla Peura viittaa Seinäjoen asemaan Etelä-Pohjanmaan maakuntakeskuksena, jossa sijaitsevat kaikki tärkeimmät virastot. Piispa siis käsittelee hiippakuntakysymystä hyvin käytännöllisistä lähtökohdista. Hän ei puhu esimerkiksi Lapuan hengellisestä perinnöstä tai kristinuskon merkityksestä vaan suhtautuu kirkkoon

rakennuksena ja hiippakunnan työhön koko hiippakunta-alueen kattavana työnä. Peura ei myöskään ota kantaa paikalliseen yhteisöllisyyteen. Jutussa kerrotaan myös, että asia etenee hiippakuntavaltuustoon ja mahdollisesta siirtymisestä päättää lopulta kirkolliskokous. Tästä jutusta selviää, että Peura ei ole samaa mieltä kuin lapualaiset, mutta hän on samaa mieltä kuin Juha Muilu. Näin käy ilmi, että hän ja hiippakuntavaltuusto ovat lapualaisten vihollisia, "meitä" vastaan olevia "muita". Samalla tarinaan rakentuu uusi odotusmomentti: kirkolliskokouksen päätös, jossa päätetään hiippakunnan sijaintipaikasta tulevaisuudessa.

Tarinan toisessa vaiheessa paikallisen yhteisöllisyyden rakentaminen Lapuan Sanomien sivuilla saa siis uusia piirteitä. Seinäjoen maine vihollisena tulee entistä selemmäksi. Yhteisöllisyyden rakentamisesta tulee ärhäkämpää ja sen rakentamiseen käytetään monenlaisia keinoja ja monenlaista kieltä. Sotaisasta termistöstä siirrytään mielipidekirjoituksissa rakkauteen ja luopumiseen viittaavaan sanastoon. Yhteisöllisyyden korostamiseksi kirjoittelussa korostuvat myös hengellisyyteen viittaavat seikat: Lapuasta puhutaan hengellisenä keskuksena ja tuomiokapitulista paikkana lapualaisten sydämessä. Sanotaan jopa, että jumalan henki lepää peltomaisemassa. Toisessa vaiheessa yhteisöllisyyteen liittyy myös velvollisuuksia: lapualaisia kehoitetaan kirjoittamaan nimensä adressiin ja naulaan teesejä Lapuan Tuomiokirkon oveen. Tarinaan tulee myös uusi henkilö Matti Salomäki, joka asettuu paikallismediassa piispanistuimen siirtoa vastustavien lapualaisten puolelle. Toisessa vaiheessa ilmenee, että hiippakunnan paikasta äänestetään seuraavassa kuussa.

Tarinan toisessa vaiheessa alkaa hahmottua myös Lapuan Sanomien toimituksen rooli tarinassa. Toimittajat näyttävät jäävän selvästi taka-alalle verrattuna mielipidepalstan kirjoittajiin. Toimittajat kyllä vievät tarinaa eteenpäin, mutta kirjoitusten tyyli on neutraali. Tosin näissäkin kirjoituksissa paikallinen yhteisöllisyys on esillä haastateltavien puheenvuoroissa. Lapuan Sanomat lehtenä kuitenkin pysyttelee tarinassa lähinnä ulkopuolisena kertojana.

7.3 Konfliktin syvetessä äänenpainot kovenevat

Helmikuussa piispanistuin kysymys suorastaan vyöryy Lapuan Sanomien sivuille sekä lehden journalistisissa jutuissa että mielipidepalstalla. Juttuja kirjoitetaan helmikuussa yhteensä 28. Näistä suurin osa (20) on mielipidekirjoituksia. Uutisia aiheesta kirjoitetaan helmikuussa neljä, henkilöjuttuja kaksi, hartauskirjoituksia yksi ja pääkirjoituksia yksi.

Helmikuun ensimmäinen juttu on kirjoitettu 5. päivä (juttu 22). Jutusta ilmenee, että tuomiokapituli on äänestänyt hiippakunnan sijaintipaikasta ja voittajaksi on ilmennyt Seinäjoki eli tarinassa tapahtuu toinen käänne. Juttu on Leena Hjeltin kansijuttu tuomiorovasti Matti Salomäestä, joka oli ainut tuomiokapitulin siirtoa vastustanut tuomiokapitulin jäsen. Salomäestä tulee tarinan merkittävä henkilö, joka asettuu mediassa vahvasti lapualaisten puolelle. Jutun otsikko "Irtirepiminen jättäisi syviä haavoja" on pantu dramaattisesti lainausmerkkeihin, joten se on luultavasti Salomäen omia sanomisia. Otsikko virittää ajattelemaan haavat joko konkreettisina haavoina tai sitten symbolisessa mielessä. Kyseessä henkilöhaastattelu, jossa kuullaan vain Salomäkeä. Haastateltava kertoo, että piispanistuinkysymys on herättänyt voimakkaita tunteita, "järkytystä" ja "pettymystä". Hän viittaa adressin nimien määrään ja on sitä mieltä, että perustelut tuomiokapitulin siirrolle eivät ole riittäviä. Hän ehdottaa myös, että piispa muuttaisi Seinäjoelle, mutta hiippakunta pysyisi Lapualla. Salomäki sivuaa myös kirkon asemaa nyky-yhteiskunnassa todeten, että kirkon tulisi edustaa "pysyvyyttä".

Salomäen haastattelu on kiintoisa siksi, että siinä puhutaan ensimmäistä kertaa julkilausutusti kirkon tuottamasta yhteisöllisyydestä ja viitataan myöhäismodernin yhteiskunnan kirkolle tuomiin haasteisiin. Salomäen kommenttien perusteella hiippakunnan siirtäminen Lapualta horjuttaisi kirkon asemaa. Tuomiorovastin haastattelussa nousee esiin myös ajatus, että individualismin lisääntyminen heikentää yleistä moraalia ja konsensusta, ja että evankelis-luterilaisen kirkon tuottama yhteisöllisyys ylipäättään on jotakin, mitä tulisi tavoitella. Jutun kiintoisin asia tulee vasta lopussa, kun kerrotaan että maakuntalehti Keskisuomalainen väläyttännyt pääkirjoituksessaan, että hiippakuntakeskuksen tulisi siirtyä Jyväskylään. Salomäki kommentoi tähän sangen kiinnostavasti, että pääkirjoituksesta voidaan päätellä, että myös Jyväskylä tukee Lapuaa.

Samaan Lapuan Sanomien helmikuun 5. päivän numeroon on haastateltu myös Simo Peuraa, joka hänkin viittaa laajemmin evankelis-luterilaisen kirkon asemaan Suomessa. Tämänkin jutun (juttu 23) tekijä on Leena Hjelt, ja siinä käytetään Lapuan Sanomissa harvoin näkyvää kysymys–vastaus-tekniikkaa. Jutussa on ehkä haettu journalistista tasapuolisuutta. Jutun otsikko on "Piispa ymmärtää lapualaisten pettymyksen", ja jutussa Peura kertoo, että Seinäjoki on hiippakunnalle Lapuaa parempi paikka etenkin kulkuyhteyksiensä takia. Peura nostaa esiin myös muuttoliikkeen: väki lähtee maaseudulta kohti maakuntakeskuksia. Hän toteaa kuitenkin, että Lapuan väkiluku on kasvussa, mutta viittaa muihin Etelä-Pohjanmaan muuttotappiollisiin kuntiin. Peura sivuaa jutussa myös

kirkon roolia laajemmin koko suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Hänen mukaansa "vieraantuminen" kirkosta on voimakkainta nimenomaan isoissa keskuksissa, jollaiseksi hän laskee myös Seinäjoen. Peura kiistää, että mikäli hiippakunta siirtyisi Seinäjoelle, maaseutua oltaisiin "hylkäämässä". Hän kertoo lisäksi, että adressi otettiin huomioon päätöstä tehtäessä. Juttu on kautta linjan melko asiallinen, ja Peuran oma korrekti tyyli lähentelee paikoin jopa virkamieskieltä. Hän puhuu "resursseista", "verkostoista", "kokonaisarviosta" ja "arkitodellisuudesta". Jutun kainalossa tuodaan esiin, että kaupungin tarjouksia vaihtoehtoisista asunnoista piispalle ei käsitelty tuomiokapitulin kollegiossa. Lisäksi kainalossa kerrotaan, miten juttu etenee tästä eteenpäin. Samassa lehdessä on myös pieni, muutaman rivin erillinen juttu (juttu 24) siitä, että tuomiokapitulin siirtoa käsittelevässä adressissa on jo yli 4000 nimeä.

Salomäen ja Peuran henkilöhaastatteluissa nousevat havainnollisesti esiin heidän erilaiset tapansa puhutella Lapuan Sanomien lukijoita. Salomäki käyttää hyvinkin tunteikkaita sanavalintoja ja viittaa myös hengellisiin periaatteisiin, kun taas Peura pysyy kuivakoissa ilmaisuissa eikä koskettele hengellisiä kysymyksiä. Molemmissa jutuissa puhutaan kuitenkin hylkäämisestä, irti repimisestä ja pettymyksestä, jotka viittaavat siihen, että aiheeseen liittyy jonkinlainen tunnesuhde, jota nyt määritellään uudestaan.

Helmikuussa piispanistuin kysymys keräsi sankan joukon kirjoittajia Lapuan Sanomien mielipidepalstalle, ja aihetta käsiteltiin myös Viikon varrelle -palstalla. Helmikuun 5. päivänä hirvensalmelainen Jukka Lehtinen kirjoittaa mielipidepalstalla "Simo Peuralle" -otsikolla (juttu 26) uudestaan piispalle, jolta aiemmin samalla palstalla pyysi kannanottoa piispanistuin asiaan. Lehtinen kirjoittaa "häpeävänsä" Peuran päätöstä ja lähettävänsä tälle "hamekankaan". Hamekankaan lähettäminen on perinteinen symbolinen ele, jolla viitataan sanansa häpeällisesti syöneeseen henkilöön.

Samana päivänä eli 5. helmikuuta eläkkeelle jäänyt tuomiorovasti Juha Ikola, (jonka eläkkeellejäämisjuhlia seurattiin Lapuan Sanomissa tutkimusjaksolla) taas pohtii "Onko tuomiokapituli liian pieni Lapualla?" -mielipidekirjoituksessaan (juttu 25) syitä, joiden takia piispanistuin halutaan siirtää Seinäjoelle. Ikola kirjoittaa, että siirtämistä perustellaan muun muassa rekrytoinnin helpottumisella ja kysyy, onko rekrytoinnissa ollut tähän mennessä Lapualla ongelmia ja onko henkilöstö ollut epäpätevää. Tällä hän viittaa kaiketi omaankin uraansa Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan rovastina. Ikola on ensimmäinen henkilö, joka ottaa lehden sivuilla esiin Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan sisäisen työnjaon.

Anni Kattelus puolestaan esittää mielipidepalstan kirjoituksessaan, että julkisuudessa on annettu väärä kuva siitä, että kaikki tuomiokapitulin rakennukset olisivat "mädäntyneet". "Voiko olla totta?" -otsikolla Kattelus kirjoittaa, että tuomiokapitulin yhteyteen on vasta muutama vuosi sitten rakennettu kaksi miljoonaa maksanut siipirakennus, ja tuomiokapitulin istuntosali on "yhä voimissaan" (juttu 27). Hän kertoo myös työskennelleensä Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulissa "kymmeniä vuosia". Kattelus on puolestaan ensimmäinen, joka ottaa esiin median roolin piispanistuinkysymyksessä. Lisäksi hän palaa homeongelmaan, jonka käsittely oli ensimmäisten aiheesta kirjoitettujen juttujen myötä tauonnut.

Helmikuun 7. päivä Tästä puhutaan -palsta koostuu pelkistä piispanistuimen siirtämistä käsittelevistä kirjoituksista. Vesa Rantala kirjoittaa otsikolla "Kapituli tuomitsi Lapuan" (juttu 28), että Lapua on saanut "tylyn tuomion" työympäristönä ja syyttää kirkkoa siitä, että tämä juoksee "numeroilla ilmoitettavan suureen" perässä, eikä ymmärrä uskon "symboliarvoja", joita Lapualla paikkakuntana on. Yhteisöllisyyttä rakennetaan kirjoituksessa varsin rankoin sanankääntein. Rantala väittää, että "piispa ja asessorit muiluttavat itsensä Seinäjoelle." Rantala viittaa siis Lapuan liikkeen tekemiin kyydityksiin, ja piispalla ja asessoreilla hän viittaa Simo Peuraan ja Juha Muiluun. Hän siis käyttää 1930-luvun tapahtua metaforisesti ehdottaen, että nytkin koko muu Suomi on Lapuaa vastaan ja jos näin on, Lapua ryhtyy toimenpiteisiin. Lisäksi Rantala ottaa esiin uskon symboliarvot, joilla hän viitanne Lapuan pitkään hengelliseen historiaan.

Kalervo Kuikka puolestaan keskittyy kirjoituksessaan "Jotain tiedän minäkin" (juttu 29) pohtimaan siirron käytännöllisiä syitä. Hän kertoo työskennelleensä aikoinaan Lapualla ja kertoo, että perustelut siirtää piispanistuin Seinäjoelle liikenteellisiin syihin vedoten, ovat "halpahintaista pilaa". Kaksi lyhyttä mielipidepalstan kirjoitusta (jutut 30 ja 31) puolestaan keskittyvät kritisoimaan piispa Simo Peuraa sangen kovasanaisesti. Katri ja Paavo Ruotsalaisen kirjoituksessa "Tyrmäämme ja tykkäämme" kirjoittajat "tyrmäävät" Peuran "sanahelinän" ja toisessa kirjoituksessa "Herättäjä-Yhdistykselle" nimimerkki "Joukko herännäishenkisiä" ehdottaa, että tuleville Herättäjäjuhlille kutsuttaisiin puhumaan "Lapualla tykänneet olla piispat". Peuraa herännäishenkiset eivät "kaipaa", vaan tämä voi mennä "Lakeuden Ristiin akustiikkaa harjoittelemaan". Peuran arvostelemisen lisäksi kirjoituksessa otetaan siis jälleen esiin Seinäjoki, ja viitataan hieman katkeraankin sävyyn Seinäjoen kirkkoon Lakeuden Ristiin. Jälleen tulee esiin herännäisyys ja sen edustama yhteisöllisyys. Tässä vaiheessa monista kirjoituksista paistaa läpi myös se, miten joitain

yhteisön jäseniä suljetaan yhteisön ulkopuolelle. Tässä tapauksessa piispa Simo Peura halutaan jättää yhteisön ulkopuolelle.

Herännäishenkisten kirjoitukseen vastaa Lapuan Sanomien seuraavassa numerossa Herättäjäyhdistyksen toiminnanjohtaja Simo Juntunen, joka toivoo "rakentavia näkökulmia", sillä Herättäjäyhdistyksen yhteistyö kaikkien piispojen ja tuomiokapitulin kanssa on sujunut "hyvin" (juttu 36). Juntunen toisin sanoen erottaa Herättäjäyhdistyksen piispanistuinkysymyksestä, vaikka herännäishenkisiksi itseään kutsuvat eivät Peuraa Herättäjäjuhlien seurapuhujaksi kelpuuttaisikaan. Konfliktin syvetessä juttuun tuodaan siis myös Lapuan herännäinen tausta ja nykyasema. "Joukko herännäishenkisiä" pyrki omassa mielipidekirjoituksessaan sulkemaan Peuran oman yhteisöllisyytensä ulkopuolelle, mutta Juntunen tyrmää tämän pyrkimyksen.

Kirkkorakennuksen vaihtumista puolestaan käsittelee Heikki Hantula, joka kirjoittaa 12. helmikuuta (juttu 33), että siirron myötä Lapuan kirkko ehkä "kumisee tyhjyyttä", vaikkei sitä vielä tajuta. Hantula viittaa myös päätöksen "järjenvastaisuuteen" siltä osin, että vaikka piispan asunnossa olisi hometta, koko tuomiokapitulia ei tarvitse siirtää toiselle paikkakunnalle. Hantula kiittelee kirjoituksessaan eri tahojen Lapuan Sanomissa esittämiä kannanottoja. Hän puhuttelee kirjoittajia etunimillä Matiksi, Juhaksi ja Anniksi. Tästä syntyy vaikutelma, että kirjoittajat ovat paitsi Hantulan tuttuja myös kaikkien lapualaisten asialla olevia tavallisia lapualaisia. Lisäksi etunimien käyttö antaa ymmärtää, että lapualaiset ovat kaikki samaa porukkaa, jossa kaikki tuntevat toisensa hyvin. Näillä keinoilla Hantula rakentaa paikallista yhteisöllisyyttä mutta tekee sen Juntusen tavoin melko sovinnollisessa hengessä.

Tarinan kolmannessa vaiheessa kirjoittelussa piispanistuinkysymyksestä näkyy katkerat ja pettyneet sävyt. Kirjoitteluun liittyy joukko uusia ihmisiä, joista useimmat vetoavat juuri yhteisöllisyyteen, mutta osa kirjoittajista ottaa esiin myös käytännön syitä. Kolmannessa vaiheessa Lapuan hiippakunnan säilymisen puolustajia tulee lisää, mutta Seinäjoen kannattajia ei lehden sivuilla näy lainkaan.

7.4 Konfliktin jatkuminen kokoaa lapualaiset kiukkuiseksi yhteisöksi

Mitä pidemmälle konflikti kehittyy, ja mitä kauemmin lapualaiset joutuvat odottamaan ratkaisua piispanistuinkysymykseen, sitä voimakkaampana keskustelu käy mielipidepalstalla. Argumentteja on laidasta laitaan, ja syyt siirtämistä vastaan vaihtelevat käytännöllisistä abstrakteihin. Kirjoitusten sävy on kautta linjan kiukkuinen.

Mielipidekirjoituksissa sivutaan helmikuuhun mennessä varsin vähän uskonasioita, mutta Leena Mäki-Panula lainaa helmikuun 12. päivä "Hieman historiaa Lapuan hiippakunnasta"-kirjoitukseensa (juttu 35) Lapuan Liikkeen ja Isänmaallisen Kansanliikkeen jäsenen ja kokoomuksen kansanedustajan Hilja Riipisen sanoja kirkolliskokouksesta 1940-luvun lopusta. Tuossa kokouksessa Riipinen Mäki-Panulan mukaan sanoi, että "kirkon pitäisi päästä lähelle kristillistä elämää". Mäki-Panula kysyykin: "Missä muualla maassamme on pitäjä, jossa tapahtuu niin paljon Jumalan sanan viljelystä jokapäiväisessä elämässä, kuin Lapualla?" Hän kirjoittaa myös, että piispansauvan koristeosan neljästä kuviosta yksi on Lapuan vanha sinetti. "Seinäjoella siihen voisi laittaa vaikka Tangomarkkinoiden jonkinlaasen logon" Mäki-Panula päättää kirjoituksensa viitaten Seinäjoella kesäisin järjestettäviin iskelmämusiikkijuhliin. Mäki-Panulan kirjoituksessa viitataan paitsi historiallisiin tapahtumiin myös uskonkäsityksiin ja uskon symboleihin. Kirjoitus tarjoaa käsitystä, että Lapua on poikkeuksellisen uskonnollinen paikkakunta ja että Seinäjoki ei tätä ole, koska siellä järjestetään muun muassa Tangomarkkinoita. Lisäksi Mäki-Panula käyttää kirjoituksessaan murretta, jolla identifioi itsensä eteläpohjalaiseksi.

Kari Nirha puolestaan ihmettelee samana päivänä kirjoituksessa "Ongelmasta seuraavaan" (juttu 34) sitä, miksi piispanistuimen siirron syyt ovat vaihtuneet homeongelmasta liikenneongelmiin ja sitä kautta verkottumisongelmiin. Nirha ottaa esiin myös Simo Peuran vaimon Anni Peuran viran Helsingin yliopiston sairaalassa (joka on virheellinen termi Helsingin seudun yliopistolliselle sairaalalle, HUS:lle), ja kirjoittaa, että Peuran vaimon viran hoitaminen on ehkä vaikeaa Lapualta käsin. Piispa Simo Peura vastaa tähän kirjoitukseen lehden seuraavassa numerossa otsikolla "Vastine Kari Nirhan kirjoitukseen" (juttu 43) toivoen, että hänen puolisonsa ammattia ei sotkettaisi piispanistuin kysymykseen, sillä näillä asioilla ei Peuran mukaan ole yhteyttä keskenään. Nirhan kirjoitus on henkilöivyydessään poikkeuksellinen. Poikkeuksellista on myös se, että varsin vähän piispanistuin kysymystä kommentoinut Peura näkee aiheelliseksi kommentoida Nirhan kirjoitusta.

Helmikuun 12. päivä Lapuan Sanomat julkaisee poikkeuksellisesti useita lukijoiden lähettämiä tekstiviestejä. Itse en ole aiemmin törmännyt siihen, että Lapuan Sanomat julkaisisi lukijoiden tekstiviestejä. Aiheen takia muutetaan siis jonkin verran myös toimituskäytäntöjä. Viesteissä ihmetellään lähinnä piispanistuimen siirron perusteluja, joita arvostellaan "teennäiseksi" ja "kevyiksi". Joissakin kommentoissa kiitellään sitä, että Lapuan Sanomat on tuonut hyvin esiin asian eri osapuolia.

Ystävänäpäivänä 14. helmikuuta 2013 Tästä puhutaan -palstalle on varattu kaksinkertainen tila. Piispanistuimen siirtäminen Seinäjoelle ei ole ainut puheenaihe, vaan mielipidepalstalla kirjoitetaan myös kaupunginvaltuuston saamasta epäluottamuslauseesta. Varsin asialliseen ja maltilliseen sävyyn kaksi hiippakuntavaltuutettua, lapualainen Leena Ilkka ja kauhavalainen Anna-Maija Renko kirjoittavat otsikolla "Siirtouhka yllätti ja syö voimavaroja" (juttu 42), että "siirtouhka" on tullut valtuutetuille "yllätyksenä" ja että tuomiokapitulin kollegio keskittyy homeongelmiin, vaikka "todellista tehtävää" eli "hengellistä hätää" olisi "mittaamattomasti". Tässä kirjoituksessa tulee ensimmäistä kertaa julki hiippakuntavaltuuston ääni samalla kun kirjoitus valottaa siirtoaikeiden taustoja. Kirjoitus on yllättävä sikäli, että se osoittaa, että hiippakuntavaltuusto ei ole samalla kannalla kuin siirtoa kannattava tuomiokapituli. Tässä vaiheessa tarinaa tapahtuukin yhteisöllisyyden kannalta jonkinlainen tunnistaminen: viholliseksi luultu hiippakuntaneuvosto paljastuu ystäväksi.

Kirkon yhteiskunnallisen roolin ottaa jälleen esille tuomiorovasti Matti Salomäki, joka kertoo "Rakentaen eteenpäin" -kirjoituksessa (juttu 38) kirkon olevan "tärkeä instituutio"; kyse ei ole vain hallinto-organisaatiosta, vaan myös hengellisestä yhteisöstä. Salomäki kirjoittaa myös "nimettömistä vihjailuista" ja "epäasiallisesta tyylistä", jotka eivät hänen mukaansa vie asiaa eteenpäin eivätkä ole kovin "kristillisiäkään." Salomäki puhuu kirkosta useissa eri merkityksissä ja vetoaa eri toten kirkon yhteisölliseen, mutta myös hengelliseen rooliin.

Hengellisyteen viittaa myös kaksi kirjoitusta. "Olen pettynyt" -kirjoituksen (juttu 39) tekijä, nimimerkki "Lapualaiset juuret" on pettynyt piispan toimintaan, sillä nimimerkin mielestä piispa on seurakunnan "paimen". Toinen kirjoittaja on Hilka Stotesbury Nils Gustaf Malmbergin sukuseuran puheenjohtaja, joka vetoaa kirjoituksessaan (juttu 40), että tuomiokapitulin paikkaa ei siirrettäisi, sillä sukuseuran kantaisä ja muut hänen jälkeläisensä ovat vaikuttaneet "Lapuan hengelliseen elämään". Kirjoitus on otsikoitu "Malmbergin sukuseura huolissaan". Nämä kaikki kirjoitukset vetoavat kirkon hengelliseen rooliin Lapualla. Piispanistuin kysymyksen alkuvaiheen jutuissahan hengellisiä asioita ei juuri käsitelty. Siirtouhan alla niitä alettiin nostaa esiin ja korostaa samalla Lapuan erityisyyttä hengellisenä keskuksena ja kirkon roolia hengellisyteen perustuvan yhteisöllisyyden tuottajana.

Pentti Kangasluoma puolestaan kysyy 14. päivän kirjoituksessaan "Jussi Liljalle!" (juttu 41) edellisten kunnallisvaalien ehdokkaalta, tuomiokapitulin siirtoa puolustaneelta Jussi Liljalta,

että mikäli tämä olisi tullut valituksi, olisiko hän puoltanut Lapuan liittämistä Seinäjokeen. Kirjoituksesta ilmenee se, että tuomiokapitulin siirron kanssa samaan aikaan keskustellaan myös kuntaliitoksesta, joista yksi mahdollinen vaihtoehto on, että Lapua liitetään Seinäjokeen. Piispanistuimeen liittyvä yhteisöllisyys siis sijoitetaan isompiin kehyksiin.

Nämä kirjoitukset eivät varsinaisesti vie tarinaa eteenpäin vaan lähinnä rakentavat jälleen uutta odotusmomenttia eli sitä, minne piispanistuin käsittely etenee seuraavaksi. Koska tuomiokapituli on äänestänyt, huomio kiinnittyy hiippakuntavaltuustoon. Kirjoitukset myös syventävät ja selventävät paikkakuntalaisten suhdetta toisiinsa ja paikkakunnan historiaan ylipäättään. Kirjoitukset ovat hyvin erilaisia keskenään, ja niissä painotetaan erilaisia syitä.

Tarinan kolmas käänne tapahtuu ystävänpäivänä uutisosastolla aukeaman laajuudessa jutussa. Otsikkona on "Lapua saanee enemmistön tuen" (juttu 37) ja juttu on jälleen kuvitettu Lapuan Tuomiokirkon kuvalla, mutta viereen on upotettu kuva Lakeuden Rististä, tosin vain itse rististä, ei koko rakennuksesta. Jutun on kirjoittanut jälleen Leena Hjelt, ja kärkenä on, että tulevassa hiippakuntavaltuuston kokouksessa Lapua hiippakunnan sijoituspaikkana saa luultavasti enemmistön äänet. Jutun ingressissä kerrotaan myös, että Jyväskylää harkitaan myös yhdeksi hiippakunnan sijoituspaikaksi – seikka, joka oli noussut kokouksessa esiin.

Juttuun on haastateltu monipuolisesti erilaisia kantoja edustavia kirkon työntekijöitä. Heidän mielipiteissään korostuvat monet seikat: yhdet puhuvat siitä, että näin suuria päätöksiä ei tulisi tehdä tilanteessa, jossa kirkko on kuntauudistuksen takia "murroksessa". Toiset taas viittaavat Seinäjokeen maakuntakeskuksena, mihin kolmannet vastaavat vasta-argumentilla, että valtaa ei tulisi keskittää yhteen paikkaan. Jotkut haastatelluista moittivat sitä, että vaihtoehtoina ovat alusta lähtien olleet vain Lapua ja Seinäjoki, eikä muita mahdollisia paikkakuntia ole otettu huomioon. Jutussa kerrotaan myös, millainen hiippakuntavaltuuston toimivalta on. Merkille pantavaa on, että yleisesti ottaen kannanotot pitäytyvät asiaseikoissa, mutta lapualainen Marjanne Kuntsi kommentoi: "Talouden lisäksi meidät pakotetaan sivuuttamaan tunteemme, arvomme, periaattemme ja etiikkammekin." Argumentiksi otetaan siis henkilökohtainen usko ja etenkin Lapuan hengellinen historia. Henkilökohtaista uskoa ei aiemmin mielipidekirjoituksissa ole varsinaisesti käsitelty.

Kirjoittelu hiippakuntavaltuuston äänestyksestä jatkuu 19. helmikuuta Leena Hjeltin kirjoittamassa kansijutussa (juttu 44) Jutun kärki on se, että hiippakuntavaltuusto on äänestänyt tuomiokapitulin Lapualla säilymisen puolesta luvuin 15–4. Otsikko on

"Seurakuntalaisten mielipiteille iso paino". Lisäksi jutussa korostetaan sitä, että Lapuan hiippakunta ei ole "valmis" siirtoon ja kerrotaan, että valtuutetut ovat olleet hämmästyneitä siitä palautteen määrästä, jonka siirtoaikheet ovat aiheuttaneet. Myös jyvaskyläläiset valtuutetut kertovat jutussa saaneensa paljon postia, ja heistä Tuomas Hänninen pohtii, olisiko siirtämisestä syntynyt siinä määrin tällaisia "reaktioita", jos "asian kanssa olisi tultu ulos eri tavalla". Hiippakunnan siirtämistä Seinäjoelle puoltanut Juha Muilu puolestaan kertoo piispaa ja hänen perhettään kohdanneesta "painostuksesta". Muilu sanoo, että "henkilökohtaisuuksiin meneminen on vakava asia". Jutusta toisin sanoen ilmenee, että kulissien takana on tapahtunut asioita, joista media ei ole raportoinut eikä välttämättä ole ollut niistä edes tietoinen. Piispa Simo Peura ei ota kantaa painostukseen, vaan sanoo jutussa samoja asioita kuin aikaisemmissa haastatteluissa: Seinäjoki olisi verkostoitumisen kannalta parempi paikka hiippakunnalle.

Keskustelun kiihtyessä mielipidepalstalla aletaan toivoa malttia. Reijo Takamaa ja Jorma Kallio kirjoittavat otsikolla "Rakennetaan siltoja – ei polteta" (juttu 45), että "tämänkin keskustelun jälkeen ihmisten on tultava toimeen toistensa kanssa". Kauko Saukko puolestaan kiittelee tuomiokapitulin siirtämiseen osallistuneita keskustelijoita ja ehdottaa "Rakennettakoon piispalle uusi asunto" -kirjoituksessaan (juttu 46), että piispalle rakennettaisiin uusi asunto vanhan homeasunnon sijaan. Kun siis hiippakuntavaltuusto on äänestänyt hiippakunnan Lapualle jäämisen puolesta, palataan piispan homeongelmaan ja uuden asunnon etsimiseen piispalle. Samalla Lapuan asemaa hengellisenä keskuksena tai Lapuan hengellistä historiaa ei enää käytetä argumenttina. Puhe yhteisöllisyydestä ja hengellisyydestä loppuu.

7.5 Yhteisöllisyydestä saarnaaminen loppuu konfliktin rauetessa

Helmikuun 26. päivä toimittaja Mira Uusihauta-Koivu ottaa Lapuan Sanomien nimissä kantaa hiippakunta-asiaan pääkirjoituksessa "Lapualla kuohuu" (juttu 48) kirjoittaen, että Lapualla ollaan "isojen asioiden äärellä" ja toivottavasti ne selvitetään "kohtuullisessa ajassa". Kirjoitus ei esitä kovinkaan vahvoja mielipiteitä tuomiokapitulin paikasta, vaan lehden oma ote piispanistuintuoksymykseen pysyy tässäkin varovaisena. Uutisten luonteen huomioon ottaen niiden neutraalin sävyn ymmärtää, mutta pääkirjoituksessa sävyn voisi olettaa olevan kantaaottavampi, sillä kyseessä on lajityyppi, jossa lehden oman kannan on sallittua tulla esille.

Mielipidekirjoituspalstalla kantaa ottava keskustelu kuitenkin jatkuu. Yllättäen palstalle kirjoittavat muutkin kuin lapualaiset, kun mielipiteensä sanovat kirjoituksessa "Kannanotto hiippakuntakysymykseen" (juttu 50) Mikkelin seudun pohjalaiset, jotka kirjoittavat, että tuomiokapitulin tulisi jäädä Lapualle, koska se on "maaseutuhenkkinen urbaani kaupunki, jossa rehellisyys, yritteliäisyys ja Jumalan pelko ovat vahvoja perusteita". Mielipidekirjoituksessa yhdistetään melko mielivaltaisesti lapualaisiin ilmeisesti liittyvät luonteenpiirteet, jumala ja etenkin jumalan pelkääminen ja vedotaan tällä tavoin symboliseen yhteisöllisyyteen.

Samana päivänä uutisosastolla julkaistaan pieni uutinen "Kirkkohallitus käsittelee siirtoa ehkä huhtikuussa" (juttu 49), jossa kerrotaan, että hiippakunnan siirtoesitys etenee ja kirkkohallitus käsittelee siirtoa mahdollisesti huhtikuussa. Juttuun on haastateltu kirkkohallituksen kansliapäällikköä Jukka Keskitaloa ja siinä valotetaan myös, miten siirtoesitys etenee juridisesti. Tässä kirjoituksessa kirkkoa käsitellään tutkimusjakson aikana ensimmäisen ja ainoaksi jäävän kerran julkisoikeudellisena yhteisönä. Sama asiallinen tyyli jatkuu maaliskuun viides päivä, kun Leena Hjelt kirjoittaa otsikolla "Hiippakuntavaltuuston kannan tulee ratkaista" (juttu 51), että hiippakuntavaltuuston kannan pitäisi ratkaista hiippakunnan kohtalo. Jutussa kanslianeuvos, rovasti Arto Laitinen sanoo, että tuomiokapituli ei saa tehdä omaa esitystään kirkkohallitukselle, vaan esitys tulisi tehdä hiippakuntavaltuustolle, joka lähettää asian eteenpäin kirkkohallitukselle. Laitinen ihmettelee jutussa, että hiippakuntavaltuuston valtaa ei oteta huomioon, vaan piispanistuinkysymys etenee kirkkohallitukseen hiippakuntavaltuuston vastustuksesta huolimatta.

Maaliskuun 7. päivän mielipidekirjoituksessa "Kirkkohallituksen jäseniin voi vaikuttaa suoraan" (juttu 52) kehoitetaan ottamaan yhteyttä kirkkohallituksen jäseniin kirjoittamalla heille sähköpostia. Juttu on signeerattu nimikirjaimin PK, ja aiempien kirjoitusten perusteella voisi olettaa, että kirjoittaja on Pentti Kangasluoma. Kirjoituksessa siis painostetaan varsin avoimesti ottamaan yhteyttä kirkkohallituksen jäseniin. Toinen kirjoitus julkaistaan maaliskuun 12. päivänä. Jussi Lilja kirjoittaa otsikolla "Toimivaltakysymys" (juttu 53) lähinnä siitä, miten piispanistuinasia juridisesti etenee tuomiokapitulissa ja hiippakuntavaltuustossa. Kirjoitus on osoitettu Lapuan Sanomien aiemmin haastattelevalle entiselle rovastille Arto Laitiselle. "Tuomiokapitulin toimivalta" -kirjoitus (juttu 54) 14. päivä maaliskuuta puolestaan koskee hallinnollisia asioita. Mauno Vähämäki kirjoittaa tuomiokapitulin toimivallasta ja siitä, mikä on erilaisten aiheiden käsittelyjärjestys

ihmetellen Jussi Liljan toimivaltakirjoitusta. Muutoin maaliskuu on piispanistuinkysymyksen osalta melko hiljainen.

Piispanistuinkysymys nousee uudestaan esiin Lapuan Sanomien uutisosastolla, kun tarinassa tapahtuu viimeinen käänne. Huhtikuun 18. päivä Leena Hjelt kirjoittaa jutussaan "Lapuan hiippakunta säilymässä" (juttu 55), että kirkkohallituksen Jukka Keskitalo on arvioinut siirron haitat hyötyjä suuremmiksi, eli Lapuan hiippakunta on säilymässä. Jutussa käsitellään Keskitalon päätösesitystä, joka menee seuraavaksi kirkkohallitukselle. Jutussa kerrotaan, että mikäli kirkkohallitus hyväksyy Keskitalon kannan, asia raukeaa. Keskitalo kertoo haastattelussa antaneensa suuren painoarvon hiippakuntavaltuustolle ja siirron aiheuttamalle "vilkkaalle" ja "tunteikkaalle" keskustelulle. Jutusta siis selviää, että Keskitalo asettuu siirtokysymyksessä lapualaisten puolelle.

Maaliskuun 21. päivä mielipidekirjoituksessa "Normaali hallintoasia" (juttu 56) Arto Laitinen, kirjoittaa Jussi Liljalle, joka aiemmin samalla palstalla kirjoitti tuomiokapitulin toimivallasta (juttu 53). Laitinen kirjoittaa, että hiippakuntakeskuksen paikanvaihdos ei ole normaali hallintoasia, vaan siitä tulee olla yksimielisyys hiippakuntavaltuustossa siten, että tuomiokapituli ei mene päätöksenteossa hiippakuntavaltuuston ohi. Viimeinen tarkastelujaksoni juttu piispanistuinkysymyksestä julkaistaan Lapuan Sanomissa 25. huhtikuuta. Leena Hjelt otsikoi juttunsa "Lapua saa pitää hiippakuntansa" (juttu 57). Jutussa kerrotaan, että kirkkohallituksen täysistunnossa päädyttiin lukuihin 10–4 Lapuan puolesta. Jutussa tuodaan myös esiin, että piispalle ryhdytään etsimään uutta virka-asuntoa, mutta asialla ei ole vielä kiirettä. Tässä on tarinan katharsis. Konflikti on ratkennut ja uhka Lapuan yltä väistynyt, mutta tarinalle on odotettavissa jatkoa: piispan uudesta asunnosta ei ole vielä mitään tietoa.

7.6 Kirkollinen yhteisödraama Lapuan Sanomien näyttämöllä

Piispanistuinkysymyksen esillä olossa Lapuan Sanomissa kiinnittää alkajaisiksi huomiota, että paikallisen yhteisöllisyyden esittämiseksi annettiin lehdessä paljon tilaa. Keskustelu sai velloa mielipidepalstalla, ja aiheesta kirjoitettiin myös lukuisia uutisia. Lehden toimitus toisin sanoen tarjosi paikkakuntalaisille areenan, jolla nämä pystyivät vaihtamaan mielipiteitä, argumentoimaan ja väittelemään keskenään. Kirjoituksissa jopa keskusteltiin toisten mielipidekirjoittajien kanssa. Voidaankin sanoa, että tältä osin Lapuan Sanomat toimi sangen monta ääntä sisältäneen tarinan kehkeytymisen tilana ja tähän perustuvan yhteisöllisyyden tuottajana ja vahvistajana. Samalla symbolinen ja toiminnallinen

yhteisöllisyys osoitti paikallislehden julkisella areenalla voimansa. Yhteisöllisyys näyttäytyi ja rakentui mielipidekirjoituksissa monipuolisesti erilaisten äänien sekoituksena. Yhteistä näille kirjoituksille oli se, että ne puolustivat Lapuaa hiippakuntakeskuksena säilyttämisenä. Argumentit olivat niitä, jotka erosivat toisistaan. Toiset kirjoitukset vetosivat käytännöllisiin syihin (Lapualta on hyvät liikenneyhteydet koko hiippakuntaan), jotkut ottivat esiin Lapuan hengellisen historian ja jotkut taas kirjoittivat Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan työntekijöiden välisistä suhteista.

Toisaalta Lapuan Sanomat jättäytyi ainakin näennäisesti "vain" tarinan näyttämöksi. Pääkirjoituksissa otettiin vain arasti kantaa piispanistuinkysymykseen, ja uutiskirjoittelussa tyyli pysyi melko asiallisena. Uutisissa ainoastaan haastateltavien puheenvuoroissa näkyi lapualaisten kanta, mutta Lapuan Sanomien toimitus ei ottanut aiheeseen varsinaisesti tiukkaa kantaa. Tämä poikkeaa äkkipäätä ajatellen tavasta, jolla esimerkiksi Aamulehti operoi) 1990-luvun lopulla tamperelaisessa siltakiistassa. Lehti muun muassa ennakoi uutisoinnissaan siltaa koskevan kansanäänestysaloitteen tuloksen jo ennen aloitteen valtuustokäsittelyä asettuen tällä tavoin itse aktiivisesti po. kysymyksen osapuoleksi. (Ks. Ridell 2005.)

Paikallismedialla on ensiarvoisen tärkeä asema paikallisyhteisössä, sillä kuntalaiset muodostavat mielipiteensä kunnan asioista paikallismedian perusteella. Erityisesti huomio kiinnittyy tapoihin, joilla eri ilmiöitä (tässä työssä piispanistuinkysymystä) kontekstualisoidaan eli miten Lapuan Sanomien oma rooli aktualisoituu sen kautta, miten se rakentaa näyttämön tarinaan mukaan pääsevien henkilöiden kautta. Tähän aktualisointiin vaikuttavat myös toimitukselliset toiminnot.

Lehden omissa jutuissa paikallista yhteisöllisyyttä käsiteltiin yhtenä ja yhtenäisenä asiana. Kirjoittelun perusteella syntyi käsitys, että on olemassa, ainakin symbolisesti, Lapuaa hiippakuntakeskuksena kannattava yhteisö, joka koostuu lähinnä lapualaisista. Lapualaiset toisin sanoen yhdistettiin hiippakuntakysymykseen yhtenä joukkona, jonka vastapuoleksi esitettiin hiippakuntakeskuksen siirtoa kannattavat henkilöt, joihin yhdistettiin seinäjokiset. Näitä molempia yhteisöjä käsiteltiin lehdessä ikään kuin yhtenä toimijajoukkona, vaikka kysymyksen piirissä saattoi aktuaalisesti olla useita ryhmiä ja myös niitä, jotka eivät kuuluneet tai kokeneet kuuluvansa mihinkään joukkoon. Samalla yhteisöllisyys tuli esitettyksi tiettyjen ulossulkemisten ja henkilöiden kautta kaikkien lapualaisten jakamana yhteisöllisyytenä. Esimerkiksi piispanistuinkysymyksessä ei haastateltu lainkaan niitä

ihmisiä, joita koko hiippakuntakeskuksen siirto ei kiinnosta tai niitä lapualaisia, jotka haluaisivat hiippakuntakeskuksen siirtyvän Seinäjoelle.

Kirkon määrittely vaihtui kirjoittelun aikana useampaan kertaan. Joskus kirkkoa käsiteltiin rakennuksena, kun esimerkiksi puhuttiin tuomiokapitulin tilojen sopivuudesta tuomiokapitulin työntekijöille. Toisinaan taas kirkkoa käsiteltiin seurakuntana tai symbolisella tasolla muun muassa lapualaisten yhtenäistäjänä. Kun piispanistuinasia eteni hiippakuntavaltuustoon ja kun hiippakuntavaltuusto teki oman päätöksensä asiassa, kirkkoa alettiin käsitellä hallinnollisena elimenä. Kirkon käsittely siis muuttui sitä mukaa, millainen vaihe asiassa oli meneillään.

Lehden omista jutuista voi mainita myös sen, että lähes kaikki piispanistuin­kysymystä käsitelleet journalistiset jutut olivat Lapuan Sanomien vastaavan päätoimittajan Leena Hjeltin tekemiä. Kaksi piispanistuin­kysymyksestä tehtyä pääkirjoitusta kuitenkin kirjoitti toimittaja Mira Uusihauta-Koivu. Pääkirjoitusten vähäinen määrä oli mielestäni yllättävää jo ottaen huomioon, kuinka vilkasta aihetta koskeva keskustelu mielipideosastolla oli. Pääkirjoituksissa lehti olisi voinut halutessaan tarttua piispanistuin­kysymykseen hanakammin. Toki on muistettava, että jokaisen aiheen käsittelyyn vaikuttaa se, mitä muita uutisaiheita on lehden asialistalla. Piispanistuin­kysymyksen aikaan vääntöä käytiin paikallislehdessä muun muassa kuntaliitosasioista. Mielipidekirjoituksissa erittäin monet esiintyivät omalla nimellään, vaikka Lapuan Sanomat näyttäisi julkaisevan myös nimimerkeillä tehtyjä mielipidekirjoituksia. Tästä voi päätellä ainakin sen, että mielipidekirjoittajat eivät arkailleet ottaa kantaa piispanistuin­kysymykseen omissa nimissään.

Paikallinen yhteisöllisyys rakentui tarinassa yhdestä ihmisestä "koko kylää" koskevaksi tunteeksi. Yhteisöllisyyteen vetosi ensin Pentti Kangasluoma ja ilman hänen aktiivista kirjoitteluaan yhteisöllisyys paikallismediassa tuskin olisi kasvanut niin suuriin mittasuhteisiin kuin se nyt kasvoi. Kangasluoma oli ikään kuin se, joka koko ajan piti paikallista yhteisöllisyyttä yllä Lapuan Sanomien sivuilla. Hän rohkaisi paikallisia kirjoittamaan nimiään piispanistuimen siirtoa vastustavaan adressiin ja hän oli myös se, joko oli mukana järjestämässä virrenveisuutapahtumaa piispanistuimen säilyttämisen puolesta. Paikallinen yhteisöllisyys rakentui tarinassa siis varsin paljon Kangasluoman mukana. Toisaalta hän jäi tarinan alun jälkeen sivummalle, kun yhteisöllisyys muuttui paikallismediassa ikään kuin koko Lapuan yhteiseksi asiaksi.

Yhteisöllisyydestä voidaan tehdä myös se huomio, että tarinan alusta lähtien yhteisöllisyys esitettiin paikallismediassa yhteisöllisyyteen liittyvien velvollisuuksien kautta. Tällä tarkoitan sitä, että esimerkiksi adressi ja virrenveisuutapahtuma osoittivat sen, että yhteisöllisyys vaatii toimintaa pysyäkseen hengissä. Yhteisöllisyydestä saatiin ikään kuin tarinan edetessä tietää yhä enemmän: yhteisöllisyys on paitsi symbolista, myös toiminnallista. Yhteisöllisyys tuli tarinassa esiin myös vastapuolta solvaamalla: Seinäjoen esiin nostaminen vahvistikin tarinan yhteisöllisyyden näkemistä. Draamallisesti katsottuna yhteisöllisyys lähti paikallismediassa käyntiin yhdestä ihmisestä (Kangasluoma) ja kasvoi tarinan edetessä suuremmaksi käsittäen lopulta useita lapualaisia. Yhteisöllisyyden rakentamiseen osallistuivat tarinan edetessä mielipidesivuille kirjoittavat ihmiset, kirkon työntekijät ja kirkon eri toimintaelinten edustajat. Yhteisöllisyyden näyttämönä toimi Lapuan Sanomat. Kun konflikti oli ohi, yhteisöllisyys ei enää näkynyt Lapuan Sanomien sivuilla.

8. Loppupäätelmät

Tässä viimeisessä luvussa kuron yhteen aiempien lukujen pohdintoja. Aluksi kerron hieman yleisiä huomioita tutkimusaineistoni uutisaiheesta eli piispanistuinkysymyksestä.

Uskontotieteilijä Knut Lundby tutki vuonna 2005 Oslolla piispanvaaleja. Norjassa luterilaisen kirkon asema on edelleen varsin vahva, mutta yhteiskunta on Suomen tapaan maallistunut. Lundby tuli kuitenkin tulokseen, että piispa on myös medioituneessa yhteiskunnassa ihmisille merkittävä symboli. Symbolit ovat kulttuurisia merkityskonstruktioita, jotka ovat rakentuneet vuosikymmenten aikana. Aiemmin esimerkiksi piispan valta saattoi perustua hänen asemaansa, mutta nykyisin ja tulevaisuudessa yhä enemmän karismaan. Piispa on silti juuri roolinsa kautta se henkilö, joka edustaa ihmisille pyhää. Tämä ei tarkoita, että piispa itsessään olisi pyhä, vaan että hänessä representoituvat piirteet ovat pyhiksi miellettyjä piirteitä ja hyveitä. (Lundby 2006, 47–49.) Samalla tavalla piispa Simo Peura edustaa lapualaisille (ja miksei muillekin hiippakunnan ihmisille) jotakin pyhää ja ehkä myös pysyvää. Peura jatkaa piispanvirassaan hengellistä perintöä, jonka edelliset piispat ovat jättäneet.

Lapuan Sanomien piispanistuinkirjoittelussa kävi ilmi myös se, että niin sanotut pyhät asiat tulevat esiin vasta kriisitilanteessa: kun tuomiokapituli äänesti Seinäjoelle muuton puolesta, Lapuan Sanomien mielipidepalsta täyttyi hengellisiin seikkoihin vetoavista kirjoituksista. Ennen tätä kirjoitukset olivat pysytelleet lähinnä käytännöllisissä seikoissa ja käsitelleet piispan asuntoa rakennuksena ja kirkkoa hallinnollisena elimenä. Kriisin aikaan kirkosta tuli nimenomaan hengellisen yhteisöllisyyden keskus, joka hajotessaan aiheuttaisi vakavia seurauksia. Merkillepantavaa on, että Seinäjoen rooli vihollisena säilyi koko piispanistuinkysymyksen käsittelyn ajan. Ketään seinäjokista ei silti tai juuri siksi haastateltu Lapuan Sanomien juttuihin. Seinäjoki oli kirjoittelussa koko ajan läsnä mutta ei saanut kertoa Lapuan paikallislehdessä omaa kantaansa. Seinäjoki on siis ikään kuin tarinan äänetön objekti.

Huomiota Lapuan Sanomien kirjoittelussa herättää myös, että evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyyttä käsiteltiin koko Lapuan kattavana yhteisöllisyytenä niin mielipidekirjoituksissa kuin lehden journalistisissa jutuissa. Muutamat paikallisen seurakunnan edustajat puhuivat lehden tilassa kaikkien lapualaisten puolesta. Jutuissa ei kuitenkaan kuultu tavallisia lapualaisia, sillä mielipidepalstaakin hallitsivat jollain tavalla

kirkon toiminnassa mukana olevat henkilöt. Yhteisöllisyyden rakentamisessa onkin oleellista se, ketkä jätetään yhteisön ulkopuolelle. Piispanistuinkonfliktin aihe tuli esiin yhteisön jo sisällä olevilta ryhmiltä eli hiippakuntadekaani Juha Muilulta, ei ulkopuolelta. Muiluhan oli hiippakunnan sisällä, mutta hänestä tuli vihollinen. Vihollinen löytyi siis "omien joukosta". Näin myös aiheen käsittely jäi Lapuan Sanomien jutuissa paljolti yhteisön sisälle.

8.1 Lapuan Sanomien uskontojournalismin luonteesta

Millaisena Lapuan Sanomien uskontojournalismi tutkimukseni pohjalta kaiken kaikkiaan näyttäytyy? Suurin ero valtakunnalliseen uskontojournalismiin on, että kirkkoa ei lehdessä käsitellä lainkaan negatiivisessa valossa eikä kirkon asemaa paikallisyhteisössä kyseenalaisteta millään tavalla. Lisäksi kirkko on poikkeuksetta yhtä kuin Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta: kirkon valtakunnallisesta roolista ja merkityksestä ei jutuissa puhuta sanallakaan. Toisin sanoen ennakko-oletukseni Lapuan Sanomien uskontojournalismista osoittautui varsin paikkaansapitäväksi.

Ajankohtaisia kiistakysymyksiä, kuten homoseksuaalien asemaa kirkossa tai naispappeutta ei sivuta, eikä kirkon eroamisalioista uutisoida. Toisin sanoen kokonaisuutena arvioiden kirkkoa koskeva kirjoittelu Lapuan Sanomien ei juuri kytkeydy siihen, millainen kirkon tilanne ja asema ovat valtakunnallisesti – ja kansallisen valtamedian esittämänä. Näin ollen Lapuan Sanomien kirjoittelu kirkosta ja uskonnosta on ajankohtaista nimenomaisesti ja vain paikallisella tasolla. Näin ajankohtaisuus myös määrittyy tietynlaisella, kapealla tavalla.

Toinen koko tutkimusaineiston kartoituksesta nouseva huomio on, että Lapuan Sanomat ei itse lehtenä pyri herättelemään seurakunnan asioista keskustelua. Kirkkoa koskeville mielipiteille joko annetaan areena tai asioista vain journalistisesti raportoidaan, mikä on omiaan pönkittämään seurakunnan julkisesti kyseenalaistamatonta asemaa paikallisyhteisössä.

Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että Lapuan Sanomissa kirkko esittäytyy ongelmattomasti paikallisyhteisön yhtenäistäjänä, ja tähän yhtenäistämiseen paikallislehti, seurakunta ja muut Lapuan merkittävät tekijät osallistuvat yhdessä. Merkillepantavaa on, että yksittäisten ihmisten roolia seurakunnassa ei varsinaisesti käsitellä lehden omissa jutuissa ja silloin kun käsitellään, kyse on poikkeuksetta kirkon omasta työntekijästä. Tämä on yksi harvoja yhteneväisyyksiä paikallislehden ja valtakunnallisten viestinten uskontojournalismissa: uskonkäsityksistä ja kirkon roolista kysytään kyllä kirkon työntekijöitä, mutta ei tavallisilta

seurakuntalaisilta. Kirkkoa toisin sanoen edustavat siis sekä paikallisessa että valtakunnallisessa mediajulkisuudessa usein kirkon työntekijät, eivät kirkon jäsenet.

Tiivistäen kirkko on Lapuan Sanomien uskontojournalismissa kirkkorakennus ja seurakunta, eli Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta. Jo ennakkojuttujen suuri määrä kieli, että kirkkoa käsitellään lehdessä itsestään selvästi seurakunnan toiminnan kautta – näkemättä tarpeelliseksi paneutua hengellisten tapahtumien tarpeellisuuteen tai tarpeettomuuteen, puhumattakaan niiden alkuperästä tai taustoista. Paikallislehti toisin sanoen välittää kirkon yhteisöllisyyttä tarjoamalla kirkolle monin tavoin häiriötöntä tilaa olla esillä ja puhutella lukijoita suoraan ja epäsuoraan tavoin. Näin kirkko ja paikallislehti rakentavat paikallista yhteisöllisyyttä sopuisasti yhteistoimin.

Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa koskevan kirjoittelun juttukirjossa aikavälillä toukokuusta 2012 toukokuuhun 2013 huomiota kiinnittää, että reportaaseja julkaistiin niukasti. Tämä yllätti itseni, sillä äkkiseltään voisi kuvitella, että juuri reportaasit saattaisivat olla paikallislehden vahvuus ja että niitä hyödynnettäisiin myös kirkosta kirjoitettaessa. Pienillä paikkakunnilla reportaasien tekemisen ei lyhyiden välimatkojen takiakaan luulisi olevan hankalaa. Toisaalta paikkoja on vähän. Mikäli esimerkiksi Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan pihalla tehtävä henkilöhaastattelu puettaisiin reportaasin muotoon, ratkaisu saattaisi vaikuttaa väkiväisesti.

Toinen yllätys oli taustoittavien juttujen vähäisyys kirjoittelussa. Monia evankelis-luterilaista kirkkoa koskevia uutisia ja juttuja ei ollut taustoitettu lainkaan tai vain hyvin vähän. Varsinaisia taustoittavia juttuja, jotka eivät siis olleet ajankohtaisia uutisia, ei joukossa ollut. Tähän lienee monta syytä. Ensinnäkin Lapuan Sanomien, kuten monen muun paikallislehden toimitukset ovat pieniä, joten varsinaiselle tutkivalle journalismille tuskin jää aikaa. Toinen syy taustoittavien juttujen vähyyteen lienee jonkinasteinen pelko jonkin tahon suututtamisesta. Paikallislehdille asettuu vaade olla hyvissä väleissä kaikkien kanssa, ja tämä heijastuu siihen, millaisia juttutyyppejä lehdessä käytetään. Kolmas syy taustoittavien juttujen puutteelle sekä Lapuan Sanomissa että muissa medioissa, lienee ammattitaidon puute: kirjoitettavasta asiasta ei joko tiedetä tarpeeksi, jotta se voitaisiin sitoa laajempiin yhteiskunnallisiin kehyksiin, tai tätä taustatyötä ei jostain syystä osata tai haluta tehdä. Toisinaan saatetaan myös olettaa, että paikalliset tietävät kyllä, mistä aiheesta puhutaan ja mitä taustoja kyseiseen aiheeseen liittyy.

Yksi ongelmallisimpia piirteitä Lapuan Sanomien uskontojournalismissa olivat Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan tiedottajan kirjoittamat jutut, joita ei ollut selvästi eroteltu lehden muusta aineistosta. Nämä jutut kielivät varsin kyseenalaisista journalistisista käytännöistä ja vinoutumista eri toimijoiden esiin pääsyssä lehden tilaan. Herää kysymys, että jos kirkko saa näin helposti oman sisältönsä Lapuan Sanomiin, tulisiko sama oikeus olla muillakin paikallisilla tahoilla ja toimijoilla. Toisaalta Lapuan Tuomiokirkkoseurakunnan näkökulmasta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Meidän kirkko -strategia onnistuu varsin hyvin, kun kirkon jäseniä päästään puhuttelemaan paikallisen lehden kautta suoraan ja usein.

Piispanistuin kirjoittelun osalta kiintoisaa oli mielestäni se, että lehden toimitus laahasi aiheen käsittelyn alusta lähtien mielipidekirjoitusten "perässä". Viittaan siihen, että keskustelu lähti heti alussa varsin vilkkaasti liikkeelle Tästä puhutaan -palstalla, ja lehti julkaisi uutisia sen mukaan, mikä seikka piispanistuin kysymyksessä mielipideosastolla kulloinkin kuohutti. Lapuan Sanomien oma suhtautuminen asiaan jäi epäselväksi, kun lehti ei edes pääkirjoituksessaan ottanut kysymykseen kovin vahvasti kantaa. Toki lehden kantaa voi tulkita esimerkiksi sen perusteella, kuinka suuren julkisuustilan se antoi aiheen käsittelylle.

8.2 Itsearviointi ja kritiikki

Lapuan Sanomien kirjoittelun erittelyssä soveltamani laadullinen analyysi sopi aineistooni melko hyvin, joskin kyse on jossain määrin ympäröivä tuloksia tuottavasta metodista. Hyvänä puolena pidän sitä, että tutkimusaineistossa on mahdollista suunnata huomioni eri elementteihin ja kartoittamaan niiden kirjon, eikä tarkastelua tarvitse rajata vain yhteen asiaan. Aristoteleen tragedian määrittelyn avulla puolestaan pystyin tarkentamaan erittelyäni ja vastaamaan tutkimuskysymyksiini kohdennetummin. Tutkimusaineistotani nousi esiin tietty tarina vaiheineen huolimatta siitä, että aristoteelisen tarinakaavan soveltamisessa uutistekstien ja mielipidekirjoitusten analysointiin oli omat haasteensa. Jos tekisin tutkielmani uudelleen, paneutuisin tarkemmin tutkimukseen, joissa on sovellettu Aristoteleen tragediaa ja hakisin niistä täsmentäviä virikkeitä. Kaiken kaikkiaan tarinallisuuden tutkiminen tiettyä pitkäkestoista aihetta koskevassa lehtikirjoittelussa on mielestäni joka tapauksessa hedelmällistä ja mahdollistaa parhaimmillaan hyvinkin vivahteikkaat tutkimustulokset.

Tutkimukseni kohdistui yhteisöllisyyden näkymiseen paikallislehdessä, ja käsitteistäni juuri yhteisöllisyys oli kaikkein hankalimmin hahmotettavissa. Lähdekirjallisuutta oli valtavasti ja tutkimusongelmani kannalta relevanttien teosten etsimiseen kului paljon aikaa. Yksi yhteisöllisyyden tutkimisen hankaluus on, että koko yhteisön käsite on ajan mittaan muuttunut. Mediaa ei kuluteta enää samalla tavoin ryhmissä kuin aiemmin: ihmiset eivät lue vain yhtä sanomalehteä tai katso yhdessä yhtä televisio-ohjelmaa. Tutkija Johanna Sumialan (2010) mukaan yhteiskuntaa koossapitävät instituutiot ovat todella olemassa symbolisesti ja kuvitellusti. Ihmiset ikään kuin kuvittelevat kuuluvansa johonkin yhteisöön, ja nämä kuvitelmat saavat ilmaisunsa kuvissa, joita media meille välittää. Kyse ei ole teoreettisesti muotoilluista ajattelumalleista tai uskomuksista, vaan arjessa eläviä käytäntöjä. (Emt., 79–80.) Olennaista on, millä tavalla ja millaisessa tilassa näitä yhteisöjä mediavälitteisesti rakennetaan ja ylläpidetään.

Yksi mieltäni läpi tutkimuksen askarruttanut seikka oli yhteisö-käsitteen varsin positiivinen kaiku. Löysin harmillisen vähän kirjallisuutta kriittisestä suhtautumisesta yhteisöllisyyteen tai yhteisöihin, vaikka alun perin juuri tällainen lähestymistapa kiinnosti itseäni eniten. Kriittisen lähdekirjallisuuden vähäisyys saattaa johtua joko omista tiedonhakutaidoistani tai siitä, että yhteisöön ja yhteisöllisyyteen suhtaudutaan lähtökohtaisen positiivisesti. Mikäli ajatellaan, että yhteisöllisyys on itsessään tavoite, myös yhteisöllisyyden tutkiminen on väistämättä tietyllä tapaa asenteellista.

Oman tutkimukseni perusteella paikallislehdessä yhteisöllisyys näyttäisi olevan jonkinlainen tavoite. Lapuan Sanomat osallistui konsensuaalisen yhteisöllisyyden ylläpitämiseen, minkä lisäksi evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys näyttäytyi lehdessä varsin ongelmattomana. Voidaankin mielestäni sanoa, että koko yhteisöllisyyden idea on myöhäismodernina aikana muuttunut niin merkittävästi, että jotkut yhteisöteoriat tuntuvat aikansa eläneiltä. Nähdäkseni myöhäismoderni on muuttanut olosuhteita siinä määrin, että esimerkiksi Tönniesin jako Gemeinschaftiin ja Gesellschaftiin tuntuu kovin mustavalkoiselta. Mielestäni yhteisöllisyyden käsite tarvitseekin lisää vivahteita ja uudelleen määrittelyä.

Siinä missä yhteisöllisyyttä käsittelevän lähdekirjallisuuden löytäminen oli työlästä ja pulmallista, uskontojournalismia käsittelevää tutkimus- ja muuta kirjallisuutta löytyi runsaasti. Ongelmana uskontojournalismia käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa oli joidenkin teosten asenteellisuus. Mielestäni ei ole neutraali lähtökohta lähteä tulkitsemaan

uskontojournalismia tietynlaisen, luterilaisuuteen perustuvan teorian avulla. Tässä työssä pyrin käyttämään ensisijaisesti teologien tai uskontotieteilijöiden teoksia ja kirjoituksia, jotta tekstistä ei tulisi puolueellista. Joissakin kohdissa olen käyttänyt myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden, lähinnä pappien ja piispojen näkemyksiä, mutta olen pyrkinyt erottamaan ne selvästi muusta tekstistä.

Mielestäni uskontojournalismia ei tulisi tarkastella erillään viestintävälineistä tai yhteiskunnasta, jossa uskontojournalismia tehdään, kuten ei myöskään luterilaisuuden historiaa voida erottaa suomalaisen yhteiskunnan historiasta. Yksi uskontojournalismin ongelma on mielestäni se, että kirkkoa käsitellään samanlaisena laitoksena kuin se oli uskonpuhdistuksen aikaan keskiajalla. Toisinaan taas kirkon toimintaa tietyissä historiallisissa vaiheissa ihmetellään, muttei kuitenkaan perehdytä siihen, mitä tuona aikana on tapahtunut, vaan otetaan esimerkiksi yksittäinen tapahtuma ja oudoksutaan sitä nykyajan näkökulmasta. Tällaiset tulkinnat johtavat helposti siihen, että kirkko nähdään yhteiskunnasta irrallisena ja ennen kaikkea täysin irrationaalisena instituutiona, joka on immuuni yhteiskunnan rakenteille ja niiden muuttumiselle.

Mielestäni suurimpia ongelmia uskontojournalismiin tuottaa kirkon määritelmä, joka on sekava ja moninainen. Tämä tekee myös uskontojournalismista usein sekavaa ja moninaista. Osaltaan tähän vaikuttaa toki myös se, että kirkon edustajat itse puhuvat mediassa kirkosta monin eri tavoin, joko symbolisesti tai käytännöllisesti. Ongelmallista on epäjohtonmukaisuus: Raamattuun vedotaan tarvittaessa, mutta ei systemaattisesti. Esimerkiksi silloin, kun kirkon johtajat puhuvat jumalan hyvistä teoista ja jumalan oikeudenmukaisuudesta, otetaan esille Raamatun hyvä sanoma. Kun taas kirkkoa kritisoidaan ulkoapäin vedoten Raamatun ahdasmieliseen sanomaan, kirkon johtajat puolustautuvat muulla kuin Raamatulla, esimerkiksi vetoamalla kirkon yhteiskunnalliseen rooliin ja tärkeyteen.

8.3 Jatkotutkimuksen aiheita

Tässä työssä kuva paikallislehdestä jää melko pinnalliseksi, osittain suuren aineiston takia. Pohdin, että olisin ottanut tutkimukseeni analysoitavaksi pelkästään piispanistuinlausumyksen, jolloin tutkimuksesta olisi ehkä tullut syvällisempi. Mielestäni oli kuitenkin relevanttia tarkastella myös, millaista uskontojournalismia Lapuan Sanomissa tehtiin koko tarkastelujaksolla. Näin nousi esiin, kuinka erityislaatuinen uutistapaus

piispanistuin kysymys oli Lapualla. Samalla kyseistä aihetta koskeva kirjoittelu voitiin suhteuttaa Lapuan Sanomien uskontojournalismiin ylipäätään.

Kaiken kaikkiaan huomasin tämän työn kirjoittamisen aikana, että uskontojournalismi on kiehtova tutkimusaihe. Kun aloitin tutkimaan omaa tutkimusaihettani, katselin uskontojournalismia ensisijaisesti toimittajan näkökulmasta. Matkan varrella opin näkemään uskonnosta kirjoitettavat mediaesitykset myös kirkon kannalta. Lapuan Sanomat ja paikallislehdet ylipäätään ovat kiinnostavia, koska niissä käsitellään evankelis-luterilaista kirkkoa täysin eri tavalla kuin valtakunnallisessa mediassa. Mielestäni voidaan perustellusti sanoa, että esimerkiksi omassa tutkimusaineistossani itse uskoa ei kyseenalaistettu, vaan se otettiin annettuna kuten myös paikallisen seurakunnan keskeinen asema paikkakunnalla. Nämä varsin merkittävät kyseenalaistamattomuudet suuntaavat paikallisen uskontojournalismin tekemistä, ja kyseenalaistamattomuudet ovat mielestäni juuri asioita, joita tulisi reflektoida ja tutkia kriittisesti.

Uskontojournalismin tutkiminen kiinnostaa minua vielä tämän työn kirjoittamisen jälkeenkin. Haluaisin jatkossa perehtyä enemmän sotien, erityisesti sisällissodan aikaiseen uskontojournalismiin ja propagandaan. Oman tutkimuksensa aihe olisi tarkastella paikallisviestintän työtapoja ja tällöin sitä, miten kirkon viesti niissä välittyy. Käsittelin asiaa jo hieman tässä työssä, mutta jatkossa kirkon ja seurakunnan viestinnän suhdetta paikallislehtiin olisi kiinnostavaa tutkia enemmän. Ilmeistä on, että paikallislehden toimintatavat poikkeavat paljon esimerkiksi suurista sanomalehdistä. Yksi aineiston tuottamisen tapa tässä yhteydessä olisi haastatella paikallislehden tekijöitä ja kysyä heidän näkemyksiään omasta työstään. Nyt itse juttujen tekoprosessi jäi kokonaan käsittelemättä. Myös juttujen vastaanottamista paikallisten asukkaiden keskuudessa olisi kiintoisaa tutkia ja kohdistaa tällöin huomio siihen, kohtaavatko paikallislehden toimittajat ja lukijoiden näkemykset.

Kun rupesin tekemään tätä tutkielmaa, huomasin, että paikallislehti ei ehkä ole se media, johon tutkijat ensimmäisenä tarttuvat. Ajankohtaista lähdekirjallisuutta oli vaikea löytää. Toivon, että omasta tutkielmastani olisi apua niille, jotka haluavat jatkossa tutkia paikallislehtiä. Uskon, että tutkimuksessani on joitakin muihin tutkimuksiin yleistettäviä piirteitä, sillä Lapuan Sanomien toimintatavoista löytyy varmasti osviittaa myös muiden paikallislehtien toimintatapoihin.

Tämän työn myötä ymmärsin, että paikallislehdillä on oma tärkeä paikkansa Suomen mediakentässä. Uskallan jopa sanoa, että paikallislehdet tulevat pärjäämään tulevaisuudessa paremmin kuin maakuntalehdet. Paikallislehtien juttujen aihepiirit ovat nimittäin niin erityisiä, että jo kilpailun vähyys auttaa niitä pärjäämään. Toisekseen tiedän monia, jotka tilaavat oman kotipaikkakuntansa lehteä uuteen kotikaupunkiinsa. Kaikki ovat jostakin kotoisin. Kuten Antti Paasio (1995) toteaa: "Ihminen on laumaeläin, joka on aina kiinnostunut lähiympäristöstään. Tässä mielessä huoli lukemisen vähentymisestä ei koske paikallislehdistöä. Sillä on aina sijansa ihmisten tarpeiden hierarkiassa." (Emt., 14.)

Lähteet

Kirjat ja artikkelit

Alasuutari, Pentti (2001) [1998] *Laadullinen tutkimus*. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Alhassan, Amin (2008), The Twelve Cartoons. A Discursive Inquiry. Teoksessa Eide, Elisabeth & Kunelius, Risto & Philips, Angela (toim.) *Transnational Media Events. The Mohammed Cartoons and The Imagined Clash of Civilizations*. Göteborg: Nordicom, 39–55.

Aristoteles (1997) *Retoriikka. Runousoppi*. Suomentanut Paavo Hohti. Tampere: Tammerpaino.

Bauman, Zygmunt (1996) *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Zygmunt (1997) [1990] *Sosiologinen ajattelu*. Suomentanut Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Zygmunt (2006) *Community*. Cambridge: Polity Press.

Bauman, Zygmunt (2011) *44 Letters from the Liquid Modern World*. Cambridge: Polity Press.

Durkheim, Émile (1980) [1912] *Uskontoelämän alkeismuodot: australialainen toteemijärjestelmä*. Suomentanut Seppo Randell. Helsinki: Tammi.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Foerst, Anne (2005) Ruumiillisuus internetissä. Teoksessa Sumiala-Seppänen, Johanna (toim.) *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena, 123–134.

- Fowler, Roger (1991) *Language in the news. Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Giddens, Anthony (1972) *Selected writings/Emile Durkheim*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haikarainen, Raine (2002) *Informaatiosta kommunikaatioon: Ekumeeninen keskustelu viestinnästä 1948–2000*. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Heinimäki, Jaakko & Jolkkonen, Jari (2008) *Luterilaisuuden ABC*. Helsinki: Edita.
- Heininen, Simo & Heikkilä, Markku (1996) *Suomen kirkkohistoria*. Helsinki: Edita.
- Hiltunen, Ari (1999) *Menestystarinan anatomia. Aristoteles Hollywoodissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoover, Stewart M. (2005) Uskonto media-aikana. Teoksessa Sumiala-Seppänen, Johanna *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena, 179–197.
- Hoover, Stewart M. & Lundby, Knut (1997) (toim.) *Rethinking Media, Religion, and Culture*. Thousand Oaks. California: Sage Publications.
- Hämäläinen, Kimmo (1995) Paikallinen uutinen: sitä kuusta kuuleminen. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 88–94.
- Innanen, Esko (1996) Paikallismedia on paikallismedia. Terve kriittisyys estää ryhtymästä kunnanmeikkaajaksi. Teoksessa Pöllänen, Marjatta (toim.) *Julkisesti palveluksessanne - Paikallisviestinnän tienviittoa*. Tampere: Moniviestintä Oy, 13–14.
- Jolkkonen, Jari & Kotila, Heikki (1996) *Kirkon poika Martti Luther*. Helsinki: Kirjaneliö.
- Jääskeläinen, Heikki (1996) Media, nykyajan kirkonkello. Seurakunta ei ole salaseura. Teoksessa Pöllänen, Marjatta (toim.) *Julkisesti palveluksessanne – Paikallisviestinnän tienviittoa*. Tampere: Moniviestintä Oy, 112–113.

- Kangaspunta, Seppo (1995) Yhteisölehti vuorovaikutuksen keskuksena. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 38–43.
- Kauppinen, Juha (2008) *Takaisin kirkkoon*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Ketola, Kimmo (2008) *Uskonnot Suomessa. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kirkon tutkimuskeskus (2011) *Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Koivunen, Hannele (2005) Marttyyriuden tuotteistaminen mediassa. Teoksessa Sumiala-Seppänen, Johanna *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena, 100–120.
- Kunelius, Risto (2003) *Viestinnän vallassa*. Helsinki: WSOY.
- Kurunmäki, Pentti (1995) Paikallislehdistön kehityssykli. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 44–47.
- Kuutti, Heikki (2006) *Uusi mediasanasto*. Jyväskylä: Atena.
- Kylliäinen, Antti (2004) *Maan päällä niin kuin taivaassa: Jumalan ja ihmisen armo*. Helsinki: Otava.
- Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo (2003) *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Lehtonen, Heikki (1990) *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.
- Liimatainen, Liisa (2006) Jumalan paluu poliittiseen journalismiin. Paavillisen tiedottamisen tiukka ote ja suomalaislehdet. Teoksessa Ruusunoksa, Laura (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2006*. Tiedotustutkimus 29(1): 163–176.

- Luostarinen, Heikki & Väliverronen, Esa (1991) *Tekstinsyöjät: Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta*. Tampere: Vastapaino.
- Lundby, Knut (2006) *Contested Communication. Mediating the Sacred*. Teoksessa Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (toim.) *Implications of the Sacred in (Post)modern Media*. Göteborg: Nordicom, 43–62.
- Lyytinen, Eino (1996) *Yleisradion historia, 1.osa. 1926–1949: Perustamisesta talvisotaan*. Helsinki: Yle.
- Maffesoli, Michel (1995) *Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Suomentanut Mika Määttänen. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- McQuail, Denis (1992) *Media performance, Mass Communication and the Public Interest*. London: Sage Publications.
- Paarma, Jukka (2005) *Pyhyys ja teknistynvä viestintämaailma*. Teoksessa Sumiala-Seppänen, Johanna (toim.) *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena, 18–24.
- Paasio, Antti (1995) Millainen on menestyvä paikallislehti vuosituhannen vaihteen Suomessa? Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 12–14.
- Pajuoja, Jussi (2010) Uskonnollisten yhdyskuntien valvonta. Teoksessa *Eduskunnan oikeusasiamies 90*. Helsinki: Eduskunta, 311–327.
- Pantti, Mervi & Nieminen, Hannu (2005) *Media markkinoilla*. 2. painos. Helsinki: Loki-Kirjat..
- Parsons, Talcott (1977) *Social systems and the evolution of action theory*. New York: Free Press.
- Pietilä, Veikko (1997) *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1995) *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista* Tampere: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 86.

Vastapaino.

Pitkälä, Kati (2013) *Uskonnon ja homoseksuaalisuuden Jaakobinpaini valtamediassa - Otteita ajankohtaisen kakkosen Homoillasta julkisen keskustelun areenana evankelis-luterilaisen kirkon homoliittokiistassa*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Polkunen, Mirjam & Suhonen, Pekka & Viikari Auli (toim.) (1982) *Lukutikki kirjallisuuden tutkijalle*. Espoo: Amer-Yhtymä Oy.

Rautio, Marjatta (1990) *Paikallislehti, yhteisö ja konflikti. Paikallislehden tehtävien ja sidonnaisuuksien tarkastelu Kollis-Lappi-lehden Vuotos-kirjoittelun pohjalta*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Ridell, Seija (2005) Maankäyttöpeliä mediatilassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43:1, 28–48.

Salokangas, Raimo (1996) *Yleisradion historia, 2. osa, 1949–1996. Aikansa oloinen*. Helsinki: Yle.

Seppälä, Olli & Latvanen, Marko (1996) *Vapahtaja valkokankaalla*. Helsinki: Kirjapaja.

Sumiala-Seppänen, Johanna (2001) *Nomadit rippituolissa – Medioidun uskonnon moraalisen järjestyksen dynamiikka (post)modernin television ja kulttuurin kontekstissa*. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden tohtorin väitöskirja.

Sumiala-Seppänen, Johanna (toim.) (2005) *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena.

Sumiala-Seppänen, Johanna (2006) Paavin kuolema ja journalismin pyhät arvot. Teoksessa Ruusunoksa, Laura (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2006*. Tiedotustutkimus 29(1): 153–162.

Sumiala, Johanna (2010) *Median rituaalit – Johdatus media-antropologiaan*. Tampere: Vastapaino.

Sumiala-Seppänen, Johanna & Lundby, Knut & Salokangas, Raimo (2006) *Implications of the Sacred in (Post)modern Media*. Göteborg: Nordicom.

- Tanner, Markku (1996) Kotiseututyö viestinnän veturina. Paikallisviestinnällä ja kotiseututyöllä sama lähtökohta. Teoksessa Pöllänen, Marjatta (toim.) *Julkisesti palveluksessanne – Paikallisviestinnän tienviittoja*. Tampere: Moniviestintä Oy, 55–56.
- Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo (1998) *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.
- Tönnies, Ferdinand (1935/1988) *Community and society [saksankiel. alkuteos Gemeinschaft und Gesellschaft]*. New Jersey: Transaction, Inc.
- Ylitalo, Teppo (2012) *Lapuan kirjallinen historia*. Hämeenlinna: Karisto.
- Valaskivi, Katja & Sumiala, Johanna & Hokka, Jenni & Laakso, Suvi (2013) Verkko keskellä kylää. *Media & Viestintä* 36, 2–5.
- Valaskivi, Katja & Sumiala, Johanna & Hokka, Jenni & Laakso, Suvi (2013) Suomalaiset sanomalehdet uskonnollisen maiseman tuottajina. *Media ja Viestintä* 36 (3–4): 6–21.
- Välimäki, Tuukka (2010) *Yksityinen uskonto, julkinen keskustelu. "Uskonnon" merkitykset Muhammed-pilakuvakeskustelussa Yhdysvalloissa ja Pakistanissa*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Väliaverron, Esa (2014) Ajan hallinta ja tiivistyminen journalismissa. *Media & viestintä* 36 (3–4): 4–22.
- Weber, Max (1990) [1907] *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Suomentanut Timo Kyntäjä. Porvoo: WSOY.
- White, Robert (2005) Onko moraalinen konsensus mahdollinen tai toivottava globaalissa yhteisössä? Teoksessa Sumiala-Seppänen, Johanna *Pyhä media*. Atena: Jyväskylä, 33–56.

Elektroniset lähteet

- Helemi: Lapuan historiallinen tietokanta (2013) Talvihautaan saatto.
<http://helemi.lapua.fi/index.php?iContentID=290> (käytetty 27.11.2013).

- Helsingin Sanomat (2010) Yli 30 000 eronnut kirkosta homoillan jälkeen, erotahti hidastunut. Julkaistu *Helsingin Sanomissa* 20.10.2010.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Yli+30+000+eronnut+kirkosta+homoillan+j%C3%A4lkeen+erotahti+hidastunut/1135261045102> (käytetty 24.3.2014).
- Huuskonen, Matti (2013) Luther-säätiö pohtii eroa kansankirkosta. Julkaistu *Helsingin Sanomissa* 14.3.2013. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1363155822621> (käytetty 24.3.2014).
- Ilkka-yhtymä (2014) Paikallislehdet. <http://www.ilkka-yhtyma.fi/web/yhtyma/corporate.nsf/www/Paikallislehdet> (käytetty 20.4.2014).
- Ilta-Sanomat (2010) Päivi Räsäsen vaiettu yhteys ääriliikkeeseen – "homous on psykoseksuaalisen kehityksen häiriö". Julkaistu *Ilta-Sanomissa* 19.10.2010.
<http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288350439121.html> (käytetty 22.3.2014).
- Jokinen, Riitta & Kokkonen, Tuomo (1997) Aikalaiskeskustelun postmoderni luotain. Julkaistu *Niin & näin* -lehdessä. http://netn.fi/397/netn_397_baum.html (käytetty 20.1.2012).
- Juhola, Teemu (2013) Kirkon dilemma: Työntekijämäärä pysynyt ennallaan jäsenkadosta huolimatta. Julkaistu *Yle Uutisissa* 20.5.2013.
http://yle.fi/uutiset/kirkon_dilemma_tyontekijamaara_pysynyt_ennallaan_jasenkadosta_huolimatta/6648407 (käytetty 27.1.2014).
- Karhumäki, Heli (2013) Temppu vai tehtävä. Julkaistu *Sana-lehdessä* 17.10.2013.
http://www.sana.fi/sana/kolumnit/temppu_vai_tehtava (käytetty 27.3.2014).
- Keskitalo, Jukka (2014) Journalismin floppi kirkon jäsenmäärästä kerrottaessa. Blogikirjoitus julkaistu *Suomen Kuvalehdessä*.
<http://suomenkuvalehti.fi/rajalla/2014/01/03/journalismin-floppi-kirkon-jasenmaarasta-kerrottaessa/> (käytetty 24.3.2014).
- Kirkon tutkimuskeskus (2013) *Haastettu kirkko – osallisuus, yhteisöllisyys, usko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 32.

[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8EB06812E6BAAD2EC2257B650027183A/\\$FILE/www32korjattu.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/8EB06812E6BAAD2EC2257B650027183A/$FILE/www32korjattu.pdf) (käytetty 18.10.2013).

Kotimaa (2012). Luterilaisten määrä maailmassa kasvaa. Julkaistu *Kotimaassa* 15.4.2012.
<http://www.kotimaa24.fi/uutiset/ulkomaat/8022-luterilaisten-maara-maailmassa-kasvaa>
(käytetty 24.11.2013).

Kuokkanen, Katja (2010) Hiippakunnat miettivät vastatoimia jäsenkadolle. Julkaistu *Helsingin Sanomissa* 21.10.2010.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Hiippakunnat+miettiv%C3%A4t+vastatoimia+j%C3%A4senkadolle/1135261062622> (käytetty 24.3.2014).

Laitila, Mikko (2012) KSF Media poimi helmen Uudeltamaalta. Julkaistu *Talouselämässä* 14.8.2012.
<http://www.talouselama.fi/uutiset/ksf+media+poimi+helmen+uudeltamaalta/a2139694>
(käytetty 6.4.2014).

Lapuan Hiippakunta (2013) Seurakunnat.
<http://www.lapuanhiippakunta.fi/fi/seurakunnat/#.UpHk0Y2Gi2w> (käytetty 24.11.2013)

Lapuan Sanomien verkkolehti (2014). <http://www.lapuansanomat.fi/etusivu/index.html>
(käytetty 6.3.2013).

Lapuan Tuomiokirkkoseurakunta (2013) Tapahtumakalenteri.
<http://www.lapuantuomiokirkkoseurakunta.fi/tapahtumia> (käytetty 27.11.2013).

Luterilainen maailmanliitto (2013) Jäsenkirkot.
<http://www.lutheranworld.org/content/member-churches> (käytetty 27.11.2013).

Sanomalehtien liitto (2013) Sanomalehtien lukumäärä.
http://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto/levikki/sanomalehtien_lukumaara_1810_2013 (käytetty 20.3.2014)

Sauri, Tuomo (2007) Sanomalehdet pystyvät vastaamaan ajan haasteisiin. Julkaistu Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsauksessa 2/2007.
http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-06-15_003.html?s=0#5 (käytetty 25.1.2014).

- STT (2013) Piispat: Pappi ei voi kuulua Luther-säätiön papistoon. Julkaistu useissa medioissa, muun muassa *Savon Sanomissa* 22.3.2013.
<http://www.savonsanomat.fi/uutiset/kotimaa/piispat-pappi-ei-voi-kuulua-luther-saation-papistoon/1309725> (käytetty 22.3.2014).
- Sumiala-Seppänen, Johanna (2010) Kirkot ja muut yhteisöt. Piispan virka ja kirkollinen johtajuus mediayhteiskunnassa. Julkaistu Teologia.fi -verkkopalvelussa 15.10.2010.
<http://www.teologia.fi/artikkelit/kirkot-ja-muut-yhteisot/589-piispan-virka-ja-kirkollinen-johtajuus-mediayhteiskunnassa> (käytetty 20.3.2014)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2012) Kirkon tilastollinen vuosikirja 2012 Väestö ja henkilöstö.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/\\$FILE/Kirkon%20tilastollinen%20vuosikirja%202012_Vaesto%20ja%20henkilosto.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/8A75CE045AD09FE4C22577AE00256611/$FILE/Kirkon%20tilastollinen%20vuosikirja%202012_Vaesto%20ja%20henkilosto.pdf) (käytetty 26.11.2013).
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2013a) Meidän kirkko -strategia.
[http://evl.fi/EVLfi.nsf/0/09609486DA00C911C22574980029AA1D/\\$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/0/09609486DA00C911C22574980029AA1D/$file/Meidan_kirkko_strategia2015.pdf) (käytetty 27.11.2013).
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2013b) Mihin uskomme.
<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/2120678A0798EDF2C2256FEA00377AFE?OpenDocument&lang=FI> (käytetty 6.3.2013).
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2013c) Seurakuntien jäsenistö 2013.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3D45B8> (käytetty 29.4.2014).
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2014) Tietoja kirkon henkilöstöstä.
<http://evl.fi/evlfi.nsf/Documents/EB165EC8B3A02A99C225756D00519DF6?openDocument&lang=FI> (käytetty 20.3.2014).
- Suomen Luther-säätiön verkkosivut (2014).
<http://www.luthersaatio.fi/> (käytetty 21.3.2014).
- Suomi24 -keskustelupalsta (2012) Lapua-Seuran väki?
<http://keskustelu.suomi24.fi/node/10987507> (käytetty 4.4.2014).

- Suominen, Heli (2014) Piispa Askola puolustaa tasa-arvoista avioliittolakia. Julkaistu *Helsingin Sanomissa* 14.3.2014.
<http://www.hs.fi/politiikka/Piispa+Askola+puolustaa+tasa-arvoista+avioliittolakia/a1394768854258> (käytetty 20.3.2014).
- Thúren, Petra (2013) Paikallislehdet valloittavat verkon. Julkaistu *Yle Uutisissa* 2.10.2013.
http://yle.fi/uutiset/paikallislehdet_valloittavat_verkon/6858906 (käytetty 25.3.2014).
- Tikka, Juha-Pekka (2013) Anna Kontula tivaa Lindexiltä fasismista: "Miksi myytte sinimustien univormuja?" Julkaistu *Nykypäivässä* 26.11.2013.
<http://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/lindex%20kontula%20lapua-12140> (käytetty 25.3.2014).
- Tilastokeskus: Väestö uskonnollisen yhdyskunnan ja iän mukaan (2012). Julkaistu 31.12.2012. http://www.stat.fi/til/vaerak/2012/01/vaerak_2012_01_2013-09-27_tau_007_fi.html (käytetty 25.11.2013).
- Turunen, Petri (2013) Kansanedustaja ärähti Lindexin "Lapuan liikkeen univormusta". Julkaistu *Iltä-Sanomissa* 26.11.2013. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1288625143670.html> (käytetty 22.3.2014).
- Valtakunnallinen Paikallislehtitutkimus 2009 (2009).
http://paikallismediat.flockler.com/util/file/920/media_920.pdf (käytetty 20.3.2014).
- Vantaan Lauri (2013) Luterilaiset kirkot kasvavat Afrikassa. Julkaistu *Vantaan Laurissa* 1.7.2013 <http://www.vantaanlauri.fi/ajankohtaista/luterilaiset-kirkot-kasvavat-afrikassa> (käytetty 25.3.2014)

Painetut sanomalehtiartikkelit

- Lappalainen, Markku (2013) Arkkipiispa peilialissa. *Journalisti*. 28.11.2013
- Lehtovaara, Riikka (2013) Kirkon suurin ongelma. *Aamulehti* 19.5.2013
- Pohjola, Johanna (2013) Uskomatonta journalismia. *Journalisti* 11.4.2013.
- Savolainen, Jaana (2014) Piispa soisi homoille oikeuden avioon. *Helsingin Sanomat*. 15.3.2014

Muut

Haastettu kirkko -seminaari (2013). Kirkon muuttuva yhteisöllisyys. Pidettiin Tampere-talossa Tampereella 8.4.2013.

Liitteet

Liite 1

Lapuan Sanomien evankelis-luterilaista kirkkoa käsittelevät jutut aikavälillä 1.5.2012–1.5.2013.

Toukokuu 2012

Viimeisen vaalinäytteen antaa kirkkoherraehdokas Aila Isotalo. Lapuan Sanomat. 3.5.2012. Uutinen.

Taivaan kansalaisena maailmassa. Esko Koskinen. 3.5.2012b. Hartauskirjoitus.

Nyt kisataan äänestysprosentista. Lapuan Sanomat. 10.5.2012. Uutinen.

Äidit katselevat korkeammalta! Matti Peiponen. 10.5.2012b. Hartauskirjoitus.

Herättäjän 100-vuotisjuhla Lapualla helatorstaina. Lapuan Sanomat. 15.5.2012.

Tapahtumauutinen.

Jeesus tulee takaisin. Antti Hietämäki. 15.5.2012b. Hartauskirjoitus.

Matti Salomäki on Lapuan uusi tuomiorovasti. Mira Uusihauta-Koivu. 22.5.2012. Uutinen.

Kristuksen luokse. Marjaana Härkönen. 24.5.2012. Hartauskirjoitus.

Jo joutui armas aika. Marjatta Järvi. 31.5.2012. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 9 juttua.

Kesäkuu 2012

Lapualainen kirkkokulttuuri on omanlaisensa. Mira Uusihauta-Koivu. 5.6.2012.

Henkilöhaastattelu.

Suvivirsi kajahti rytmikkäästi. Iiro Kangas. 5.6.2012b. Reportaasi.

Erilainen kirkko ihastutti. Julianna Laurila. 5.6.2012c. Reportaasi.

Jäljillä. Esko Laine. 7.6.2012. Hartauskirjoitus.

Tiistenjoen kyläkirkkoyhdistys tarjoaa värikkään 100-vuotisjuhlan. Heli Karhumäki. 12.6.2012. Ennakkojuttu.

Siioninvirsiä ja termoskahvia takkatulen loimussa. Lapuan Sanomat. 14.6.2012. Ennakkojuttu.

Eväitä reppuun. Ulla Latomäki. 14.6.2012b. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 7 juttua.

Heinäkuu 2012

Ihmisen ainutlaatuisuus puheenaiheena. Mira Uusihauta-Koivu. 3.7.2012. Reportaasi.

Isokyrö valmistautuu herättäjäjuhliinsa. Leena Hjelt. 3.7.2012b. Ennakkojuttu.

Lapuan herättäjäjuhlat jo työn alla. Hannu Ranta. 12.7.2012. Henkilöhaastattelu.

Tehkää te heille. Hanna-Liisa Pajula. 12.7.2012b. Hartauskirjoitus.

Jumalalla on mainio huumorintaju kun lähetti meidät Lapualle. Mirja Mattila. 17.7.2012. Henkilöhaastattelu.

Ihmiset haluavat ikinsokin päästä pellolle. Mirja Mattila. 19.7.2012. Ennakkojuttu.

Erikoinen kesä. Saara-Kyllikki Heinola. 19.7.2012b. Hartauskirjoitus.

Hengelliset teatterijuhlat Lukion kentällä. Lapuan Sanomat. 26.7.2012. Ennakkojuttu.

Suru lähentää. Esko Hautala. 26.7.2012b. Hartauskirjoitus.

Osaavat kuunnella ja ovat täysillä mukana. Iiro Kangas. 31.7.2012. Reportaasi.

Yhteensä 10 juttua.

Elokuu 2012

Yhteisöllisyyteen uutta voimaa. Leena Hjelt. 2.8.2012. Uutinen.

Juurihoidossa. Antti Kuoppala. 2.8.2012b. Hartauskirjoitus.

Ehdota lauluja virsikirjan lisävihkoon. Lapuan Sanomat. 2.8.2012c. Muu.

Lapuan herättäjäjuhlille tunnuslause. Paula Pääkkönen. 7.8.2012. Muu.

Vanhon ja uusien pyhäkoululaulujen ilta. Lapuan Sanomat. 7.8.2012b. Ennakkojuttu.

Tarjolla elämän tarkoitus. VMK. 7.8.2012c. Ennakkojuttu.

Reppukirkot kutsuvat taas koulunsa aloittavien perheitä. Heli Karhumäki. 9.8.2012. Ennakkojuttu.

Tuoretta hunajaa. Veli-Matti Köykkä. 9.8.2012b. Hartauskirjoitus.

Hengellisen Musiikin Festivaaleilla 1500 kävijää. Iiro Kangas. 14.8.2012. Uutinen.

Afrikkalaisessa gospel-messussa saa laulaa. Lapuan Sanomat. 16.8.2012. Ennakkojuttu.

Älkää siis pelätkö. Anna Äystö. 16.8.2012b. Hartauskirjoitus.

Kauhajärvellä pitkästä aikaa Herättäjän kirkkopyhä. Lapuan Sanomat. 23.8.2012. Ennakkojuttu.

Silmäisi eteen, Jeesus. Hannu Välimäki. 23.8.2012b. Hartauskirjoitus.

Lapuan tuomiorovasti Juha Ikola saatellaan eläkkeelle sanoin ja sävelin. Mirja Mattila. 30.8.2012. Ennakkojuttu.

Ilo. Juha Muilu. 30.8.2012b. Hartauskirjoitus.

Uskonnonopetus ei tuota lakeudella harmaita hiuksia. Mira Uusihauta-Koivu. 30.8.2012c. Muu.

Yhteensä 16 juttua.

Syyskuu 2012

Juha Ikolan uuden elämän alkusoitto. Mirja Mattila. 4.9.2012. Reportaasi.

Olemme kutsuttuja. Heikki Sariola. 6.9.2012. Hartauskirjoitus.

Juha Ikola musiikkimatalla kauas entävien aatoksiin. Mirja Mattila. 13.9.2012. Reportaasi.

Kaksi sopraanoa laulaa ylistystä Jumalalle viidellä kielellä. Lapuan Sanomat. 13.9.2012b. Ennakkojuttu.

Jeesus antaa elämän. Marjatta Lassila. 13.9.2012c. Hartauskirjoitus.

Raavaan miehen rukouksia. Heli Karhumäki. 20.9.2012. Ennakkojuttu.

Messu kutsuu kohtaamaan Kristuksen. Heli Karhumäki. 20.9.2012b. Ennakkojuttu.

Elämää etsimässä. Matti Peiponen. 20.9.2012c. Hartauskirjoitus.

Ikuinen Jumala-konsertti helluntaiseurakunnassa. Lapuan Sanomat. 27.9.2012. Ennakkojuttu.

Lapsen kaltaisiksi. Vappu Kangas. 27.9.2012b. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 10 juttua.

Lokakuu 2012

Simo Ikola Lapuan kristillisen opiston rehtoriksi. Maria Malkamäki. 4.10.2012. Uutinen.

Lipaskerääjät myyvät myös Tasaus-teetä ja kahvia. Heli Karhumäki. 4.10.2012b. Ennakkojuttu.

Viiden kirkon pyhä Lapualla. Heli Karhumäki. 4.10.2012c. Ennakkojuttu.

Kolikon kaksi puolta. Laura Lahdensuo. 4.10.2012d. Hartauskirjoitus.

Parhaimmillaan ihmisen kokoisina. Mirja Mattila. 11.10.2012. Henkilöhaastattelu.

Herättäjäjuhlat Lapualla kahden vuoden kuluttua. Mirja Mattila. 11.10.2012b. Ennakkojuttu.

Usko ja epäusko. Sisko Palmu. 11.10.2012c. Hartauskirjoitus.
Yhteisöllisyyden kaipuu. Simo Peura. 11.10.2012d. Muu.
Lapuanjoki, lakeus ja latomeri. Matti Salomäki. 11.10.2012e. Muu.
Vertauksia. Heikki Kangasvieri. 18.10.2012. Hartauskirjoitus.
Kirkkoherra Matti Salomäki palasi Lapualle juurilleen. Heli Karhumäki. 25.10.2012.
Henkilöhaastattelu.
Usko on Jumalan lahja. Marketta Veikkola. 25.10.2012b. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 12 juttua.

Marraskuu 2012

Kirkkoherra Matti Salomäki asetettiin virkaan. Heli Karhumäki. 1.11.2012. Uutinen.
Tuomiokapitulin sijaintikunta. Lapuan Sanomat. 1.11.2012b. Uutinen.
Lapuan hiippakunta uhan alla. Leena Hjelt. 8.11.2012. Uutinen.
Isän ikävä. Kaisa Koski. 8.11.2012b. Hartauskirjoitus.
Aiheena valvominen ja ajan merkit. Lapuan Sanomat. 13.11.2012. Ennakkojuttu.
Valvokaa. Antti Maunumaa. 15.11.2012. Hartauskirjoitus.
Seurakuntaviikko kutsuu sukupolvet yhteen. Lapuan Sanomat. 22.11.2012. Ennakkojuttu.
Oikeuden päivä. Alpo Järvi. 22.11.2012b. Hartauskirjoitus.
Aamukirkosta alkaa joulun odotus. Mira Uusihauta-Koivu. 29.11.2012. Reportaasi.
Messu-uudistus tuo syvyyttä jumalanpalvelukseen. Heli Karhumäki. 29.11.2012b.
Ennakkojuttu.
Aviopari-illassa tutkitaan parisuhteen palikoita. Lapuan Sanomat. 29.11.2012c.
Ennakkojuttu.
Adventin juhlaa. Heikki Sariola. 29.11.2012d. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 12 juttua.

Joulukuu 2012

Lapuan herättäjäjuhlat saivat juhlatunnuksen. Lapuan Sanomat. 4.12.2012. Uutinen.
Kiitos isänmaasta. Marjaana Härkönen. 4.12.2012b. Hartauskirjoitus.
Opiston kuoro kutsuu Jeesuksen seimelle. Heli Karhumäki. 13.12.2012. Ennakkojuttu.
Tehkää tie kuninkaalle. Marja-Liisa Leskelä. 13.12.2012b. Hartauskirjoitus.
Ylängön taloa tarjotaan piispalaksi. Leena Hjelt. 18.12.2012. Uutinen.

Joulu läheisten kanssa. Heikki Sariola. 20.12.2012. Hartauskirjoitus.
Piispan joulutervehdys: Hyvä tahto. Simo Peura. 20.12.2012b. Muu.
Broileritilan mittakaavat hämmästyttivät. Leena Hjelt. 28.12.2012. Muu.

Yhteensä 8 juttua.

Tammikuu 2013

Tähden johdatuksessa. Outi Äärelä. 3.1.2013. Hartauskirjoitus.
Rippikoululeirit ja ryhmäjaot. Lapuan Sanomat. 8.1.2013. Muu.
Silloin oli mieletön tekemisen meininki. Mira Uusihauta-Koivu. 10.1.2013.
Henkilöhaastattelu.
Pääongelma. Merja Vuorikari. 10.1.2013b. Hartauskirjoitus.
Jokaista koskettavia hengellisiä kysymyksiä. Minna Vainionpää. 10.1.2013c. Muu.
Tuomiokapitulin paikasta äänestettäneen helmikuussa. Leena Hjelt. 15.1.2013. Uutinen.
Tuomiokapituli hiertää naapurien välejä. Leena Hjelt. 15.1.2013b. Uutinen.
Ex-teollisuusjohtaja kertoo Jumalan huolenpidosta. Lapuan Sanomat. 17.1.2013.
Ennakkojuttu.
Ehtoolliselle. Matti Salomäki. 17.1.2013b. Hartauskirjoitus.
Körttisukkien ohje. Lapuan Sanomat. 17.1.2013c. Muu.
Jo yli 1200 tukemassa hiippakunnan säilymistä Lapualla. Lapuan Sanomat. 22.1.2013.
Uutinen.

Kuvaelma on osa Herättäjäjuhlia ja katsaus Lapuan kristillisen opiston historiaan. Mirja Mattila. 24.1.2013. Uutinen.
Lapualta tarjous tuomiokapitulille. Leena Hjelt. 24.1.2013b. Uutinen.
Ansaitsematon armo. Pekka Keltto. 24.1.2013b. Hartauskirjoitus.
Lapua on oikea hiippakunnan keskus. Mirja Mattila. 29.1.2013. Uutinen.
Adressissa sunnuntaina 3364 nimeä. Mirja Mattila. 29.1.2013b. Uutinen.
Tuomiokapituli esittää siirtymistä Seinäjoelle. Lapuan Sanomat. 31.1.2013. Uutinen.
Armoa ei voi ansaita. Elina Kosola. 31.1.2013b. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 18 juttua.

Helmikuu 2013

Adressissa jo yli 4000 allekirjoittajaa. Lapuan Sanomat. 5.2.2013. Uutinen.
Värikäs evankelista Viktor Klimenko. Heli Karhumäki. 5.2.2013b. Ennakkojuttu.
"Irtirepiminen jättäisi syviä haavoja". Leena Hjelt. 5.2.2013c. Henkilöhaastattelu.
Piispa ymmärtää lapualaisten pettymyksen. Leena Hjelt. 5.2.2013d. Henkilöhaastattelu.
1–6. Matti Kristola. 7.2.2013. Hartauskirjoitus.
Yhdessä rukoillen sanoin ja sävelin. Lapuan Sanomat. 12.2.2013. Ennakkojuttu.
Lapua saanee enemmistön tuen. Leena Hjelt. 14.2.2013. Uutinen.
Seurakuntalaisten mielipiteille iso paino. Leena Hjelt. 19.2.2013. Uutinen.
Usko ja rukous. Marka-Liisa Leskelä. 21.2.2013. Hartauskirjoitus.
Tuomiokirkon vaivaispoika pannaan vihdoinkin kuntoon. Heli Karhumäki. 28.2.2013. Uutinen.
Kirkkohallitus käsittelee siirtoa ehkä huhtikuussa. Leena Hjelt. 28.2.2013a. Uutinen.
Uskon syvin ulottuvuus. Minna Kivistö. 28.2.2013b. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 12 juttua.

Maaliskuu 2013

Riparilla ollaan tosissaan, mutta pilke silmäkulmassa. Mira Uusihauta-Koivu. 5.3.2013. Uutinen.
Hiippakuntavaltuuston kannan tulee ratkaista. Leena Hjelt. 5.3.2013b. Uutinen.
Seurakunta juhlii 4-vuotiaita kirjalahjalla ja kakkukekkereillä. Lapuan Sanomat. 7.3.2013. Ennakkojuttu.
Hyvikset ja pahikset. Riina Antila. 7.3.2013b. Hartauskirjoitus.
Varttikirkko kutsuu taas, mutta missä aikuiset. Heli Karhumäki. 12.3.2013. Ennakkojuttu.
Inkerin kirkko toimii myös lapualaisten avun turvin. Heli Karhumäki. 14.3.2013. Uutinen.
Paratiisin tuoksu. Laura Lahdensuo. 14.3.2013b. Hartauskirjoitus.
Lapuan hiippakunta säilymässä. Leena Hjelt. 18.3.2013. Uutinen.
Jumala tulee lähelle. Ulla Latomäki. 21.3.2013. Hartauskirjoitus.
Seurakunta muistaa Jeesuksen ylösnousemusta yli 20 tilaisuudessa. Heli Karhumäki. 26.3.2013. Ennakkojuttu.
Seurakuntapapin virkaan runsaasti hakijoita. Lapuan Sanomat. 28.3.2013. Uutinen.
Tuomiokirkossa tarjolla monta tunnelmaa. Heli Karhumäki. 28.3.2013b. Ennakkojuttu.
Lapsikuorot laulavat kyläkirkkoissa. Paula Pääkkönen. 28.3.2013c. Ennakkojuttu.
Pääsiäisen klassikkosävellyksiä. Lapuan Sanomat. 28.3.2013d. Ennakkojuttu.

Ristin hullutus. Jaana Holma. 28.3.2013e. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 15 juttua.

Huhtikuu 2013

Jokainen sunnuntai uusi pääsiäinen. Marjatta Järvi. 4.4.2013. Hartauskirjoitus.

Missio Lapua kutsuu Elämän lähteelle. VMK. 11.4.2013. Ennakkojuttu.

Sanaa eteenpäin. Merja Lampila. 11.4.2013b. Hartauskirjoitus.

Juhlakonsertti välittää armon sanomaa. Heli Karhumäki. 18.4.2013. Ennakkojuttu.

Jeesus sä ainoisin. Samuel Autio. 18.4.2013b. Hartauskirjoitus.

Lapua saa pitää hiippakuntansa. Leena Hjelt. 25.4.2013. Uutinen.

Taivaan kansalaisena maailmassa. Eero Holma. 25.4.2013b. Hartauskirjoitus.

Yhteensä 7 juttua.

Liite 2

Piispanistuin-kysymystä käsittelevät jutut Lapuan Sanomissa aikavälillä 1.11.2012–1.5.2013.

Marraskuu 2012

1. Tuomiokapitulin sijaintikunta. Lapuan Sanomat. 1.11.2012. Uutinen.
2. Tuomiokapituli osasi taktikoida. Pentti Kangasluoma. 1.11.2012. Mielipidekirjoitus.
3. Lapuan hiippakunta uhan alla. Leena Hjelt. 8.11.2012. Uutinen.
4. Tuomiokirkko on ja pysyy. Heimo Rytönen. 13.11.2012. Mielipidekirjoitus.
5. Juuri oikea paikka. Marianne Hietala. 13.11.2012. Mielipidekirjoitus.
6. Kunta ja kirkko, minne ne menee. Mira Uusihauta-Koivu. 20.11.2012. Pääkirjoitus.
7. Lapua, hiippakunnan keskus. Jukka Lehtinen. 27.11.2012. Mielipidekirjoitus.

Joulukuu 2012

8. Piispa Simo Peura, mikä on kantanne? Pentti Kangasluoma. 4.12.2012. Mielipidekirjoitus.
9. Ylängön taloa tarjotaan piispalaksi. Leena Hjelt. 18.12.2012. Uutinen.

10. Lapua valmis tekemään parhaansa. Pekka Hella ja Panu Lahdensuo. 20.12.2012.

Mielipidekirjoitus.

Tammikuu 2013

11. Tuomiokapitulin paikasta äänestettäneen helmikuussa. Leena Hjelt. 15.1.2013. Uutinen.

12. Tuomiokapituli hiertää naapurien välejä. Leena Hjelt. 15.1.2013b. Uutinen.

13. Teesit Lapuan hiippakunnan puolesta kirkon oveen. Pentti Kangasluoma. 17.1.2013.

Mielipidekirjoitus

14. Jo yli 1200 tukemassa hiippakunnan säilymistä Lapualla. Lapuan Sanomat. 22.1.2013. Uutinen.

15. Hiippakunnan puolesta lisää nimiä. Pentti Kangasluoma. 24.2.2013. Mielipidekirjoitus.

16. Lapualta tarjous tuomiokapitulille. Leena Hjelt. 24.1.2013. Uutinen.

17. Lapua on oikea hiippakunnan keskus. Mirja Mattila. 29.1.2013. Uutinen.

18. Adressissa sunnuntaina 3364 nimeä. Mirja Mattila. 29.1.2013b. Uutinen.

19. Seurakuntanuoret, tehkää historiaa. Pentti Kangasluoma. 29.1.2013c. Mielipidekirjoitus.

20. Kolmeatuhatta kannanottoa vaikea ohittaa. Leena Hjelt. 29.1.2013d. Pääkirjoitus.

21. Tuomiokapituli esittää siirtymistä Seinäjoelle. Lapuan Sanomat. 31.1.2013. Uutinen.

Helmikuu 2013

22. "Irtirepiminen jättäisi syviä haavoja". Leena Hjelt. 5.2.2013. Henkilöhaastattelu.

23. Piispa ymmärtää lapualaisten pettymyksen. Leena Hjelt. 5.2.2013b. Henkilöhaastattelu.

24. Adressissa jo yli 4000 allekirjoittajaa. Lapuan Sanomat. 5.2.2013c. Uutinen.

25. Onko tuomiokapituli liian pieni Lapualle? Juha Ikola. 5.2.2013d. Mielipidekirjoitus.

26. Simo Peuralle. Jukka Lehtinen. 5.2.2013e. Mielipidekirjoitus.

27. Voiko olla totta? Anni Kattelus. 5.2.2013f. Mielipidekirjoitus.

28. Kapituli tuomitsi Lapuan. Vesa Rantala. 7.2.2013a. Mielipidekirjoitus.

29. Jotain tiedän minäkin. Kalervo Kuikka. 7.2.2013b. Mielipidekirjoitus.

30. Herättäjä-Yhdistykselle. Joukko herännäishenkisiä. 7.2.2013c. Mielipidekirjoitus.

31. Tyrmäämme ja tykkäämme. Katri ja Paavo Ruotsalainen. 7.2.2013d. Mielipidekirjoitus.

32. 1–6. Matti Kristola. 7.2.2013e. Hartauskirjoitus.

33. Tuomiokirkon ja kapitulin paikka on Lapualla. Heikki Hantula. 12.2.2013a.

Mielipidekirjoitus.

34. Ongelmasta seuraavaan. Kari Nirha. 12.2.2013b. Mielipidekirjoitus.

35. Hieman historiaa Lapuan hiippakunnasta. Leena Mäki-Panula. 12.2.2013c. Mielipidekirjoitus.
36. Nimimerkille "Joukko herännäishenkisiä". Simo Juntunen. 12.2.2013d. Mielipidekirjoitus.
37. Lapua saanee enemmistön tuen. Leena Hjelt. 14.2.2013a. Uutinen.
38. Rakentaen eteenpäin. Matti Salomäki. 14.2.2013b. Mielipidekirjoitus.
39. Olen pettynyt. Lapualaiset juuret. 14.2.2013c. Mielipidekirjoitus.
40. Malmbergin sukuseura huolissaan. Hilkka Stotesbury. 14.2.2013d. Mielipidekirjoitus.
41. Jussi Liljalle! Pentti Kangasluoma. 14.2.2013e. Mielipidekirjoitus.
42. Siirtouhka yllätti ja syö voimavaroja. Anna-Maija Renko ja Leena Ilkka. 14.2.2013f. Mielipidekirjoitus.
43. Vastine Kari Nirhan kirjoitukseen. Simo Peura. 14.2.2013g. Mielipidekirjoitus.
44. Seurakuntalaisten mielipiteille iso paino. Leena Hjelt. 19.2.2013a. Uutinen.
45. Rakennetaan siltoja - ei polteta. Reijo Takamaa ja Jorma Kallio. 19.2.2013b. Mielipidekirjoitus.
46. Rakennettakoon piispalle uusi asunto. Kauko Saukko. 19.2.2013c. Mielipidekirjoitus.
47. Kapitulin ja hiippakuntavaltuuston valtasuhteet. Pentti Kangasluoma. 21.2.2013. Mielipidekirjoitus.
48. Lapualla kuohuu. Mira Uusihauta-Koivu. 26.2.2013. Pääkirjoitus.
49. Kirkkohallitus käsittelee siirtoa ehkä huhtikuussa. Leena Hjelt. 28.2.2013a. Uutinen.
50. Kannanotto hiippakuntakysymykseen. Mikkelin seudun lapualaiset. 28.2.2013b. Mielipidekirjoitus.

Maaliskuu 2013

51. Hiippakuntavaltuuston kannan tulee ratkaista. Leena Hjelt. 5.3.2013. Uutinen.
52. Kirkkohallituksen jäseniin voi vaikuttaa suoraan. 7.3.2013. Mielipidekirjoitus.
53. Toimivaltakysymys. Jussi Lilja. 12.3.2013. Mielipidekirjoitus.
54. Tuomiokapitulin toimivalta. Mauno Vähämäki. 14.3.2013. Mielipidekirjoitus.
55. Lapuan hiippakunta säilymässä. Leena Hjelt. 18.3.2013. Uutinen.
56. Normaali hallintoasia. Arto Laitinen. 21.3.2013. Mielipidekirjoitus.

Huhtikuu 2013

57. Lapua saa pitää hiippakuntansa. Leena Hjelt. 25.4.2013. Uutinen.

